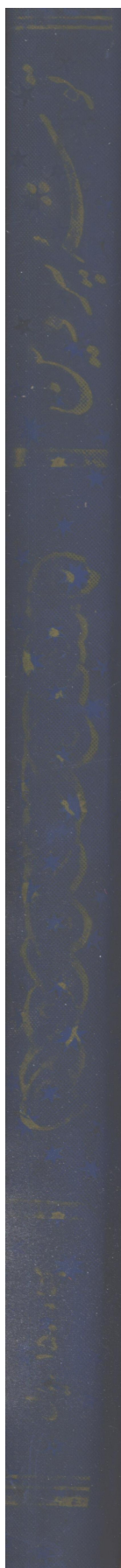

لوئیسیان

توشہ پروین

اسکن شد

شامل :

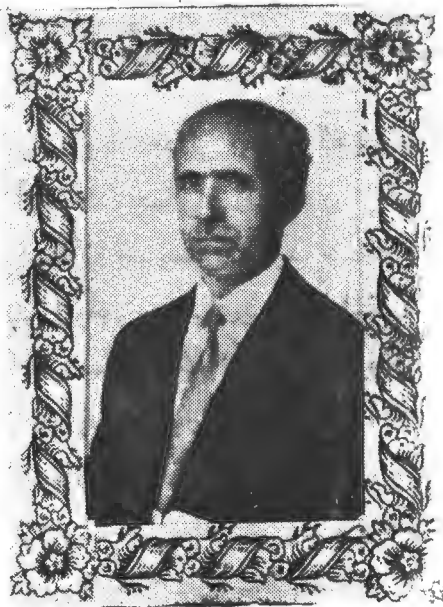
قصائد ، غزلیات ، منظومات

اثر طبع :

محمد جعفر ابراہیم پور نویسرکانی

متخلص بہ پروین

سوزدل و اشك بصر و آه منست
از فكر بلند و دست کوتاه منست

این توشه بجا ز عمر جانکاه منست
هر بیتی از آن نشانه گویائی

شعر چیست ؟

شعر مکونات و مشاهداتی میباشد کہ بالطف ترین کلمات بازگو میشود در بیشتر اوقات آنچه کہ احساس و درک میشود از عہدہ بیان نمودن خارج است در اینگونه مواقع است کہ قلم و مغز کہ باید جملات را بکار بیاندازند قادر باین کار نیستند و تنہا روح بزرگ و حساس و دلہای پر شور میباشد کہ قادرند با نغز ترین کلمات آنچه را درک نمودہ اند بیان نمایند . کسانیکہ خوشہ پروین را مطالعہ کردند پی بقدرت روح و مناعت طبع و دل شوریدہ و افکار عمیق خالق آن آقای محمد جعفر ایرانیوز (پروین) بردہ اند و حتماً از معانی پر از لطف آن بہر مند شدہ و بآنہمہ استعداد آفرین گفتہ اند . من چون شخصاً از نزدیک با این شاعر شوریدہ و پر احساس آشنا بودہ و کم و بیش قبل از انتشار خوشہ پروین با اشعار ایشان آشنائی داشتم بہم بسیار خوشوقت گردیدم کہ ایشان توانستہ اند با عدم بضاعت و اینہمہ گرفتاری و محرومیت پس از انتشار (ازہر چمن گلی) کہ حقاً در راہ مدون نمودن آن زحمات زیادی کشیدہ شدہ بود قسمتی از اشعار خود را بہ نام خوشہ پروین بچاپ رسانیدہ و بہ ادب دوستان ہدیہ نمایند اکثر از غزلہائی کہ در خوشہ پروین آمدہ است واقعاً از لحاظ مضمون کاملاً نو و بکر میباشد و جای آن دارد کہ بارہا خوانندہ و شنیدہ شود . با پشتکار و ذوقی کہ در این شاعر وارستہ سراغ دارم امیدوارم موفق شود سایر کتابہای نظم و نثر خود را نیز انتشار دادہ و در معرض افکار عامہ بگذارد و برگلزار ادبیات ایران ورقی چند اضافہ نمایند ، موفقیت و شاد کامی پروین ، این شاعر با استعداد را از ایزد یکنام سئلت دارم .

مہر ماہ ۱۳۴۲ صلاح الدین سالور

فهرست مندرجات توشه پروین

شماره	عنوان	شماره	عنوان
۳	مقدمه	۳۵	تن آسائی - خو کردن با صفا
۴-۸	فهرست کتاب	۳۶	حسن عمل
۹-۱۰	بنام خدا	۳۷	تکیه گاه اهل دل - طبع خام
۱۱-۱۲	سر آغاز توشه	۳۸	عشق وطن - پیمان شکنی
۱۳	مو کب عید فطر	۳۹	آرزوها
۱۴ الی ۱۶	بمناسبت روز مبعث	۴۰	رثای سرمد
۱۷	در منقبت حضرت علی (ع)	۴۱	نقش جمال یار
۱۸ الی ۱۹	در مدح حضرت صاحب الزمان	۴۲	نمینید مرا کس
۲۰ الی ۲۱	در ده دوح امام حسین	۴۳	بیستون و حکایت فرهاد
۲۲	هوس خام - رنج و گنج	۴۴	لطف خدا شامل ما است
۲۳	من دانم ترا - کشاکش من	۴۵	آتش سوزان - اثر من
۲۴	مر کب فروزدین	۴۶	خفاش و خورشید
۲۵	نور و روزنو	۴۷	غنیمت عمر
۲۶	بیلان عمر	۴۸	طلعت یار - روی چون آهن
۲۷	دنبال هوس	۴۹	شور جوانی
۲۸	بزم دل - کلاک قدرت	۵۰	اسرار دیگر
۲۹	خدعه و ملعبه	۵۱	پسته تر - وا کنش ما
۳۰	مفهوم عدالت	۵۲	طره طرار - گل بی خار
۳۱	برهان عمر - درس محبت	۵۳	خواب پریشان - نزد جاهل
۳۲	شکوه از دل	۵۴	دوره جوانی
۳۳	روز عید شعر - ترک یا صنم	۵۵	جفا بجای وفا
۳۴	درس ریاکاری - پیوند روزگار	۵۶	انتظار قیامت - قناعت طبع

شماره	عنوان	شماره	عنوان
۵۷	راه بن بست - صدق و صفا	۸۱-۸۲	عاری از مقام - بیگانه پرستان
۵۸	فکر بکر - گنج بی زوال	۸۳	از جهان گذشتن
۵۹	یک مشت آرزو - گریز از جان	۸۴-۸۵	شاهان فروغ مظهر الطاف داورند
۶۰	شراب محبت - اندیشه من	۸۶-۸۷	رهائی از دیو هوس
۶۱	کشت بی نصیبی - مس قلب و کیمیا	۸۸	تهران سرزمین جهال عالم نما
۶۲	طرح دام دانه - دیوار فنا	۸۹	رستن از بردگی
۶۳	قرن اتم - قد دلجوی	۹۰	آزادی دهقان
۶۴	مکتب مجنون - دعای او	۹۱	هدف آزادگان
۶۵	آئینه و مظاهر انوار - محبت به دشمن	۹۲	حقوق بشر
۶۶	بهار هوس	۹۳	روسپیان سرمست
۶۷	یک دم غنیمت دان	۹۴-۹۵	سواری هوس
۶۸	خواستن از اثر خود خواهی	۹۶	مفت خواره فضله خواره است
۶۹	رفع جنون - آرزوی خام	۹۷	سیاهی از تباهی است
۷۰	کارگاه طبیعت - ارزش شیراز	۹۸-۹۹	قدرت بیان گویندگان فارسی
۷۱	مصاحب و جام - کفر و دین	۱۰۰-۱۰۲	ارثاء عارف قزوینی
۷۲	کمند زنار	۱۰۳	پیکره سوم
۷۳	پرده پوشی - گریز عقل	۱۰۴-۱۰۵	سوء استفاده از آزادی زنان
۷۴	آزاد دل - خوردن خفتن	۱۰۶-۱۰۸	دامن زن
۷۵	تسلیم شدن بجاهل	۱۰۹	روی و موی طلائی
۷۶	قضاوت سطحی	۱۱۰	زشت و زیبا
۷۷	زیان من و سود دیگران	۱۱۱	پیکره چهارم
۷۸	پیکره دوم	۱۱۲	حرف حق
۷۹	جشن مهرگان	۱۱۳	دام در رهگذر مخلوق
۸۰	کهنه پیراهن	۱۱۴	حکایت اخلاقی

شماره	عنوان	شماره	عنوان
۱۱۵	گفتن و شنفتن	۱۴۳	مکتب اسلام
۱۱۶	پیام دل	۱۴۴	رفتن ماه بسوی ماه
۱۱۷	جیب ندامت	۱۴۵	همگان را همگان دیدانند
۱۱۸-۱۱۹	رنگ ریا کاران	۱۴۶	خصال آدمی
۱۲۰-۱۲۱	یکدل و دو دلبر	۱۴۷	ایقان و غرائز جنسی
۱۲۳	حمایت از مظلومان	۱۴۸-۱۴۹	آرزوی فردایا بیم و امید
۱۲۳	سوء ادب جهال	۱۵۰	مقام عرفا
۱۲۴	کار و کوشش	۱۵۱	دانش بی زر
۱۲۵	آتش نهانی من	۱۵۲	جشن صدساله هندوها
۱۲۶	بی‌دمی و آدمی	۱۵۳	سر کردن با نادان
۱۲۷	فرار از سخن زور	۱۵۴	از شیخ مضر نفع‌وز با الله
۱۲۸	راستی و خدمت خلق	۱۵۵-۱۵۶	گربه مکاره یا عوام فریبان
۱۲۹	درك راه نيك و بد	۱۵۷	پیرو مشروب و افیون و قمار
۱۳۰-۱۳۱	شکوه از دل	۱۵۸	آنچه خوانی محال نیست محال
۱۳۲	يك دل دو دلبر	۱۵۹-۱۶۱	قلیان روحی شاعر
۱۳۳	رموز گنج قناعت	۱۶۲	سوز ایام خردی شاعر
۱۳۴-۱۳۵	شکوه از دل	۱۶۳	مذمت نفس
۱۳۶	پیوند غیر متجانس	۱۶۴-۱۶۵	سالکان ملک وحدت
۱۳۷	زندان و زندان بان	۱۶۶	علم از پرتو تجربه پدیدار شده
۱۳۸	داوریه‌ای ناروا	۱۶۷-۱۶۹	سر آب زندگی
۱۳۹	مزمت ستمکاران	۱۷۰	خریدار انجیر
۱۴۰	من خر نمیشم	۱۷۱	حب وطن
۱۴۱	پیکره پنجم	۱۷۲	عمر قُرطاس بازی
۱۴۲	پاسین بگوش خران	۱۷۳	درد دل بادوست

شماره	عنوان	شماره	عنوان
۱۷۴	بود نقصان خدمت نکث نعمت	۱۹۰	کلمه یا لفظ عدل
۱۷۵	بیکرانی طلب	۱۹۱	شاعر دنیا
۱۷۶	پاس نعمت بادشنام	۱۹۲-۱۹۴	دل امیدوار
۱۷۷	دسته بندی او باش	۱۹۵-۱۹۶	مناعت طبع یادگار نیاکان بزرگ
۱۷۸	این بنو تا ارزیابی میکند	۱۹۷	سر شک قلب خونین
۱۷۹	خر بنده	۱۹۸	حکایت
۱۸۰-۱۸۱	پناه بر خدا	۱۹۹-۲۰۰	دزدان شرور اجتماع
۱۸۲-۱۸۳	فقرمادی اجتماع عقب افتاده	۲۰۱	یک ده یا کانون فساد
۱۸۴-۱۸۵	روح شاعر	۲۰۲	زیان هوس
۱۸۶	خشم روزگار	۲۰۳	تعاون عمومی
۱۸۷	دیوار بی خبران	۲۰۴	فریاد من از من
۱۸۸	فقر دهقان	۲۰۵	درره کشور دل نقشه عمرانی هست
۱۸۹	پند پیران	۲۰۶-۲۰۷	رباعیات
		۲۰۸	آخرین نامه بدوست

بنام خداوند بخشنده مهربان

مطلب نغز بر اندام سخن جان بخشد سخنانیکه نه نغز است، به هذیان ماند

پیش از باب سخن راستی اندیشه من نقل ران ملخ مور و سلیمان ماند

قبل از آنکه به نوشتن دیباچه کتاب توشه پروین بپردازم لازم میدانم نخست از پیشگاه شهریار خردمند و دانش پرور (محمد رضا شاه دومین سلسله دودمان پرازانده پهلوی و افتخار شاهنشاهی ایران) که همواره عنایات و عطوفتش شامل حال همه ملت ایران و بخصوص طبقه روشنفکر و زحمت کش بوده و هست و بطوریکه این ذره ناچیز را مورد تشویق و مراحم و ترقیب قرار داده و سبب فعالیت بیشتری گردیده است که برای همیشه سپاسگزار باشم.

و بهمچنین از ذوات محترمی که در هر طبقه از دانشگاهی و فرهنگی چه از شعرا و چه از نویسندگان و فضلا عموماً از باب قلم که هر يك بنوبه خود از ابراز لطف این ناچیز را سرافراز و مفتخر فرموده اند تشکر دارم.

و اما توشه پروین

بطوریکه در مقدمه کتاب خوشه پروین که در سال ۱۳۳۸ بچاپ رسیده بقلم دوست ارجمند جناب آقای محمد امین محمدی نویسنده با ذوق معاصر تا اندازه ای شرح زندگی و شرایطی که در آن زمان و در آن مکان قرار داشت عدم امکانات و ضعف مالی با اضافه سوانح و حوادث هر کدام بنوبه خود در عقب ماندن اندیشه و آمال و پیشرفت زندگی من سهم به سزائی داشته اند مسلم است در چنین احوالی استعداد ذاتی هر چه نیرومند باشد تبدیل به خود گشته و را کد خواهد ماند معذراً - رقم نابساما نیها و نامساعد بودن هر وسیله و تمکن مایوس نگشته و از پای نه نشسته ام بلکه با پشت کار و اشتغال شبانه روزی در درجه اول توانستم وسائل اعاشه خود و منسوبینی که تکفل اعاشه آنان را بعهده داشتم فراهم نمایم ضمناً اوقات فراقت از کار را نگذاشتم بیهوده و باطل بگذرد بلکه با سعی وافر در کسب فیض از محاضر ادبا

و محفل اهل فضیلت پر تاختم تا آنجائی که مقدور بود از پیرامن خرمن هردانشمندی خوشه‌ای، اندوخته و باندازه و ظرفیت خود از هر گنجینه معرفتی تحفه‌ای بچنگ آورده تا آنجا که بتوانم در آثار خود ذخایر اندوخته را بکار بندم .

امید است که هر نقیصه یا معایبی در هر مورد بنظر سخن سنجان یا نویسندگان محترم برسد با بزرگواری و سلامت نفس خود از عفو و اغماض دریغ نفرمایند . و ثانیاً با علو طبع و کرم تا آنجا که مقدور باشد در صدور اصلاح آن برآیند امید که خداوند توفیق کامل بهمه برای خیر و صلاح و هدایت عنایت فرماید .

ممکن است برخی از خوانندگان محترم از خود سؤال فرمایند کلمه (توشه پروین) چه مفهومی دارد باید بعرض برساند در بخش اول آثار خود که بنام خوشه پروین چاپ و منتشر شد منظورم همین بود که برسانم این اثر از خرمن دانش فضلا الاحام گرفته و همچنین اینک توشه پروین را زاد و را حل، سفر آینده خود قرار داده و برخی ذخایر در آن انباشته شده که هر گاه توفیق به گردآوری و چاپ سایر آثار خود نیابم بهمین مقدار مختصرا کتفا و از آن نظر توشه هنگام رفتن بوادی عدم قرار داده‌ام. امید است که با لطف عمید هر خبط یا خطائی که مشاهده فرمودند بدیده انصاف و بزرگواری چشم بپوشند .

در ترکیب بندی توشه پروین برخلاف سنن باستانی شعرا فقط مطالب را بهم پیوسته و هر مطالبی بنام پیکره مربوطه از یک تا پیچ پیکره ردیف گردید .

توشه پروین نیز بهمین رویه تعیین میشود .

پیکره یک - قصائد و غزلیات عرفانی و اشعار مذهبی .

پیکره دوم - حماسه‌های وطنی و چکامه‌های ملی و نظایر آن .

پیکره سوم - مربوط به آزادی بانوان و اندرزهای مربوط بآن .

پیکره چهارم - پند و اندرزهای عمومی و برخی مطالب خصوصی شاعر .

پیکره پنجم -- غزلیات و نکوهش‌های منطقی چه در امور ملی و چه در مورد

مخربین دین مقدس اسلام .

قسمتی از مطلع پژوهش نامه جهت سر آغاز توشه برای میمنت قرار داده میشود امید که مقبول درگاه حضرتباری قرار گیرد

ای ز همه بر من نزدیکتری	خامه بدنبال تو پیوید بسر
طبع بنام تو کند نغمه ساز	نغمه توئی از تو بود سوز و ساز
از تو بود عشق و آرام ما -	و ز تو بود در دو جهان کام ما
از تو جهان یکسر زیبا بود -	دل بصف ای تو مصفا بود
از تو بود این همه شالوده ها	و ز تو و همه راه نیموده ها -
از تو هویدا بجهان کار عشق	و ز تو بود نکته اسرار عشق
عشق تجلی ده نور حق است	در کنف عشق حق مطلق است
عشق بود پرتوی از ذات حق	لمعه ای از مظهر آیات حق
دست مرا داده کنون عشق و کار	و اعجابا عشق بکارش چه کار
کار مرا سوی فنون میکشد	عشق بصحرا جنون میکشد
طی ره عشق بسی مشکل است	توسن گفتار فرو در گیل است
چون نتوان خامه کند راه طی	نیست مرا قدرت گفتار نه ی
ره چوبه نتوانم بردن بسر	به که کنم زمین ره قطع نظر
بار خدا یا بکریمی تو	باز باالطاف و رحیمی تو -
چونکه توئی خالق کون و مکان	واقف اسراری ای راز دان

در دو جهان ساز روا کام ما	شاد و فروزنده سر انجام ما
بر همه توفیق عنایت نما	در ره توحید هدایت نما
بنده ناچیز تو پروین بود	نیک بدم خلقت من این بود
صنع تو اینگونه مرا آفرید	جز تو بغیر از تو ندارم امید
از تو بود گر بتو دارم نیاز	زانکه توئی درد و توئی چاره ساز
چونکه توئی درد نخواهم دوا	درد تو شد بر همه دردی شفا

.....

دل چو بسته بزلین تابدار تو گشت	برید از همه کس تادراختیار تو گشت
مرا بهار خزان ز درد هجر نماند	خزان چو گلشن عمرم ز انتظار تو گشت
زدیده ترم از بس سرشک مهنت ریخت	روانه سیل خروشان بر هگذاز تو گشت
ز نام مرادی ایام و بی ثباتی خلق	بریدم از همه تادل امیدوار تو گشت
چرا ز حال اسیر غمت نمپرسی -	کسیکه خسته و سر گشته دیار تو گشت
درون قلب من و لاله هر دو خونینند	هر آنکه دید عذار تو داغدار تو گشت

مهر حکایت مجنون پیش کس پروین
که آن مجنون زده فرزان در کنار تو گشت

صحبای زندگی که بودم ملو از شرنگ	دردی کشان عشق بنوشند بی درنگ
رندان پاک باز حقیقت ز وجد شوق	لاجرعه سر کشند چو شه دست یا شرنگ
سر باختن وظیفه سر بازیست و هر	سر باز رخ ز تیر نتابد بروز جنگ
هر جا که سنگ حادثه پر تاب میشود	آشوب آن بکس نرسد جز پهای لنگ
کاشانه ایست بهر غم و محنت و تعب	هر خاطره فسرده و یاسینه های تنگ
هر تیر فتنه ای که جهد از کمان دهر	جز قلب ریش نیست هدف بهر آن خدنگ

آنجا که سالکان همه پویند ره بسر
پروین چه جای صحبت و اندیشه و درنگ

موی کب عید فطر در تو حید خدا

فرح فزاوروان پرور به به از این عید
فضای باغ و چمن روح میدهد ببدن
خصوص حال که نوروز آمد و رمضان
بجسم و جان نوین میدهد شمیم بهار
فضای باغ و چمن یکطرف صفای زمین
زروزه زنگ سیاهی زداید از دلها
زهی ، عادت آن سالکان روشن دل
بدرگهی سر تعظیم آورند فرود
یگانه خالق و پروردگار یکتائی
رحیم و صانع و معبود وحی و فرد و قدیم
ببرسموی خدا دست یاری ارخواهی
بجوز مکتب پیغمبران مکارم دین
بمکنه‌بی که مبادی اصل آزادی است
بمکنه‌بی که خلاق مساویند دراو
بمکنه‌بی که ستمکاره را کند مردود
بگمهران تبه کار تیره روز بگو
وز آن که عمر تاف کرد بیهدف در جهل
وز آن که غیر بضالت رهی نیمایند

همیشه باد در این کشور عید و عید سعید
نسیم گوئی آورده از بهشت نوید
صفای صوم و صلوة است جای نقل و نمید
زلطف روزه شود نور معرفت تأئید
خوشا کسان که نمایند درك آن زین عید
برای قرب بیزدان ریاضت است کلید
که جز بمبدئشان نیست راه و چشم امید
که نی نشانه ز تبعیض هستنی تهدید
که هست قادر و رحمان و کردگار جید
رئوف و سائر و فیاض و بیمثال و وحید
جهاد نفس کن تا واره‌ی زدیو پلید
نما تعهد امرالست را تجدید
سرشته خلقت وی از مظاهر توحید
بیک قرینه که و مه بشر سیاه و سفید
گناه هر که فرو نترشود عذاب شدید
که نور حق همه جاروشن است چون خورشید
برو پرس ز سودای جهل سودچه دید
دمی ببايد تأثیر زشتیش پرسید

جوی بر آینه قلب گر جلا بخشی   توان ز دام هوسهای خام نفس رهید
 اگر بچشم حقیقت در این جهان نگری   ز کس نماند و نماند بغیر کرده پدید
 ز فعل ما بنگران حراف ماز کجاست   مگر بغفلت تا چند میتوان خسبید
 هماره لطف خدا شامل است بر همه کس   ز بحر رحمت حق کس کجاشود نومید
 مسلم است که بیرنج گنج حاصل نیست   چو کس بمقصد نابرده رنج ره نرسید
 هماره تا که هوسهای نفس مانع ماست   بر آسمان سعادت کجا نوان که پرید
 ز لوح سینه گراین تیرگی رود پروین   روان چو آینه تابنده ماند و جاوید

بمناسبت روز موعود حضرت رسول اکرم

محمد مصطفی صلی الله علیه و آله

باد نوروزی نوید آرد که ماه فروردین شد
 فرودین مه یاد گاری از شکوه فرودین شد
 اری اندر فرودین گیرد جهان رنگ جوانی
 تازه جان عالمی زین ماه نزهت آفرین شد
 دشت سر سبزی بخود بگرفته از ابر بهاری
 جنت موعود گوئی جلوه گراز فرودین شد
 دیبسه سبز زمرد فام هر جا گستریده
 دفتر ارژنگمانی هر طرف از ماء و طین شد
 شد بنفشه کوثر قامت کرده سیمبر قیامت
 سنبل از ناز و کرشمه گیسوش پرتاب و چین شد
 ساغر لاله لبالب گشته از الطاف ژاله
 سوسن و نسرين طربا انگیز و شیوا یاسمین شد
 سوری از خون دل عشاق اگر آلوده نبود
 غازه بر رویش چرا خون از یسار واز یمین شد

رمز توحید آشکارا خوانی از صنع طبیعت
 چون بگلزارت نظریکدم بچشم پاک بین شد
 عنبرین مودلبرمن لعبت سیمین بر من
 خیز از جاعشرت افزاها که بزم ما، وزین شد
 جام می درده لبالب تا گشایم از شعف لب
 و زپی مدح شهنشاهی که نامش یاسین شد
 مظهر انوار حق آئینه کنز حقیقت
 آنکه درسلک رسالت کاشف - ق او یقین شد
 خواست یزدان تاز بحر رحمتش بابی گشاید
 جلوه گر در تیر گیها وجه آن در ثمین شد
 آری اکنون مبعث آن خسرو ملک یقین شد
 درچنین روز شریفی جانشین کفر دین شد
 درچنین روزی محمد مقتدای هر دو عالم
 صاحب امر رسالت ناشر دین مبین شد
 پایمال ظلم و جهل و خود پرستی بود گیتی
 بهر رفع شرك دست حق برون از آستین شد
 حلت والای کرما فقط بین رسولان
 لایق بالای کیوان جای ختم المرسلین شد
 تیر گیهای ضلالت چون زحد بگذشت ناگه
 امر حق شد نور حق برمسند حق جاگزین شد
 مکتب علم لدنی را مدرس بود و زان رو
 وارث علم لدنی هر که شد باوی قرین شد
 جسم و جانی پاک بودش آبی از رحمت فزودش
 گوهر تابنده اش بارحمت از حکمت عجین شد

رمز اسرار ازل محفوظ شد در لوح قلبش
 قلب پاکش شامل انوار خیر الحافظین شد
 خالق اکبر چو طرح آفرینش را بنامش کرد صادر
 زین سبب نازل بشأنش رحمت اللعالمین شد
 فطرت انسیش بودی خصلت قدسش فزودی
 با وجود فطرت آن برتر از اوصاف این شد
 کرد در معراج حکمت رف رف فکرش تجلی
 تا که چون خورشید فکرش زینت افزای زمین شد
 رشته توحید حق تحکیم از و گشت و مسلم
 در جهان اسلام دین آخرین از اولین شد
 راه حق را ره روان حق یکی دانندوان شه
 رهنمای اولین و پیشوای آخرین شد
 چون وجود اطهرش مبنای تقوی و ورع بود
 ز آیه تطهیر راس طیبین و طاهرین شد
 برتر از روح القدس شد در حریم کبریائی
 خواندیز دانش حبیب از آنکه بر مردم امین شد
 قبل از بعثت جهان را جهل و غفلت بود و ظلمت
 مبعث احمد چراغ دانش اهل یقین شد
 گر که پروین بینشانم بنده آن آستانم
 کاز شرافت خاک بوس در گش روح الامین شد
 جنت عدن از چه کویم روضه رضوان نجویم
 ز آنکه در آن کوی پویم لایقم خلد برین شد

بهار به در منتجب است سر سلسله آزادگان و مولای متقیان علی ابن ابیطالب علیه السلام

خیمه جیش فروردین در دامن صحرا زده این نسیم روح پر رهست وز انقباس بهار دیده بگشا در چمن فرش زهر د فام بین باغ و بوستان کوه و هامون گوئی از یمن بهار یا دمیده روح زانعام ازل بر شاخ خشک گر که با چشم حقیقت بنگری بر شاخسار گل ز لطاف طبیعت یافت اینسان ملک و وی لاله از صهبای قدرت مست و گملگون کرده رو لمعه ای از نور حق در طور سینا شد پدید	سبزه سر با زیب و فراز توده غبرا زده نفخه از جنات تجری بر همه دنیا زده کز طفیل ابر رحمت سر برون هر جا زده صو رو حی زندگی با یحیی الموت زده کز سر هر گلبنی سر معجز عیسی زده هر یک الوان پر چمی از اطلس و دیبا زده کز لطافت پشت پا بر جنت الماوا زده غازه از شبنم برخ چون لولولا زده سر ز دست پور عمران یاید و بیضا زده

جان شیرین یار دیرین لختی از جا خیز و هان

جانب بستان گرا با چون منی سودا زده

ساغری لبریز بنما از سبوی وجد و شوق تا بکی رنگ دوئیت تا بکی ما و منی رمز تو حیدار که خواهی پاک کن لوح نه پر چرک مادی را زداید نور معنی از درون در طریق حق پرستی هر کجا مردانه باش	هم بنوش و هم بنوشان بر من صهبا زده ما و من بکنار تا از حق نگردی و ازده زین پلیدیها که جسم از او بود رسوا زده پاک باشد هر کجا انواری از معنا زده مرد حق در راه حق همواره بردریا زده

خواست ایزد تا شود راز حقیقت آشکار
 کرد الطافش تجلی تا بسرحد کمال
 طرح ایجاد بنای دهر کلکش چون کشید
 آنکه از خوان لئیم دهر دون طرفی نبست
 فرد سر باز سرافرازی که در روز نبرد
 شاه مردان شیر یزدان باب علم مصطفی
 زهد و تقوی و ورع عدل و مساوات و کرم
 خواند از کنج قناعت رمز گنج جاودان
 و ارث علم لدنی حارس دین مبین
 پرده ابهام از معنی شود بالا زده
 پرتوی از نور رحمت شد بما فیها زده
 نقشی از نام علی شد رسم دهر جا زده
 چتر کر منا بسر از همت والا زده
 مشرکین را سر بامر خالق یکتا زده
 آنکه بردین مبین شیرازه از تقوی زده
 سکه ای این شش صفت بر نام او تنها زده
 ذات پاکش پشت پا بر فقر و استغنا زده
 آنکه از توحید بر سر تاج امنارده

کملک پروین در مدیح سرور آزادگان

در ثریا پشت پابر کر کس و عنقا زده

در مذمت نفس و محدث حضرت صاحب الزمان عجل الله فرجه

گر رموز عشق را ایدل ندانی پس چه دانی
 درس علم سوختن را گر نخوانی پس چه خوانی
 طور سینارا هوس داری چو موسی داشت باید
 استقامتها فداکاری غم و رنج و شبانی
 در بیابان محبت تا نگریدی همچو مجنون
 ای زیان نابرده هر گز کی توجزه رهروانی
 تا چوپروانه نسوزی در شرار شمع وحدت
 کی توانی گفتن قبول درک بزم عارفانی
 گر بدار نیستی حلاج سان تسلیم گردی
 بشنوی صدها انا الحق هر نفس از هر زبانی

ای بخود پیوسته، شو وارسته از زنجیر هستی
تا بگوش جان نیوشی نغمه های آسمانی
در صراط مستقیم حق قدم بردار لختی
تا بکی در ظلمت و ذلت اسیر جسم و جانی
خیز از جا، جان رها کن زین تباهی و منیت
تا باقلیم حقیقت توسن عزت برانی
چند با خوف ورجا غرقی بدریای تو هم
به کزین طوفان ذلت کشتی جان وارهانی
چشم باطن باز کن وز در گهی جواستعانت
کز طفیلش کام جوید هر کس از عالی ودانی
شمع انوار حقیقت نور اسرار طریقت
کار پرداز شریعت وارث گنج معانی
آنکه با امر خدا مستور شد از چشم عالم
آنکه ارشاد نهانش نظم بخشد بر جهانی
مهدی حق نور مطلق صاحب امر امامت
رهبر دین مبین سلطان ملک جاودانی
ایکه در شرع محمد مقتدای شیعیانی و ایکه در بزم طریقت رهبر و صاحب زمانی
آیت صنع خدائی حجت دین مبینی
رهنمای هروانی پیشوای سالکانی
شرك شد بر چیده از بن، ورتو شد تایید ایمان
هادی اهل یقیننی رهنمای گمراهانی
صاحب امر ولایت وارث علم نبوت
مات و حیرانم چه گویم ز آنکه هم اینی هم آنی

از تو باشد هر کسی را درك علم و فهم و حکمت
 ز آنکه در ملك خرد هم روح علمی هم معانی
 چند ای خورشید عالمتاب مستور از جهانی
 تا بکسی ای مظهر الطاف حق از ما نهانی
 پرده بردار از جمال انورت تا خلق عالم
 وارهند از ظلمت تردید و جهل و بدگمانی
 ذره سان پروین اگر جا کرده اندر خاک کویت
 فخر دارم خسرو اگر گرد آن در گاه خوانی

در مدح و منقبت سر سلسله آزادگان یگانه را در د جهان

حضرت حسین بن علی علیه السلام

کنز حقایقی که نهان بود از نظر	از پشت پرده ازلی گشت جلوه گر
چون تیرگی جهل جهان را فرا گرفت	خورشید علم حق ز افق کرد سر بدر
ایزد پی نجات بشر گوئی آفرید	احمد که بود میوه توحید را شجر
مبعوث کرد ختم رسل را چو گرد کار	لطفش در سعادت بگشود بر بشر
معراج قرب داد بذات شریف وی	تا گردد از سر اداق اسرار پرده در
بذری که دست قدرت در کائنات گشت	روئید و سبز گشت و وزین گشت و بارور
هر کشته ای که زرع وی با علم و حکمت است	البته زهد و عفت و تقوا دهد ثمر
ارشاد کرد دخت و پسر عم خویش را	در مکتبی که قرآن دارد از او خبر
پیوست آن دو در گرانمایه را بهم	زینرو که هم طراز گهر نیست جز گهر
پیدا شد زان دو گوهر تا بنده گوهری	گزیرتوش گرفت جهان رنگ زیب و فر
دانی پدر که بود علی بود و چون علی	گیتی بخود ندید و نبیند بخود دگر
مادر که بود عصمت کبرای روزگار	زهر را که صدرو فخر زنان شد زهر نظر

فرزند این دو کیست؟ حسین آیت خدا
از مادری چنان پسری باید این چنین
اندوخت طرز عفت تقوا ز مادرش -
چون زاده معاویه با خدعه و فریب
آن آیتی که کرد عیان رنگ خیر و شر
آری چنان پدر را باید چنین پسر
آموخت راه و رسم سرافرازی از پدر
بر مسند خلافت گردید مستقر

...

آشوب و جور و فتنه در اسلام راه یافت
تعویض کرد عفت و تقوا بکبر و آز
با ظلم کینه تیشه به بنیاد دین نهاد
سلطان دین امام مبین زاده بتول
بهر نجات دین خدا قد علم نمود
فرمود در خطابه باصحاب پاك خویش
تسلیم ظلم هر که شود یار ظالم است
آنکس که بار ظلم ستم پیشگان کشد
مظلوم گر نباشد در صفحه جهان
این گفت و با سپاه مخالف جهاد کرد
زان قوم کشت بی حد و مر تا شهید گشت
تا داشت جان بپیکر، از دین دفاع کرد
اینگونه است رسم بزرگی که مرد حق
ز آنجا که بود لازمه وسع حمتش
تسلیم شد بامر رضا در کف قضا
و زهر دو کون سر خط آزادگی گرفت
کاری چنان بگیرد پاداش این چنین

پروین سزا است گر که ببالی ز طبع خویش

گو پرو ریده همچو صدف نظم چون درر

هوس خام

بس هوس خام کسان پوختیم   عاقبت ازخامی خود سوختیم
 بوی محبت نشنیده زکس   درس محبت ز که آموختیم
 از شرر عشق گه اشتیاق   سوخته شد آنچه که اندوختیم
 خامه تزویر وریا پاره شد   رخت جنون تا که بتن دوختیم
 رشته توحید و اصول وفا   در بر پیـر خرد آموختیم
 زهد وریا را نخریده زکس   هم بکسی زهد نه بفروختیم
 هر چه هوس پروین در طبع خام   داشت زحرمان همه را پوختیم

رنج و گنج

بی نیش و نوش و بی تعب و رنج گنج نیست   یکذره اجر و مزد بنا برده رنج نیست
 هر کس ز کار و کوشش خود بهره میبرد   بیچاره بهره ات همه رنج است و گنج نیست
 لختی بشغل خود نگرو کار دیگران   در جسم سالم تو گدائی شکنج نیست؟
 کرده است طبع پست تو عادت بمال مفت   تا چند مغز پست تو معیار سنج نیست؟
 همواره ثروت زایده از کار و کوشش است   زر رایگان برای کس نابرده رنج نیست
 پنج و ششی که مفت در عالم چریده ای   آینده کار کن دگر آن شیش و پنج نیست
 بگذشت دور تنبلی و خود سری تو را   جای گله زده و سرای سپنج نیست

پروین بمفتخوار معرب نما بگو

انشاء بارهنگ دگر بار سنج نیست

شهنه و مستان

جغدا گر جاگزین شود بگلستان   کی اثر از عندلیب بینی و دستان
 نی اثر از نکبت بهاران ماند   سبزه چو مستور شد ز برف زمستان
 شهنه چو بندد تمام میکده هارا   کی شنوی بانگ نوش نوش زمستان
 کشور کاووس رونهد بخرابی   گر بنهد تن بجنگ زاده دستان

کی شود آگه زدرك علم و معارف   گر نکشدرنج درس طفل دبستان
 زاید هر روز مام دهر یکی طفل   پرورد ایام آن رضیه به پستان
 تاچه از این نیک و زشت ماند باقی   تا چه شود ثبت در دفاتر هستان
 خود بنه پروین وروبسوی خدا کن
 زانکه نماند اثر ز خویش پرستان

من دانم ترا

تو نمیدانی و من دانم ترا   ترك دانستن نه بتوانم ترا
 تو توانستی ستانی دل زمن   من نه بتوانم که ، بستانم ترا
 هرچه بینی گریه ام خندان شوی   پس بخندم تا بگریانم ترا
 چونکه میسوزی دلم با سوز هجر   زان بسوزم تا بسوزانم ترا
 گریشی آئی بخوابم بیگمان   در رواق چشم بنشانم ترا
 در نمازم از تو میخوام ترا   در نیایش بر تو میخوانم ترا
 گفت پروین خویش را شناختی   تو نمیدانی و میدانم ترا

کشا کش من

چه پرسی از من و دل وزغم و کشا کش من   که سوختم ز دلی سوخت دل ز آتش من
 زمانه سوئی و دل سوئی من بسوی دگر   ببین چگونه بود نقشه کشا کش من
 یک عمر من بمراد زمان زیان بردم   دمی نگشت زمانه بوفوق خواهش من

طریق پرورش سفلہ چون نمیدانم   مسلم است در این گفته رمز کاش من
 چه غم اگر نبود از حریر بستر من   خوشم که بر سر خاک است و سناك بالش من
 نیم هنود که سازم بهر نفس صنمی   خدا پرستم ویزدان بود ستایش من
 بهر کی که کنم رو، زمن ضعیف تراست   جزان یگانه که با او بود نیایش من

ریا و خدعه و پروین کجا بهم سازند

از آن که جز بحقیقت نبوده سازش من

موکب فرودین

مژده ده ای نگار فرخ پی   سپری گشت عمر بهمن و دی
 طی شد جور تموز و ظلم خزان   موکب فرودین رسید از پی
 ساز کن انبساط و بزم و نشاط   بادف ارغنون و بربط و نی
 می بحلقوم خستگان بچشان   نبرد رنج خستگی جز می
 گو بریزد بجام جم هر دم   خسروی می به شیوه جم و کی
 گشته ناهید همدم برجیس   شده دور از بنات نعش جدی

یاد شکر لبان شیرازی

شده پروین شکر فشان درری

زبان حال

شکر لبان که خرامان بسان روح منند   سکون جسم منند و روان روح منند
 بجلوه روح روانند پیش اهل نظر   بغمزه آفت و در عشوه جان روح منند
 بیاد قامتشان سر و در چمن روید   از آنکه سر و قد بوستان روح منند
 انیس و مونس و دم ساز و غمگسار دلند   سکون تاب و قرار و توان روح منند
 خدای را همه پروردگان طبع مرا   عزیز دارچو نوزادگان روح منند

کنی مذمت پروین ز عشق و وین ابیات

زبان حال منند و بیان روح منند

نوروز نوروز

نوروز که روز نوی از سال نوین است   انگیزه پیدایش آمال نوین است
 هر ساله ز نوروز جوان میشود عالم   ایام کهن تازه و دنبال نوین است
 بستان که بتاراج خزان درمه دی شد   سر سبز فروردین در سال نوین است
 گلزار طرب ز اعمه جاز ابر بهار است   هر برگ گلی را خطی و خال نوین است
 در نرگس شهلانگر با دیده عبرت   کز باد بهاریش چه احوال نوین است
 این لاله حمر است که در بنم طبیعت   مملو ز می وحدت با حال نوین است
 بلبل که شد از فتنه دی بی پروا خاموش   هر گوشه غزلخوان ز پروبال نوین است

پروین سرپیری شده سرگرم تغزل

افکار جوانیش ز آمال نوین است

ناپختگی دل

از این ناپختگیهای تو و دور زمان ایدل

نیردم حاصلی جز محنت و زجر و زیان ایدل

بکوی عشق گفתי ترک جان و پا و سر سازم

ز سر بگذشتم و کردم نثارش جسم و جان ای دل

از آن روزیکه در کوی پری رویان سفر کردی

نوا از سینه تنگم رود بر آسمان ایدل

بکام دشمنانم خوار کردی خون شوی ایدل

ندیدم اندکی افتی بیاد دوستان ای دل

بود سود اگر آنکس کوره سود و زیان داند
 زهر سودا که کردم بهره‌ام کردی زیان ایدل
 بآب نیستی دادم بنای ملک هستی را
 الهی نیست گردی کز تو گشتم لامکان ایدل
 بمن زد نقش مهر بد گمانی را اگر زاهد
 ندارم بر کسی غیر از تو تردید و گمان ای دل
 همه پرسند پروین کشته‌ات را کوثر؟ گویم
 ندارم حاصلی زین عمر جز طبعی روان ایدل

بوسه زدن

بوسه بر روی نگواز غایت لطف و صفا است   ز آنکه بین اهل عرفان بوسه الحام خداست
 قاصه آنجائی که یاری یکدل و یک جان بود   بوسه هر مقدار و از هر جاش بر گیری رواست
 بوسه بر هر جا توانی زد مگر دست لئیم
 نزد پروین از لئیمان دست بوسیدن خطاست

بیان عمر

تا بکامی ناهرادی گشته از نقص هوس
 این چنین عمری که جا از زنده باشد پیش کس
 می‌کشایم هر زمان یک صفحه از بیان عمر
 جز زیان دروی نباشد و زنه‌ای از پیش و پس
 این ستونش مملو از ارقام اندوه است و رنج
 و آن ستون از آرزوهای برون از دسترس
 ز آن صفا و زهد و آن اندیشه روشن که بود
 هان بجز خاکستری از من نگرده منعکس

پس چه دارم مایه در محنت سرای عمر هیچ
آرزوهائیکه شد نابود چون کاخ هوس
این جهان شالوده‌اش انگیزه سودا گریست
نفع سودا در کف سرمایه داران است و بس
قامتم شکل کمان شد قدرت از بازو گریخت
دیده‌ام کم بین و ثقل سامعه ضیق نفس
گرد پیری ناگهانی بر سر و رویم نشست
طوطی گویای طبعم ماند ساکت در قفس
کس بروز سختیم یکذره دلسوزی نکرد
من چرا در روز سختی دل بسوزانم بکس
زان همه زیبائی و لطف و صفای زندگی
مانده آثاری اگر پروین مرا عشق است و بس

دنبال هوس

این دل خون شده دنبال هوس هر چه دوید
بجز از رنج و غم در بدری بهره ندید
عمری از سوز درون سوخته دل دم نزد
آه از این اشک که از راز دلم پرده درید
دل دیوانه ما نیست ز کس پند پذیر
ناصرحان پند من بیسر و سامان چه دهید
همه گویند که با هجر شکیبائی کن
دل سرگشته من پند نخواهد که شنید
هر چه خونابه شد از روزنه دیده بدل
شد سرشک از مژه بر دامن هر صفحه چکید

از همه خلق گسستم بتو پیوست چو دل
 گر رود جان ز تنم دل نتوان از تو برید
 طی کنم روز سیه در طلب شام وصال
 که کند برخی شام سیهی روز سپید
 هاتقی گفت که هجران سپری شد پروین
 صبح امید فروزان شد و خورشید دمید

بزم دل

چو دارم بزمکی من با دل خویش	مخوانیدم دگر در محفل خویش
کسی چون آگه از سوز دلم نیست	نهان سازم حکایت با دل خویش
خرد در سختیم مشکل گشا بود	کنون و اما نده خود در مشکل خویش
چنان آمیخته غم با روانم	که نفرت دارم از آب و گل خویش
مده ناصح من دیوانه را پند	مکن خسته دماغ عاقل خویش
نیازم نیست از تعمیر ظاهر	که من ویرانم از داخل خویش
خدا را رهروان آهسته لختی	که من و اما ندهم از منزل خویش
دل پروین ببند روزگار است	برد هر دم براه باطل خویش

کلك قدرت

بصنع آفرینش طرح بد نیست	بداندیشی تو گر تقصیر کس چیست
همه نیکنند این آن و تو و من	بنقش کلك قدرت رنگ بد نیست
سبب مائیم هر نیک و بدی را	خواص ماست کز کردار مرئست
تو بر خود گیرسندی ننگ و زشتی	تو کشتی تخم بد را کیفر از کیست
تفاوت بین ما، در کرده ما است	حقوق ما بجز کرده مساویست
تو خود بنیان گذاری نیک و بد را	پی اثبات آن کار تو کافیست

ولی کردارت از گفتار عاریست	بیانست چشمه فیاض میماند
مصمم شو هنوزت وقت باقیست	بکن کوشش پی تزکیه نفس
که دستت گاه مردن سست و خالیست	چه سودی میبری زافزودن مال
فنا بر غیر گشتن راه مردی است	بود مردانگی از خود گذشتن
سزای کرده هایت بر توجاری است	تو هر زشت و نکو بر خود گزیدی

حقیقت را بیا بشنو ز پروین

نه هر کس شعر گوید آید آلیست

خدا و ملعبه

از کجا آگون کند پیروی شیطان را	واعظ آنکو نشناسد روش ایمان را
جان ندیده که کند درك ره جانان را	آنکه از موهبت عقل نمرده است نصیب
آلت ملعبه و خدعه کند قرآن را	چون نداند روش فلسفه دین به ریا
چونکه درمانده شود حربه کندایمان را	منکرشان نزول همه آیات بود
ز آنکه از خوی بدش ننگ بود حیوان را	بوئی از مردمی هر گز کسی از وی نبرد
دعوی رهبریش خیره کند انسان را	خود ره ورسم حقیقت نشناسد از جهل
نپذیرد سراو هامی وی برهان را	گر که خواهی و عداوت کنیش در ره راست
اعتباری نبود و سوسه آنان را	بخدائی خداوند که در محضر عشق
سر بلندی همه جا بهره دهد رندان را	بنده پیر خراباتم کز طی طریق
بکجا میبری این مردم سرگردان را	ایکه دروادی تزویر و ریا حیرانی
که بد و مسخره سازی همه ی عنوان را	تو توان حربه تکفیر و خرافات کثیف
وزی خور د نشان تیز کنی دندان را	هدف نیست جز از خلق سواری بردن

زبان مهر و روزی

نه آسان جان بدر زین بار رنج بیکران بردم

هزاران بار بر لب آمدم جان، تا که جان بردم

بیازار محبت داشتم هر چیز سودا شد
 زیانها زین عملها تا نمودم امتحان بردم
 خریدم رنج و محنت در مقابل دین و دل دادم
 خوشم همواره زین سودا که دادم این و آن بردم
 بلای جان خود درمان بدزد دیگران کردم
 همه بردند سود از مهرورزی من زیان بردم
 بهار زندگانی صرف گشت آرزوها شد
 پشیمانی شد آخر بارور حاصل همان بردم
 بکوی نیستی بر جاز کس نام و نشان نبود
 ز گمنامی سرافرازم چوبی برای نشان بردم
 تن آسائی براه حق نباشد رهنورد آن را
 به سرطی کردم این ره تا نشان بر رهروان بردم
 همه گویند پروین گاه رفتن توشه ره کو
 دلی لبریز خون از جور خوبان جهان بردم

منه و عدالت

بده تا بوسم آن لعل لبان پر ز حالت را   که تا ثابت کنی بر قلب مظلوم عدالت را
 صفای باطن آور چند این روی و ریا تا کی   بشوبا آب دانش علت وهم و جهالت را
 تو هستی مظهر لطف و صفا و مایه معنا   هویدا کن ز انوار جمال خود اصال را
 برافکن پرده غفلت ز رخ تا عالمی داند   رموز درك معنی وجه انوار جمالت را
 اگر خواهی که علت از زمانه رخت بر بندد   بروای شیخ از خود دور کن وضع طالت را
 چو ساقی ازل در کف نهادت باده ای منم   کرم فرما عنایت کن بمسکینان حوالت را
 بدل الهام گردد آنچه پروین در زبان آید
 زبان طی میکند دستور انجام رسالت را

سوهان عمر من

این دل چنانکرده بدوران عمر من   هر دم از او رسیده بلب جان عمر من
خواهی اگر بقصه من آشنا شوی   از دل بپرس کوست چو سوهان عمر من
ترسم یک عمر زار و پریشان شوی چو من   گریه بری بوضع پریشان عمر من
عمری اسیر بیسر و سامانی از دلم   زین دل بباد شد سر و سامان عمر من
یکباره تا روپود حیاتم زهم گسست   پیمان گسل گسست چو پیمان عمر من
روزم سیاه و زندگی از آن سیاهتر   تر کیب هم نمود و شد عنوان عمر من
هر جا که خار حادثه ای داشت روزگار   یکجا خلیده گشت بدامان عمر من
جز درس رنج و محنت و اندوه و غم نبود   آموزش دگر بدستان عمر من
یکجا شکست فتنه ایام و درد عشق   نقش امید و پای گریزان عمر من
باور نما که جز گل حسرت نمیدمد

پروین زهر بهار به شبان عمر من

درس محبت

گر آب و صالی شرر غم نشانند   ترسم دلی آسوده از این سوز نماند
از درد بخود پیچم و دانم که سر انجام   ایام ز تو داغ دل را بستاند
در پیچ و خم حادثه آنکس که ببنداست   بیچاره چه سازد که رهائی نتواند
گردون که بازادگی همواره بکین است   هر جا که رود توسن بیداد براند
با مدعی اسرار غم عشق چه گوئی   آنکس که ره عشق نیموده چه داند
هرگز نبرد راه بمیخانه وحدت   تا درس محبت ز غم و رنج نخواند
پروین بدر پیر مغان ریبوریا نیست   مطلوب بخود طالب خود را بکشاند

شکوه از دل

دلا غافل ز حال خود چرائی	بخود گمگشته و پا در هوائی
گهی در نیستی یابم نشانت	گهی بینم که در ملک بقائی
دمی مسکن بکوی عشق داری	بموی و روی خوبان آشائی
گهی در پنجهی دوران اسیری	به انواع شدائد مبتلائی
دمی از هر دو عالم بی نیازی	زمانی آزمند و بینوائی
زمانی سخت همچون سنگ خارا	به آزار ضعیفان رهنمائی
دم دیگر بسان موم گردی	که بر در ماندگان مشکل گشائی
ز تو فرجام و آغازم یکی شد	ندارم ابتدایا انتهایی
شوم رسوا اگر رسوائی از تو است	روا داری توام هر نا روائی
توئی آگاه از راز درونم	همیشه با منی از من جدائی
اگر چون آهنی آهن ربا باش	مشو آهن بهر آهن ربائی
تو گر با زلف خوبان کار داری	چرا حیران بدنبال وفائی
ندیده کس وفا از خو برویان	تو ای دیوانه غافل چند پائی
توای یک قطره خون دانی چه هستی	چه میشد گر تو لختی بر خودائی
ولی هر گر نیابی راه مقصود	چو سرگردان صحرای فنائی
چنین کز تو پریشانم شب و روز	پریشان روز و شب همواره پائی
بسوزانی گرم از آتش خویش	بسوزی ز آتش قهر خدائی

کنی پروین شکایت چند از دل

کجا هستی کجا شد دل کجائی

روز عید شعر

ز سال روزی هم عید شعر میگویند	با افتخار ادب شرق و غرب خلق جهان
ز گلبن ادب و دانش و سخن جویند	اساس تربیت و رشته تمدن خود
بوفق سنت خود همچو گل همی پویند	ز بوستان ادب هر چه رسته هر قومی
ز شعر مادیان سوی معنوی پویند	براینکه شعر ز الهام هست حرفی نیست
بشراگر چه دوان هر یکی بیک سویند	بنایکی است حقیقت یکی است مبدا، یک
موحدین همگی پای بندیک مویند	بشریکی وزمین یک خدای عالم یک

بظاهر گر همه پروین برنگ مختلفند

همه فریفته عکس پرتواویند

ترك يا صنم

روم کنشت وره موبد و مغان پویم	شدم که ترك بت و ذکر یا صنم گویم
ز سر بگیرم و گفتار این و آن جویم	دو باره کیش فروزندگان آتش را
بجان شیخ و برهمن چو آتشین خویم	بسان آتش زرتشت اخگر افروزم
چو پای بسته زلفین عنبرین مویم	مرا برشته تلپیس شیخ حاجت نیست
که من کمین هدفی زان کمان ابرویم	ز تیر سر زنش روزگار نبود عار
ندیم خواجه و همداستان خواجویم	غلام حکمت فردوسی روان شادم
چو جز روبه آنان سخن نمیگویم	فروغ یافته از سعدی سخن سنجم
اگر چه کم زغباری ز خاک آن گویم	به چشم اهل هنر اختری چو پروینم

درس ریاکاری

غلام عشقم و از هر دو کون ازادم	بچه خنوش سرود که جاوید باداستادم
بجز بکوی نکویان نمیرسد دادم	خوشم از آن که بمن هر چه میرود بیداد
که رخت زهد و ریا کند بیخ و بنیادم	خوش آن زمان که به میخانه رهسپار شوم
چونیست جزد در میخانه چشم امدادم	تفقدی مگرم پیر می فروش کند
که رفته درس ریاکاری تو از یادم	برو تو زاهد و تلبیس دیگری انگیز
ز خاک عشقم و با عشق گشته ایجادم	من و کناره کشیدن ز عاشقی هیئات
که من ندیم در آن خراب ابادم	مساز منع ز دیر و مغان مرا ای شیخ
که باشکنجه ایام گوید ازادم	کریم نفس و جوان همتی بود پروین

پیوند روزگار

اگر گردش زمانه ام این دستگیر شد
 ایام کرد بیرم و خود نیز پیر شد
 بر آتش جوانیم خاکستری فشانند
 مویم که داشت رنگ شبق شکل شیر شد
 ذوق و نشاط و وجد بدل شد برنج و یاس
 انسان که جان ز زیستن از جسم سیر شد
 مسدود کرد هر نفسم راه آرزو
 تا ضعف ییری بر تن و جانم دلیر شد
 چون کشتی شکسته ز طوفان زندگی
 باید مگر چقدر زبر یا که زیر شد

پیوند روزگار بموئی است استوار
 بیچاره آنکه در خم این مو اسیر شد
 پروین زمرگ و وصل بتان شکوه سرمکن
 زودت رسد وصال اگر مرگ دیر شد

تن آسائی و عشق

من افسرده و سرگشته زرسوائی عشق	چه کنم بادل شوریده و شیدائی و عشق
بیستون نی بخودی تیشه فرهاد بکند	شود شیرین سبب امد بتوانی و عشق
واعظ ازجامه تزویر برون ای و بین	جلوه لطفوصفا را بدل آرائی و عشق
آن تو و خرقة سالوسی و تلبیس و ریا	این من سوخته دل محو تماشائی و عشق
از ازل پنجه تقدیر سرشتم این کرد	تن رنج و دلی خون سر سودائی و عشق
رند بی پاو سری گمشده در جذبه شوق	اندر آن لحظه که شد محو زریائی و عشق
گفت پروین بره عشق تن آسائی نیست	کی دهد وفق بهم میل تن آسائی و عشق

خو گردن با جفا

چاره پرشکسته ای را بجوی وفا نما	یا چو وفا نمیکنی از قفسش رها نما
گرچه بوادی جفا نیست امیدی از وفا	ای دل دردمند من خوی تو با جفا نما
چند بگویم ای صنم شیفته غمت منم	هر ستمی بهر کسی داشته ای بما نما
ز آنکه جفاست کار او چشم وفامدار از او	ای دل خسته گو بیا با ستم اکتفا نما
ای که شرنگ در دوغم لحظه بلحظه دم بدم	بیخدم داده ای نه کم جام دگر عطا نما
کام دل از نو خواستن زهر روان گزابد	پس بیلای دیگری چاره این بلا نما
پروین دانی که چیستم محو دیار نیستم	گو بدل هوا پرست که دگر حیا نما

.....

نقش لوح خاطر من

سرآمد عمرم و این کار سر نمیگیرد	چو کار سر شده را کس ز سر نمیگرد
شرار عشق فسرده نشد ز چشم ترم	که گفت چوب ترشد شرژ نمیگیرد
بریدم از همه پیوستم بانها غمش	در این نهال امیدم ثمر نمیگرد
بیك اشاره دل و دین شکار چشمی شد	کسی شکار از این خوبتر نمیگیرد
توئی که روزوشبی نقش لوح خاطر من	منم که خاطرت از من خبر نمیگیرد
ببند زورد دکان ریا و شعبده را	که زهد خشک تو زاهد دگر نمیگیرد
بمزرع عمل آنکس که تخم حنظل کاشت	ثمر ز شاخه حنظل شکر نمیگیرد
پدر نگیرد اگر مستی رستگاری را	بهیچ مرحله غش پسر نمیگیرد
عبث امید وفا داری از جهان پروین	که این عجزه عفیم است و بر نمیگیرد

حسن عمل

جهان چو مزرع و مازار عیم از کم و بیش	درو کنیم همان دانه های کشته خویش
مسلم است بدستی چو دادی بستانی	چو نوش زاده نوش است و نیش زاده نیش
بفکر حسن عمل شو که در زمان حساب	تفاوتی نبود بین منعم و درویش
گره زکار فروماندگان عم بگشا	که می گشاید صد عقده از دلت کم و بیش
بهوش باش و دل ریش خلق را مخراش	بناختی که بود چاره ساز مرهم ریش
ز تنگنای هوس اندکی برون بخرام	مدد همیشه طالب کن ز فکر دور اندیش
اگر بکوی خرابات اوفتد گذرت	صبا ز جانب پروین زار محنت کیش
بگو بساقی دوران که از سبوی مراد	دو ساغرم بچشان فارغم کن از تشویش

مورد اطلب

تو و آسایش و خود خواهی و خود کامیها	من و اندوه و غم محنت و بد نامیها
تو و اندیشه بزم و طرب و شور و نشاط	من و سر خوردگی از ذلت و ناکامیها

من و پیری و غم زندگی و خامیها	تو و سر مستی و دل گرمی دوران شباب
اندزان میکده کاواره دراو جامیها	منم از باده غفلت زده گویا و خموش
به بیابان هوس پسا بگلند عامیها	عارفان بر سر سودای طلب سرگردان
فارغ از عقل و جنون شد سرا و هامیها	مغزم از درد ک خرد ره بجنون خواهد برد
میکنم رام دلت را بدل آرامیها	گفت پروین سحری هست بهر شام غمی

تکیه گاه اهل دل

همیشه رطل گران را بر ایگان زده اند	مغان زیر تومی سر بکپکشان زده اند
سبو بساغر و ساغر بدین نشان زده اند	سبو کشان طریقت زد رد اشامی
رقم بصفحه زیبای آسمان زده اند	نشان گوهر معنی گرفته اند از خاک
دوروز خنده بر این ژرف خاکدان زده اند	همیشه پشت فلک تکیه گاه اهل دل است
صلای هستی خود را بلا مکان زده اند	ز تنگنای طبیعت در آ که اهل نظر
کدسالگان همگی جسم و جان بران زده اند	مس سیاه درون را به کیمیا برسان
که زاهدان زریا باده در نهان زده اند	بمی گساری بی پرده زان خوشم پروین

طبع خام

بفکر خام چو من عمر خود تمام کند	ز خام طبعی آنکس که فکر خام کند
اگر چه نیست کسی فکر ننگ و نام کند	ز سفله گردیت ای چرخ ننگ و نامم رفت
که زیر این همه بار غم دوام کند	بغیر من جهان هیچ سخت جانی نیست
همین دلست که روز مرا چو شام کند	ز شام تا بسحر قوت من ز خون دل است
که عشق زندگی عالمی تمام کند	الهی آنکه نماند نشان ز عشق بدهر
که جای باده و می خون دل بجام کند	ببزم درد کشان نیست هم چو من مخمور
که کردگار جهان بکام کند	مداریاس ز ناکامی از جهان پروین

پیگانگی از بو الهوسی

سازشم چند بهر خار و خس باید بود   وه باین خسته دلان هم نفسی باید بود

گفت در سلسله عشق بسی باید بود	رفتم از پیر مغان چاره هجران جویم
گفت در دامن گل خار و خسب باید بود	گفتم از بهر گلی چند خلد خار غم
گفت بیگانه دل از بوالهوسی باید بود	گفتم از خویش جدا و همه بیگانه شدم
نهر هر خویش پرستی عسسی باید بود	مستی و خویش پرستیدن حدی دارد
یا که خاموش بکنج قفسی باید بود	یا شب و روز نوا سر کن در باغ و چمن
گفت هان منتظر دادرسی باید بود	گفتش چاره بیچاره دل پروین چیست

عشق و وطن

یا نخل آرزو بجزاین بارور نداشت	جز سیل اشك شعله آهم اثر نداشت
جز بغض و کین جامعه این کشته بر نداشت	کشتیم هر چه تخم محبت بروز گار
در این قضیه ربط قضا و قدر نداشت	تحقیق کردم آنچه بما شد بروز گار
جز این بلای عشق علاج دگر نداشت	دادیم ما ز عشق وطن تن بسوختن
گوئی زوضع بی پروبالی خبر نداشت	پروانه ای که کرد پرش را نثار شمع ؟
منظور از این معامله غیر از ضرر نداشت	آنکس که کردهستی خود را فدای عشق
آن آه شام و ناله وقت سحر نداشت	بر ما بغیر طعن و ملامت نتیجه ای
آن خصلتی که دید بسگ آن بشر نداشت	الفت گرفت باسگ اگر عارف ای دریغ
یا بهر ما نتیجه بجز درد سر نداشت	اوضاع روزگار بجز سر سری نبود
معذور دار حوصله زین بیشتر نداشت	پروین اگر ز حلقه تسلیم روی تافت

پیمان شکنی

روز دگرش شیون زاغ وزغنی بود	يك روز بگزار بهار و چمن بود
دیدم چو خزان آمد بیت الحزنی بود	گلزار که عشرتکده بلبل و گل بود
شد پاره اگر بر تن گل پیرهنی بود	از پیچ و خم حادثه و زخار ملامت
روزی بچمن طوطی شکر دهنی بود	مرغی که کنون در قفس قتنه اسیر است
با شیره جان آه چه بنیاد کنی بود	پروردن این ذره ناچیز محبت

ای کاش نمیداد بدل راه خیالش   هر صدمه گه دل برد زره داشتنی بود
 آنکس که بما داشت بسی عهد مودت   دیدیم نهانی پی پیمان شکنی بود
 آنروز چو پروین سوی میخانه روان شد   مانند صراحی تهی ازما و منی بود

آرزوها

جوانی رفت و پیری داد بر من ناتوانی را
 بجا از آرزوها دارم اندوه نهانی را
 بهر کس آشنا گشتم گرفتار بلا گشتم
 نمیدانم چرا گشتم سبکسر این گرانی را
 مرا هر گوشه‌ای از زندگی درس و مدرس شد
 چو باید زین دبستان خواند علم زندگانی را
 دل از من گاه پیری میربایند این سیه چشمان
 بدان سرعت که پیری میبرد زور جوانی را
 پری روئی بمن لاف محبت میزند اما
 نخواهم خورد دیگر گول این شیرین زبانی را
 ز هر ناپوخته شد پوخته اندیشه خام-م
 ز نادانان فراخواندم دروس نکته دانی را
 ز انعام طبیعت اندکی طبع روان دارم
 بخاک تیره خواهد برد طبعم این روانی را
 من از گنج قناعت جسته‌ام رمز بقاء خود
 کند پروین قناعت کشف رمز آسمانی را

شفقت زیر دستان

گر شوی نیک میستایندت   چو بدی همچو خاک ساینندت
 ای که مردار خلق میجائی   شوی مردار و خلق جاینندت

زان صفت عالمی ستايندن	گر ستائی صفات نيك كسان
چون شوی زیر دست پايندت	چشم شفقت بزیر دستان دار
تا بعمری كمك نمايندت	كمك بيكسان نما همه عمر
گاه سختی بیاری آيندت	روز سختی شوی چو یار كسان
تا ز مشكل گره گشايندت	گره از مشكل همه بگشا
همگی در عیادت آيندت	گر نمائی عیادت از همه كس

بزدا محنت از كسان پروين
تا ز دل زنگ غم زدايندت

رثای سرمد

چون زنده نام اوست ز طبع وقادوی	سرمد برفت و مانده بدلهاست یادوی
ثابت کند هنوز سخن اجتهادوی	سرمد سرآمد سخن عصر خویش بود
سامان گرفت سرمد چون کردیادوی	شهر سخن که رو بخرابی نهاده بود
گوانکه دهر گشته دمی بر مرادوی	گردون بكام اهل ادب لحظه ای نماند
نبود بغیر رنج و ستم در نهادوی	هر چند روزگار بكس نیست پایدار
چون نیست اندکی بجهان اعتمادوی	همواره بی نیاز بود شاعر از جهان
گفتار نغز میچکد از قلب شادوی	در تنگنای منحت و غم نغمه سر کند
حاکمی بود ز فکر بلند و نهاد وی	گنج سخن که سرمد پروین نهاد و رفت

دام تزویر و ریا

زاهدا این سبحه صد دانه تأثیری ندارد
از خدا بیگانه بر بیگانه تأثیری ندارد
کافر عشقیم و نبود جز وفا را گناهی
بی وفا چون کعبه و بتخانه تأثیری ندارد

تا ز جام وحدتم آباد شد ویرانه دل
 گو جهان آباد یا ویرانه تأثیری ندارد
 حالی از دیوانه‌ام دیوانه تر از ما توئی تو
 صحبت دیوانه بر دیوانه تأثیری ندارد
 دام تزویر و ریا از راه من بر دارای شیخ
 بر قفس بشکستگان این دانه تأثیری ندارد
 آن کسی کو آشکارا بیند انوار حقیقت
 ای بظلمت گم شده افسانه تأثیری ندارد
 دوش در میخانه مستی از طریقت دادپندم
 گمراهان را کار بر فرزانه تأثیری ندارد
 جمع میسوزند پروین لیک هر یک در طریقی
 سوز شمع از سوزش پروانه تأثیری ندارد

نقش جمال یار

گر چه گویند ره عشق بسی دشوار است
 عاشقان را ره دشوار بسی هموار است
 اگر از دیده تحقیق در عالم نگریم
 هر چه بینیم همه نقش جمال یار است
 نوری از پرده پندار و تجلی سر زد
 آن چه بیند خرد از پرتو آن انوار است
 بخدائی خداوند که در مکتب عشق
 خبر از زرق و ریا نیست ، صفادر کار است
 بت پرستان همه دنبال صنم میگردند
 اهل توحید ز تصویر و صنم بیزار است

ز ریا زاهد و صبا کش میخانه یکی است
 مستی این زمی و آن دگر از دستار است
 مجو از بسط عدالت اثر از خیر و صلاح
 قاضی تا مفتری و دزد و جنایتکار است
 همه گویند که پروین سخن اندک فیکو است
 گو بگو حرف حق، گرانده و گربسیار است

نمیبیند مرا کس

دوستان از طرز گفتارم برفتارم رهی نیست
 آنچه میگویم نیم کردار می گویم نمیبیند مرا کس
 در محیط جهل و غفلت سر کنم باز جرو زلت
 عیبا و نقصها دارم بسی گویم نمیبیند مرا کس
 گاه چون کبک دری سر گرم از عجب و غرورم
 مبهروشم ناز بر خار و خسی گویم نمیبیند مرا کس
 جایگاه در ژرف دارم سر بزیر برف دارم
 چون نمیبینم کسی گویم نمیبیند مرا کس
 چون محک نبود که تا سنجم عیار نیک و زشتی
 زر شمارم هر مسی گویم نمیبیند مرا کس
 نیست در بین خلایق عنصری نا کس تر از من
 خویش را دانم کسی گویم نمیبیند مرا کس

ره روان دیار فنا به همه نرسیده است

تو شمع محفل انسی و ما چو پروانه ^{لعل} بهما ز سوختن از آتش تو پروانه

حدیث عشق تو پروانه را کشد بر شمع
 ز خویش رست چو پیوست هر که بر در دوست
 ز رهروان دیار فنا چه می‌پرسی
 ز ما نشانه ز زهد و ورع میجو زاهد
 ز درس و مدرسه کس ره نمیبرد بخدا
 من و صراحی و مستی و درک پیر مغان
 در آن دیار که نبود نشانه‌ای ز خرد
 توئی خماری و مستی توئی توئی باده
 تو ساغری تو سبویی تو خم تو خمخانه
 سحر بدیر مغان عارفی بیروین گفت
 که سر بر اه حقیقت نهاده ای یانه؟

بیمبستن و حکایت فرهاد

مرا چو نیست ز ایام لحظه‌ای دل شاد
 چو بسته پنجه تقدیر راه تدبیرم
 کسی بناله مرغ قفس نمینگرد
 نوای خسته و پا بسته‌ای بدام اسیر
 کسی بداد دل درد مند من نرسد
 شرار سوز دل صید شعله‌ور گردد
 چون نیست چاره در این راه جز در تسلیم
 نکو حکایتیم از اهل دل بیاد آمد
 سخن زدل چو نباشد بدل ندارد کار
 شنیده‌ای که کس از کشته شکوه ساز کند؟
 همیشه جانب حق شو، ز غیر حق بگریز
 مساز منع و بهل روز و شب کشم فریاد
 دلم چو مرغ قفس مانده در کف صیاد
 چه سود از این همه فریاد و ناله از بیداد
 کجاو نغمه مرغان از قفس آزاد
 مگر طلب کنم از طبع سرکش استمداد
 چنانکه خانه صیاد را دهد بر باد
 رضا بداده نهادیم هر چه بادا باد
 بدل هر آنچه نشنید نمیرود از یاد
 زدل چو خیزد مطبوع اهل دل افتاد
 ولی همیشه بود آه و ناله از جلاد
 که حق ز ناحق آخر بر آورد بنیاد

طریق راستی همواره منتهی بخداست   ز کجروان مشنو قصه‌ی صراط و معاد
 بجا نمانده نشان از حلاوت شیرین   به بیستون شوو بشنو حکایت فرهاد
 بنای هستی پروین ز عشق معمور است
 خدا کند ز حوادث براو گزند مباد

لطف خدا شامل ماست

گرچه واماندگی ما زدل غافل ماست   آنکه غافل ز تویک لحظه نماند دل ماست
 نقش و اَرستگی و شیوه سودا زدگی   در بیابان محبت قدم اول ماست
 مهرورزیدن و با جور مدارا کردن   مشکلی نیست جدائی ز غمت مشکل ماست
 خون دل اشک روان سوز جگر ناله سرد   مومیائی است که آغشته بآب گل ماست
 رنج و اندوه و پریشانی و هجران و زوال   همه از عشق و محبت بجهان حاصل ماست
 اشک خونین بقدر حریز که از ناله سرد   سفره بزم نشاط و طرب محفل ماست
 گرچه سرگشته ز خود رسته و سودا زده ایم   بیگمان لطف خدا در همه جا شامل ماست
 پیرو پیر مغانیم و خراباتی و مست   جاودان باد خرابات که سر منزل ماست
 چون بانده و غم و رنج تمایل داریم   لاجرم محنت و اندوه و تعب مایل ماست
 خلق گویند که پروین تو و خاک در دوست
 گویم البته چو این عز و شرف قابل ماست

روی نیاز

به بوتۀ غم و هجران اگر چو زر بگدازم   غم از رغیب ندارم زیار شکوه نسازم
 نیاز من بکسی نیست غیر حضرت دوست   چو اوست محرم اسرار و واقف رازم
 مرا چو خاک در اوست مقصد و آمال   دیگر بکعبه و بتخانه نیست روی نیازم
 من و دعاوی ارشاد خلق شرمم باد   چو قید دل نتوانم بکس پردازم

کیم چکاره ام اینجا شدم برای چه کار
 ز خاک ملک سلو کم زمانه ساخته کو کم
 چه هشتم و چه شوم از چه بوده آغازم
 که تا بناخن حسرت بتار دل بنوازم
 عبت بخویش ننالم که ماه و پروینم
 چه سود بخشد انجام این نشیب و فرازم

آتش سوزان

آنانکه بار مهر نکویان خریده اند
 عشق بتان که ارزش جان است این متاع
 مانند به غبار غم و چهره های زرد
 چون آهن گداخته از سوز درد عشق
 و ارستگان بمحنت ناکامی از طلب
 لب تشنگان بوا دی حسرت ز نیستی
 واعظ تو را و حربه تکفیر عاشقان
 در محفل محبت سوداگران عشق
 دادند گر که دین و دل از کف بجای دل
 دل داده اند و محنت و حرمان خریده اند
 جانیکه بی بهاست بس ارزان خریده اند
 بر خود بیاد سیب زنخدان خریده اند
 سر زیر پتک داده و سندان خریده اند
 جان داده اند و تا که بتن جان خریده اند
 آب بقا ز چشمه حیوان خریده اند
 در ماوراء کفر تو ایمان خریده اند
 نور صفا و مهر درخشان خریده اند
 بر جان خویش آتش سوزان خریده اند

پروین بقای هستی عشاق نیستی است

هستی ز نیستی همه یاران خریده اند

اثر من

چون نیست بقلب اثر از اشک تر من
 ترسم که چو از عقده دل پرده بگیرم
 آنجا که بر شمع رخت سوخت روانم
 خون جگر و سوز درون اشک روانم
 بسیار بکوی تو چو من بی خبر اند
 بگذار گز این شعله بسوزد جگر من
 سوزد دل چون برگ گلت را شر من
 پروانه کند درک من و بال و پر من
 شد عاقبت از گشت محبت ثمر من
 زین بی خبران بر تو که آرد خبر من

جستیم نشان واثر از بی اثری‌ها بگزار که گم نام بماند اثر من
 پروین که رفتن چه بود توشه راحت
 اکنون که مهیا شده بار سفر من

لوله براگمان

گفتم که بچشم ماه تابان	دل میبری از کفم شتابان
گفتا دل هر کسی که بردم	دام دو کرشمه‌اش بناوان
گفتم ز کرشمه سوخت جانم	شاید مگر که سوخت آسان
گفتا دل هر که بیشتر سوخت	نزدیک شود بقرب جانان
گفتم خطر حریق دارد	چشم تو اتصال با آن
عشق و دل من چو سیم برق است	بی عایق و لوله بر اکمان
ایجاد حریق امر حتمی است	در نیروی آن دو چشم فتان
گفتا غم سوختن ندانند	آنانکه در این ره اند حیران
گفتم سامان عاشقان چیست	گفتا که نه سر بود و نه سامان

افروخت شرر بجان پروین
 زان بیش که زد به شعله دامان

خفاش و خورشید

فضای جنت و ذوق نعیم و طلعت حور	بیک کرشمه ساقی شود ز خاطر رور
از آن شمیم روان پرور کز لبش بوزد	حدیث مشگ ختن گردد از مستور
چه حاجت است بسرو صنوبر و شمشاد	در آن چمن که سهی قدمن نموده ظهور
دهان غنچه کند باز اگر به نیم نفس	روان تازه دمدم کرده را چور و ز نشور
کجا ز سحر بیانش توان حکایت کرد	لبی که کرده دوصدها هزار دل مسحور
بگو بواعظ نامتعظ ز جهل بمیر	که کس ز وحم و خرافات کی شود مشهور

جهود کور نبیند، تجلی انوار   چنون که موسی از دوردید وادی طور
 بود حکایت الوان و کور مادر زاد   ویاصفات بدایع بگوش گربه کور
 کجا بمنبع خورشیده برد خفاش   چونیست در نظرش قوه تحمل نور
 بهر کجا نگرم پرتو جمال حق است
 چونیست پروین در عشق غیر حق منظور

غنیمت و بهر

بگیر کام دل از این بهار زود گذر
 چونیست بهر کسی فرصت بهار دگر
 بعیش کوش وز آمال خویش دیده بهوش
 که باد میبرد هر آرزوی باد آور
 بلی به نیم نفس طرف میتوان بستن
 زیار و باد و گل گر بود ز عمر مفر
 دو روزه عمر گران مایه را غنیمت دان
 چو عمر در ره باد است پیش اهل نظر
 بکار تخم نکوئی اگر که مرد ره‌ی
 که چون تورفته بسی کس از این سرای دودر
 برای ما و تو دنیا چو مزرعی ماند
 بکار زانکه نبرده کس از نکشته ثمر
 تو کشته‌ای جو و گندم درو کنی حاشا
 کجا ز شاخه حنظل کسی چشیده شکر
 بکوش جان من بارسد خویشتن اثری
 نهی اگر تونهد روزگار از تو اثر

ز فعل نيك و بد روزگار خوشبين باش   تو خویش بين و در افكار ديگران ننگر
 بهار و گل همه رفتند عاقبت پروين
 تونيز بايد ناچار بست بار سفر

طلعت يار

برو تو ناصح منعم ز می نکن زنهار   که می پرستی من به صبحه و دستار
 جوی بکعبه آب گل احتیاجش نیست   کسی که کعبه مقصود اوست طلعت یار
 زمك نیستی هستی گرفتدایم و از آن   نئیم در گرو حرص و درهم و دینار
 رموز عاشقی آموزهان زبی خبری   که ره بعشق ندارند مردم هوشیار
 نیافتم سخنی راست جز لب ساغر   که گفت ملك امان است خانه خمار
 من و کناره زمیخارگی و محفل انس   ز توبه کردن من توبه میکنم صدار
 اگر طریقه فرزانهگی است زهد و ریا   برو که از توو فرزانگی شدم بیزار
 دگر حدیث ز فرزانهگی مگو پروین
 که ره روان جنون را بود بعقل چه کار

روی چون آهن

هر کس که هر نانی پزد آن نان فتد در دامنش
 هر چیز خواهد بر کسان گردد همان پیرامنش
 با آنهمه آلودگی دعوی پاکی میکند
 آنکس که نبود در جهان آلوده تر از دامنش
 آن تیره روز بد گهر گزوی نیابی غیر شر
 آیا زخود دارد خبر روحش ز جسم خائنش
 از جبن خبس فطرتش وز سیره بی عفتش
 آنهیکل بی غیرتش و آن روی همچو آهنش

ننگ و مفاسد سر بسر یکجا تمرکز یافته

از اشنهار بیرگی در گوشه‌ی پیراهنش
پروین بجرم دانش است آن کینه‌توزی‌های وی
ورنه نباشد در عمل یکجو تماسی بامنش

شور جوانی

ازمن صدمبار شد که جان بلب آمد	تالبت ای آفت جهان بلب آمد
گه بدهی جان بتن گهی بستانی	زان چه لبث میدهد نشان بلب آمد
تا لب لعلت زروی شوق مکیدم	زنده شدم عمر جاودان بلب آمد
هرسخن نا سزایم از توسزا بود	آنچه شنیدم گز آن دهان بلب آمد
در دل ویرانم از تو راز نهان نیست	هرچه بدل داشتم نهان بلب آمد
سوز و گداز دل است و آتش حرمان	هرسخنی کز ضمیر جان بلب آمد
پیرم و این نظم پر زشور و جوانی	از اثر فکرت جوان بلب آمد

محو جمال تو بود خاطر پروین
کانچه نهان داشتم عیان بلب آمد

نگاه گن کیستی

ای اسیر چهل و پا بند هوس	گرد شهد آرزوها چون مگس
و هم تا کی خود پرستی تا کجا	چهل غفلت تا بکی ای بوالهوس
میرسی دائم حساب از دیگران	اندکی هم بر حساب خود برس
در پس و پیشت نگه کن کیستی	خلق میبینات از هر پیش و پس
در سرای جسم قاضی عقل تو است	نفس سرکش دزد و وجدانت عس
جهد کن محکوم سازی نفس را	پیش از آن کز تن برون ناید نفس
مزرع دل را گل از دانش بکار	حیف این گلبن بروید خار و خس

تا نسوزانی تو دل بهر کسی   دل نسوزاند بر احوال تو کس
در محیط جسم تا چندی اسیر   جان رها کن مرغ گویا زین قفس
ساز پروین توشه تا با خود بری
زانکه آن منزل ندارد راه پس

اسرار دیگر

ابلهانه زین بتر آیا بود کار دگر
من پی یاری و یارم در پی یار دگر
دعوی بی جای او اول مرا بیزار کرد
زانکه بین دل ربودن بود اسرار دگر
گول قلب پاک و وجدان و شرافت گر نبود
میخریدم کی بقلب خسته ام خار دگر
اندرین میدان پر آشوب مرگ و زندگی
او بپندار دگر من گرم افکار دگر
اختلاف بین ما و او دگر گون گر نبود
چون من اندر کار او سر گرم او کار دگر
با وجودی کز محبت بس زیانها برده ام
این زیان آورد بهرم رنج و آزار دگر
بر سر او هست اکنون گر همان سودا بگو
عرضه سازدها ن مطاعش بر خریدار دگر
گر حسابی هست پروین بین ما و او بدان
میشود تسویه آن فردا بی بازار دگر

پسته‌تر

لبش بجسم جان داد همچو پسته‌تر   چه پسته‌ای که بود با گلاب و مشک شکر
 دهان چوباز کند عقده و شود از دل   ز ذوق لطف و بیان هوش میبرد از سر
 خجل شوم چو دهم نسبتش به حورو پری   پری که حورچه او هست زان دوزیبا تر
 ز سرو قامت آن لعبت بهشتی من   هوس کنم که چو جان تنگ گیرمش در بر
 خطا بود چه اگر چون فرشته پندارم   فرشته را نبود رسم و راه و خوی بشر
 غلط بود که بسرو گلش کنم تشبیه   بسرو گل نبود فهم علم و درك هنر
 بخیل خوبان يك عمر عشق ورزیدم   ولی بدیده من عشق اوست چیز دگر
 اگر کمی بمراد دلم کند رفتار   نمیکند بخداوند متعال ضرر
 همیشه دامن هر پاك پاك خواهد ماند   کند گراز هوس نفس خام صرف نظر

بخیل پاكان همواره عشق میورزم

چونیست پروین در عشق پاك زنك خطر

واکنش ما

حیران همه خلقند ز ما و کنش ما   یکتا نبود واقف خوی و منش ما
 ما را همه خوانند براه و روش خویش   غافل همه از مقصد و راه و روش ما
 هر چند کسان کوشش بیهوده نمایند   سودی ندهد کوشششان بی کنش ما
 با اینکه زمان ممسك ابناء بخیل اند   دارند همه چشم طمع بر دهش ما
 رنج و تعب و محنت و حرمان و فراق است   آسایش و آرامش و خواب و خورش ما
 هر جور و جفائی که بما میرسد از خلق   جز مهر و محبت نبود واکنش ما
 ما از تعب و رنج کسان در تك و تائیم   کو آنکه کند فکر بتاب و تپش ما

روزی که همه خلق زما روی بتابند   باور کن کان روز بود روز خوش ما
 در رهگذر عشق که بس فتنه و دام است
 پروین توو بی بال و پری وین پرث ما

طره طرار

مژده ای غم کده دل که غم یار آمد   بهر غم های دگر یار و مدد کار آمد
 تازه شد بار دگر قصه رنج شب هجر   باز یاد قفسش مرغ گرفتار آمد
 شرح آوارگی قصه شیدائی ما   از نو آغاز شد و بر سر بازار آمد
 پیک فرخنده ای آورد غبار از بردوست   چو طبیی ایست که در پرسش بیمار آمد
 یاد از آن نرگس خماش جفا جو کردم   عطش آب حیات از لب دلدار آمد
 دل جان کرد اقامت بگلستان غمش   تا بیام خم آن طره طرار آمد
 آتشی عشق و جنون و خست گرم خرمن جان   ساقیا می بده کن رفته دگر بار آمد

لاف پنهان چه بری پیش حریفان پروین
 چون برون راز دل از پرده پندار آمد

گل بی خار

در لوح نیستی خط پرگار میزنم   چون عنکبوت گرد هوس طار میزنم
 گه از هوا بوادی حرمان مکان کیم   گه خیمه از هوس سوی گلزار میزنم
 چون نیست زندگی بجز اندیشه و خیال   نقشی غلط بصفحه پندار میزنم
 هر جا که بانك ناله جانسوز بشنوم   با نیش غم بساز دلم تار میزنم
 از رنج بی وفائی ایام و دوستان   با گریه پوز خند باغیار میزنم
 بر آن دلی که در غم هجرم نشاندورفت   هر لحظه شعله ز آه شرر بار میزنم
 برفرق من زمانه فشاند قبار غم   هر گه ز ضعف تکیه بدیوار میزنم

صدها هزار خار ملامت بجان خلد   گاهی که دم از آن گل بی خار میزنم
 بانغمه های زیرو بم از غایت جنون   آتش بجان مردم هشیار میزنم
 حلاج وار پروین از اضطرار عشق
 کوس انا الحق از زبرد دار میزنم

خواب پریشان

از دیار نامرادی بسکه خذلان دیده ام   کرده رنج و محنت و غم با تعب ورزیده ام
 رنج جسم و بی وفائی های خلق و جور دهر   دست برهم داده گردند این چنین کاهیده ام
 آرز مندیهای ابناء و گزند روزگار   شد سبب کز این و آن چشم طمع ببریده ام
 تجربت آن روز پیدا کردم از دوران عمر   کازمودم خویش و ز خود خلق را سنجیده ام
 با همه سوز و گداز از این جهان و اهل وی   آنچه هر کس را نشاید فهم آن فهمیده ام
 یاد ایام جوانی رنج دوران شباب   هریکی رنجی نهد بر خاطر رنجیده ام
 جهد کردم تا مگر آرم بکف اهل دلی   تا کنم واضح بر آن راز درون دیده ام
 پرده پندار من از روز اول پاره بود   با چنین بی پردگی ها پرده ای ندریده ام
 بوی انصاف حقیقت من ندیدم از بشر   هر چه میخوانی بخوانم من چنین فهمیده ام
 از پریشای است پروین گر پریشان خامه شد
 جان من منعم مکن خواب پریشان دیده ام

نزد جاهل

بدل هر سخن صعب مشکل نشیند   کلام دل است آنکه بر دل نشیند
 نجوید کس از گل صفا جوید از دل   زدل دل کشد و ز گل ، در گل نشیند
 دو روزی دلم بود مجنون زمویت   رها کردی و گفتمی عاقل نشیند
 شراری که عشق رخت زد بجانم   پس از مرگم این شعله مشکل نشیند
 زمجنون دشت و بیابان چه پرسی   در آن دم که لیلی بمحمل نشیند

مگر فتنه هردو چشم خمارت   ز صید دل خسته غافل نشیند
 که داند در این ورطه طیاره دل   شود منهدم یا بساحل نشیند
 بهل در دواى دل درد مندم   دلم هر چه دارد تمایل نشیند
 محال است کز کارگاه وجودم   بلوح صفا نقش باطل نشیند
 همه عمرماندن بزندان نکو تر   که روشن دلی نزد جاهل نشیند
 در این پرتگاه محبت چو پروین
 بغم هرکسی گشت مایل نشیند

دوره جوانی

مپرس ازمن و از دوره جوانی من   که رنج بودو تعب مشی زندگانی من
 زمانه همچو منی کی سپرده درخاطر   که بر تو فاش کند قصه‌ی نهانی من
 زمن مجوی زنام و نشان گراهل دلی   بهل که تانبود نامی از نشانی من
 ز برف پیری پوشیده شد سرو رویم   دگر مجو زمن و دوره جوانی من
 برایگان دهی آنرا که رایگان یابی   برایگان شد آن عمر رایگانی من
 جوانی آنهمه قدرت و توانائی   دهد چه فایده هنگام ناتوانی من
 نبینی در همه گفته‌ارم غیر آه و فغان   هماره رنج و تعب بود شادمانی من
 بکوی بی‌خبران کس چومن نخواهی جست   بری چویی بمن و طرز نکته دانی من
 بدست برد خزان داد بوستان مرا   چو کرد ترك وفا یار بوستانی من
 توان ببازو در دیده نور وقوه بتن   نمانده تا که دهد شرح باستانی من
 بخواب پروین آسوده‌هان که بیک اجل
 زمن نموده نکو درك مهربانی من

یار با اختیار من

از آن دقیقه که اغیار یار یار من است
 تمام درد و غم روزگار یار من است

گفتش مرگ و نیستی خود سبب بقا شود

گفت بقا طلب کن و پشت بما سوا نما

عشق بوادی جنون پروین گردید رهنمون

گف شکیب پیشه در رنج و غم و جفا نما

انتظار قیامت

دلی که در خم آن زلف تاب دار تو است	مسلم است که آن دل در اختیار تو است
زوجد و لطف بهاران مرا جمال تو بس	اگر بهار کنم آرزو بهار تو است
اگر ز آتش بیداد سوخت جان و تنم	گله ز غیر ندارم چو کار کار تو است
جهان اگر همه سرگشته و پریشانند	از آن کرشمه که در نر گس خمار تو است
هزار بار کند توبه از اصول ریا	اگر که شیخ برد پی که ره دیار تو است
طریق رندی و مستی نه هر کسی داند	مگر بمیکده آنکس که میگسار تو است
در انتظار قیامت نشسته و اعظ و من	همیشه چشم امیدم در انتظار تو است

بریز خون دل از خامه دم بدم پروین

بروی صفحه که این نقش یادگار تو است

مناعت طبع

از آن به مجفل بی عفتان نپیوستم	که بر شرافت ناموس عشق پابستم
من از مئی که زمیخانه ازل خوردم	چو می گساران تا دامنۀ ابد مستم
مرا که داده خدا گنجی از مناعت طبع	بسان سرو سرافرازم گر تهی دستم
اگر ز پنجه دوران و ز کشاکش عمر	شکسته گشتم و پیمان زدوست نشکستم
ز بی وفائی یاران نیم ملول ولی	ز خود ملولم و وز دل که چرا بستم
اگر که رشته جانم زیكدگر بگسست	قسم بعشق که پیمان زدوست نشکستم

فشار درد به پروین جوی اثر نکند

چو از نخست همین بودم و همین هستم

راه بن بست

پنجاه و نه گذشت و سوی شصت میروم   با عمر جانب ره بن بست میروم
در تنگ نای زندگی با کاروان رنج   در کشور عدم برهی بست میروم
بی هشدرا این سراچه دنیا اگر دوروز   زان دست آمدم، زین دست میروم
دنیا که بود چون قفسی تنگ بهر ما   شادم از این قفس که چو بشکست میروم
گویند نیست در کف ما اختیار ما   گر اختیار نیست اگر هست میروم
از لامکان چه دست تهی آمدم کنون   نبود جوئی غم که تهی دست میروم
یک فرد هوشیار نجستم در این دیار   مستند خلق، باروش مست میروم

پروین حدیث مرک شنوا خطیب عمر

پنجاه و نه گذشت و سوی شصت میروم

صدق و صفا

خواهند حریفان زمان گم اثر از من   مانده است غبار غمی از رهگذر من
خود خال سیاهی است بر خسار طبیعت   اشکی که جدا گشته ز چشمان ترا من
بسیار اثرهاست در این بی اثری ها   بگذار که گم نام بماند اثر از من
چون فضل و هنر خود سبب وز رو بال است   دیوانه، طلب داری فضل و هنر از من
شد فهم خرد مایه سرگشتگی ما   خواهید حریفان چه از این خوبتر از من
در دائره قسمت، غم بهره ما بود   جز این نبود ساخته کار دگر از من
در کوی مغان محفل صاحب نظرانست   گیرد که در این وادی غفلت خبر از من
واعظ ره تو حیدر بجز صدق و صفا نیست   از خلق چه خواهی تود گرای بتر از من

پروین زسخن ارزش تزویر و ریا برد

آن به که بماند سخنی مختصر از من

فکر بگر

فشار درد که خم کرده پشت کوه گران   چسان کند تن رنجور من تحمل آن
فراق روی تو روح روانم آسان نیست   جدا ز جسم شود جان ، کجا بود آسان
اگر بعشق تو شیرین من چه کوه کنم   بکوه کن نبود تاب حمل کوه گران
غلط بود چه اگر گویمت که جان منی   چه ارزشی است مرا جان پیش جان جهان
هزار جانها چون من سپرده در قدمت   قدم بدیده این جان سپرد نه ای جان
در این محیط پراز فتنه بین بیم و امید   شکنج و درد بر این خستگان سرگردان
توان شدائد ایام را تحمل کرد   ولی تحمل طعن رقیب را نتوان
چه ارزشی نهد کس در عصرها بسخن
چه سود پروین زین فکر بکرو طبع روان

گنج بی زوال

مرا يك عمر با این دل جدال است   دل است این دل که سـ گرم خیال است
دل است این فتنه ساز و آتش افروز   بهر جا دل اساس اختلال است
دلی کو را بآسانی فریبند   همیشه در کمند خط و خال است
اگر از دام دل یابم رهائی   سرم آسوده از هر قیل و قال است
بگو با آنکه دارد نفرت از من   خوشا باغی که منقور شغال است
اساس دوستی و الفت خلق   مسلم شد که مشتق از دو حال است
نخستین حالتش مهر زبانی است   که مقصد کسب جاه و جذب مال است
دوم حالت بود مهر حقیقی   حقیقت نیست این نوعی زوال است
نمی آید ز تو بوی حقیقت   حقیقت در تو بس امری محال است
ز من عاید نگردد بر تو مالی   مرا افزون اگر مال و منال است
تو ای بیچاره اینجا کور خواندی   نصیبت محنت و رنج و وبال است

برو اسلاح نفس خویشتن کن   که وفق آرزو امری محال است
چوپروین باش جوئیای حقیقت
فقط گنج حقیقت بی زوال است

يك مشت آرزو

این مشت استخوان که بکنجی خزیده است
يك عالم آرزوست چنین آرمیده است
جای شراب زندگی از ساغر امید
زهر شرنگ از کف دوران چشیده است
از پنجه صوانح و از سیل حادثات
آسیب و رنج برده مصیبت کشیده است
هرنخل آرزو که بدل کشت نمشك شد
جایش زخار محنت و هرمان دمیده است
کم دیده روز عشرت و ایام وصل و کام
ناکامی هرچه خواهی بسیار دیده است
در تنك نای پیچ و خم مرك و زندگی
بس تیرفته بر دل و جانش خلیده است
پروین بجسم چون قنقش جان اسیر بود
اکنون قفس شکسته و مرغش پریده است

گریز تن از جان

چه آسان برد دل چه آسان گریزد	زمن دل ز دل یار فتان گریزد
که آسان بچاه زنخدان گریزد	برون گشت دشوار از سینه ام دل
بدان سان که دانا ز نادان گریزد	ز کف تا که دل رفت رفت آنچه بودم

نهم دل بهر کس زمن دور گردد
 بیاغ ار روم گل ز بستان گریزد
 هر آنرا که پروردم از شیر جان
 دریغا چو کودک ز بستان گریزد
 بوی گفتم ای طفل نا بخرد دل
 مرو از پیش کاز تو خود آن گریزد
 اسیر کمند نکویان کجا کی
 تواند که از تیر مژگان گریزد

چه داری جز این جسم فرسوده پروین
 چه سودی برای تن کزو جان گریزد

شراب محبت

زاشک و جزبه عشق وز التهاب محبت
 خراب گشتم ای دوستان خراب محبت
 کجا بمرحله عشق پی برند حریفان
 که جرعه ای نجشیدند از شراب محبت
 نبرده رنج کجا ره برد به مقصد عشق
 کهرنج برده کند درك التهاب محبت
 اگر که در ره جانان گذشتم از سروسامان
 هنوز دوخته ام دیده بر سراب محبت
 از آن شبی که خیال غمش بخواب من آمد
 ندیده دیده من خواب غیر خواب محبت
 تو ای که آتش عشقت بسوخت جان و دلم را
 کرم نما بنشان آتشم ز آب محبت

گرفته ظلمت هجرت چه زره خواطر پروین
 مکن دریغ از این ذره آفتاب محبت

☆ ☆ ☆

آندیشه من

رهرو عشقم و از عشق بود ریشه من
 نیست جز مرحله عشق در اندیشه من
 چه کنم گر نکنم جان بره عشق نثار
 ز آنکه دهقان ازل کشت چنین ریشه من
 من نه فرهادم ولیکن بره عشق جنون
 میکند کوه غم و رنج و تعب تیشه من
 سر ما درد کشان و بر در میخانه عشق
 می پرستیدن و پیمان نه کشی پیشه من
 امن نه از دیر مغان چهره بتابم حاشا
 اگر از سنگ ملامت شکند شیشه من

زیر سجاده شیخ است پراز مکر و حیل نیست جز نفوذ غزل در گوشه کیشه من
 شیر میدان سعادت شوی از عزت نفس
 گر که پروین نشوی سربدر از بیشه من

گشت بی نصیبی

رندان که سر فرود به خاکستر آوردند   باشد کز آفتاب فلک سر بر آوردند
 در بهر بی کرانه حریفان اشتیاق   تن داده اند تاز صدف در بر آوردند
 برخویش تلخ کامی از آن برگزیده اند   تا بهر کام اهل نظر شکر آوردند
 روزی شود بکشور هستی کشند رخت   شامی اگر به محنت و حرمان سر آوردند
 اینجا ز چرك هستی دنیا زیان برند   تا سود بی زیان زره دیگر آوردند
 از گشت بی نصیبی دوران و روزگار   همواره عارفان ثمری بهتر آوردند
 پروین سخن سرایان از طبع همچو آب
 گفتار بدع و نغز بهر دفتر آوردند

مس قلب و کیمیا

منم که جز در پیر مغان نظر نکم   چه سر سپرده این راهم فکر سر نکم
 قبار خاک درد دوست کحل چشم من است   وز آن بجلوه مهر فلک نظر نکم
 ز گرد فقر مس قلب کیمیا کردم   توانگرم ز قناعت نظر بزر نکم
 بنان خشک و کفی آب سر کنم همه عمر   که لب بکاسه خوان لثیم تر نکم
 سپرده ام بر اهل یقین سر تسلیم   اگر که سر رود زان حله سربدر نکم
 مقیم کعبه عشق و حقیقتم هرگز   از این مکان ببهشت برین سفر نکم
 ز قلب خود بریزدان سپرده ام ایمان   که ترک دوستی و خدمت بشر نکم
 هزار شکر که تر دامنم ، برو زاهد   لباس خشک ز زرق و ریا ببر نکم

اگر چه گفتن اشعار نغز خود هنر نیست   پیش اهل نظر دعوی هنر نکم
در عشق غیر بلا نیست حاصلی پروین
چه حاصل ار به بلا جان خود سپر نکم

طرح دام و دانه

بساغر خوش نگارم باده را جانانه میریزد
بکام درد نشان بی حد و پیمانه میریزد
زدست مهر بخشش گاه گاهی گرد خاموشی
بفرق عاشقان عاقل و دیوانه میریزد
نمیدانم چه افسونی است یارب در زبان وی
که از کنج لبش هر لحظه صد افسانه میریزد
بود در چشم مخمورش نهفته راز بسیاری
که بهر مرغ دلها طرح دام و دانه میریزد
بنازم پنجه آن ساقی خمخانه عشقی
که در کام جهانی زهر غم مستانه میریزد
بکش جام بلا پروین چورندان سر فراز کن
که می در کام رندان آن بت جانانه میریزد

دیوار فنا

گر چه دل سوخته از آتش بیداد و جفایم	باهمه سوختگی شیفته مهر و وفایم
عاشقان در ره جانان سروپارا نشناسند	عاشقم واله و دلباخته بی سر و پایم
مده ای حور شکنجم که دچار غم ورنجم	کشد این رنج که لب تشنه لب آب بقایم
پیکرم سوخت اگر مانده بجا جوهری ازمن	که هویدا اثر از خاصیت خویش نمایم
چو مرا سوخته ای رحم بخا کستر من کن	هان که مانند غباری لب دیوار فنا

تو واورنگ جلال من و این فقر و ذلالت   هیچ آید بخیالت تو کجا من بکجایم
 حاش لله که از آن در بگزینم درد دیگر   برو ایشیخ مکن مغلته زین بیش برایم
 نیست جز خاک در دوست زیارت گه پروین
 زانکه با خاک در دوست بفردوس نپایم

قرن اتم

ایکه از زلف کجفت فتنه بهرسو داری   عالمی را همه پابسته بیک مو داری
 چشم مستت بخدا رهن هوشیاران است   چه اثرها تودر آن نرگس جادو داری
 ندهی دل بکس و وازه همه کس دل ببری   با کمندی که در آن حلقه گیسو داری
 پی آزار دل خسته‌ی ماسوختگان   تیرمژگان بکمان خم ابرو داری
 در بیابان غمت نیست رهی بهردلم   گرد خود سوخته دل بسکه زهرسو داری
 رسم بیداد گری راز که آموخته‌ای   تومگرارث زچنگیز و هلاکو داری
 اندکی سوی ترحم بگذر ظلم بس است   ای که در کشور حسن اینهمه نیزوداری
 گوزمن زاهد بیشرم وسیه کاره که هان   باز در قرن اتم بازی وارو داری
 دست بردار دگر از سر تزویر و ریا   زانکه داندنند خلاق که چه در تو داری

بر تو پروین نکند محمل واعظ اثری
 زانکه افکار نو و طبع سخن گو داری

قد دلجوی

بسوی هر که پویم، زی تو پویم   بهر جا هر چه گویم از تو گویم
 زهر دفتر کنم هر صفحه‌ای باز   در آن صفحه تو باشی رو برویم
 بوصف دشت و راغ و باغ و بوستان   بهر جا هر چه اوصاف تو گویم
 ز گلشن از چنار و سرو شمشاد   نشان زان قد دلجوی تو جویم
 چه نبود جز وجودت در ضمیرم   تو را گویم تو را جویم گز اویم

بهار من تو بستانی توئی گل چوهر گل بوکنم عطر تو بویم
دل پروین تورا میخواهد از تو
چو نبود از تو جز تو آرزویم

مکتب مجنون

منم یکی ز هزاران ملازمان جنون که خوانده ایم جنون را بمکتب مجنون
بآب میکده شستیم جامه ای تقوا زخیل درد کشان کرده ایم درك فنون
در این قمار کلان گر که باختم دل و دین از این معامله يك زره نیستم مغبون
رهین پیر مغانم که از غم برهاند زجره ای که شدم تا ابد بوی رهون
بروبکوش باصلاح کار خود ای شیخ نه من که بلکه ز تو عالمی بودم مظنون
ز صبحه تو که صد دانه است میترسند چو خفته است بهردانه صد هزار فسون
سزد بیالدا اگر بر سخن و ران پروین
زیمن طبع روان و قریحه موزون

دهای او

تا گشت لوح خاطر دل آشنای او آئینه وار یافت جلا از صفای او
از خلق و خوبقبا همه جا گزیده است کمتر دلی بود که در او نیست جای او
بیگانه بود دل زمن و من ز دل بسی گردید آشنا چو شدم آشنای او
بیحد جفا ز مردم و ایام دیده ام چشم وفا نداشته دیدم وفای او
هر نیک و بد عیان اثرش باشد از نخست دیدم من ابتدا روش انتهای او
پشت و پناه خلق خدا هر کسی شود پشت و پناه اوست بهر ره خدای او
هر کس که کام خلق ز لطفش بود روا باشد همیشه کام روایی روای او
این دکه واقف همه اسرار قلب ما است بر هر کس آن دهد که بداند سزای او
پروین بجزدعا نتوانی بود مگر
گردد قبول از تو خدا رادعای او

آئینه و مظهر انوار

مرد خدا کسی است که از خلن منزویست   صورت درها نموده بدینال مغنوست
 مرد خدا چو آینه شفاف و روشن است   آئینه را ز مظهر انوار پرتویست
 مرد خدا است آنکه نگوید بجز خدا   تسلیم حق پرستی و آئین رهرویست
 مرد خدا است آنکه خدا تکیه گاه اوست   گر ظا هرش ضعیف بود در عمل قویست
 یکتا پرست کی پی اصنام میرود   آنکس که بک شناخت چه حاجت به ثانویست
 آنکس که راه کنج قناعت گرفت پیش   جانش را ز رنج هوس های دنیویست
 سرمایه فساد کسان دانی از کجاست   آنجا که نفس چیره شد و عقل منزویست
 پروین بزاهدان ریا کار کس نگفت
 بسیار رخت زهد که از شرک محتویست

محبت به دشمن

نه با هر مهربان شاید محبت   بهر نیک و بدی باید محبت
 چوبینی خشم و کینه مهر میورز   ببغض و کین نیالاید محبت
 محبت با محبین شرط اولاست   که ببند مهر و بفزاید محبت
 بمهجوران محبت بیش باید   که رنج و درد بزدايد محبت
 بجای آنکه دائم کینه توز است   بهر کیفیتی شاید محبت

کمی پروین محبت گربدشمن
 چو ببند مهر از او آید محبت

مهربار دنیا

من وزاهد که با روی وریا خود را بیارائیم
 نه در اندیشه دنیا و نی در فکر عقباتیم

جهان با قدرت دانش بسی طی کرد منزلها
 ولی ما تو غافل جای خود سرگرم درجائیم
 بسی راز طبیعت کشف شد با نیرو دانش
 فقط مائیم در دنیا که بهر خود معمائیم
 شگفتم آید از این عجب و نخوت وای از این غفلت
 که جهد و کوششی بهر نجات خویش ننمائیم
 دهد گی زرق تزویر ریا تغییر ماهیت
 دوصد گر پیرهن پوشیم ما عریان و رسوائیم
 وجود دانش و کار است گربار جهان بار است
 برای ما چه ارزش ز آنکه ما سر بار دنیائیم
 چو زاهد خلق را اغفال تا کی میتوان پروین
 همه دانند ما آلودگان ، ظاهر مصفائیم

بهار هوس

ای ز غفلت شده دچار هوس	کرده هر چیز را نثار هوس
در جوانی بخود خریده خزان	چه گلی چیدی از بهار هوس
تیره روزی ز تیر بختی نیست	تیره بختی ز روزگار هوس
نیست با کس ترا سرو کاری	سرو کارت بود بکار هوس
عاقبت حاصل از هوس خاری است	که شود عاید از دیار هوس
نشنیدیم از هوسبازان	کس رساند بخانه بار هوس
دل سر گشته از هوس بگریز	وای بر آنکه شد دچار هوس

هر که بیدار دل بود پروین

نهد دل در اختیار هوس

عشق ورنی

غمها چنان کشیده صف اندر برابرم   کاسوده اندکی نگذارند خاطر
هر لحظه فتنه نوی ایجاد میشود   بی آنکه من بریشه آن فتنه ره برم
جای صفا و لطف زابناغ روزگار   آید بغرق سنگ و بدل نوك نشترم
آنکس که رایگان همه چیز از کفم ربود   داند ز خاک رهگذرش رایگان ترم
رنجی که من براه حقیقت کشیده ام   باید که بهره و ثمرش را چنین خورم
گویند سهل باشد رنج و بلای عشق   عشق است چیز دیگر و من چیز دیگرم
پروین مرا تحمل این درد ورنج نیست
نه آدم   و نه نوحم   و نه پور آذر

یکدم غنیمت دان

ای زخود غافل کز تو ناید هیچ   زنده بودن ترا شاید هیچ
زندگی شرط کوشش و کار است   تو چه هستی ز تو چه آید هیچ
نکنی گر تو خود بخود شفقت   بر تو شفقت ز کس نیاید هیچ
هستی گر زنده خیز و جنبش کن   کار از مردگان نیاید هیچ
کار کن بهره ده عقیم مباش   زن عقیم ارشود نزاید هیچ
بدرحمت به مزرع دل کن   هیچ کشتی ز هیچ ناید هیچ
شانس و اقبال جهد و کوشش تو است   تا نجوئی ترا نباید هیچ
يك دم عمر را غنیمت دان   چو رود کی بپس گراید هیچ
ساز پروین بنای هستی خویش
قبل از اینکه از تو ناید هیچ

بال مگس

با وجودیکه نداریم   تمنی ز کسی   سوی ما از همه کس چشم تمنا است بسی

مزد بیدادگری مهر و محبت طلبند   نا کسان بین که چه دارند طلب از چه کسی
 کس نمی‌رسد ازین مردم از خود راضی   خود سری تا بکجا تا بچه حد بوالهوسی
 پرده از چهره بیدادگران برمیخواست   بهر بیدادگران بود اگر دادرسی
 زاهدان زهد تو و دانش ما را نبود   در بر اهل نظر ارزش بال مگسی
 گلشن عشق که مملوز گل وریحان است   کی بود در بر گل جلوه زهر خار و خسی

نیست پروین بخدا فایده در زهد و ریا

همت خیر طلب ساز ز صاحب نفسی

خو امستن از اثر خود خواهی

ما ندیدیم همه عمر محبت ز کسی   بجز این جمله واهی که شنیدیم بسی
 بعضی بر خواسته خویش محبت گویند   شود ابراز محبت ز سر بوالهوسی
 این سخنها که فر آورده طبع بشرند   که گهی گر که تراوش کند از خوش نفسی
 آن محبت نه فقط شامل عمرو زید است   خویش را خواسته آن زیدا گر خواست کسی
 نفع شخصی کند ایجاب اگر گاه گهی   دعوی مهر بر خواجه برد ملتئمی
 گر همه کالبد خلق جهان بشکافند   نشود دیده محبت سر بال مگسی
 نیست پروین اثر از نام حقیقت هوشار   هر چه زین راه فزون تر روی کمتر برسی

شد محقق لغت حرف محبت واهیست

علت گفتن آن از اثر خود خواهیست

رشته محبت

ما کشته تو گشتیم ای تشنه محبت   خوش پاره میکنی دل با دشته محبت
 این مرغ وحشی دل از روزگار رها داشت   کردی اسیر زلفت با رشته محبت
 بر گو به چشم هست آشوب فتنه تا کی   ای بر درون عشاق آتش نه محبت

تا کی زسوز حرمان باید بکوه و هامون   آواره دل شکسته لب تشنه محبت
 با هم فقیه و پروین جزء   سینه گانند
 آن گشته زر و مال این گشته (۲) محبت

سکون و قرار روح

شکر لبان که خرامان بسان روح منند   سکون چسب منند و روان روح منند
 بیاد قامتشان سرو در چمن روئید   بتان که سرو قد بوستان روح منند
 بجلوه روح روانندو پیش اهل نظر   بغمزه آفت و در عشق جان روح منند
 پریوشان که بهر گوشه مست تنازند   فروغ بزم و مه آسمان روح منند
 انیس و مونس و دم ساز و غم گساردلنده   سکون و تلبو قرار و توان روح منند
 بگو بیار که پروردگان طبع مرا   عزیز دار چو نو زاد گلن روح منند
 مکن مزمت پروین ز عشق کاین ایات
 بیان حال منند و زبان روح منند

رفع جنون

عشق بدون عقل و جنون بود و دفع شد   اجرایی از کثافت خون بود و دفع شد
 مهر بدون علت و انس بلا جهت   هردو عوارضی ز جنون بود و دفع شد
 آن وعده های پوچ محبت که داشتی   شالوده اش ز مکر فسون بود و دفع شد
 آن روز در کمین خطری بود سه میگوین   آن حمله ها چگونه و چون بود دفع شد
 بود آن حساب مصلحت مرگ و زندگی   آن جا اگر که عقل زبون بود دفع شد
 پروین در این مراحل تسلیم گشتن است
 از حزم و احتیاط برون بود و دفع شد

آرزوی خام

پو ختم هر آرزویی عاقبت گردید خام   جان من آمد بلب آخر ز کار نا تمام
 (۱) کلمه گشته مخفف لغت گرفته است که در تهران مصباح است

خام طبعی ها کند ما را گرفتار هوس
 با امید و آرزویش شب بروز آورده ام
 جای بدنامی جوم در کوی نیکان حیف نیست
 رنده ام از هردری باشد که پیرمی فروش
 ورنه جز این ما کجا و محفل دردی کشان
 در بیابان جنون پروین نشان از عقل نیست
 ز آنکه از دشت جنون مجنون زهجران دید کام

کارگاه طبیعت

من کیستم برای چه هستم سپهر چیست
 نقشی که راز خلقت دروی نهفته است
 این کارگاه معظم و بی انتهای دهر
 جز آن نهفته ای که هوید است تا ابد
 چون و چرا و ما و من اینجا بکار نیست
 اندیشه یا تخیل در کار کائنات
 باید همیشه روز و شب از چهل خود گریست
 پیدایشش برای چه انگیزه اش ز چیست
 بنیادش از که گشته و از دست کار کیست
 در این جهان برای کسی اختیار نیست
 زیرا تو هر چه فرض کنی وضع دیگری است
 از حیطه تصور و فکر بشر بریست
 پروین جهان و آنچه در او هست یا که نیست
 نبود نشان ز نقش دوئیت خدا یکیست

ارزش شیراز

ارزش شیراز پیش اهل دل
 چون محیط ذوق و شاعر پرور است
 راستی شیراز بحر دانش است
 فخر شیرازی ز علم است و ادب
 در لسان الغیبی حافظ چه شك
 از رجال نیک و با اخلاص اوست
 مهد شاعر فی الحقیقت خاص اوست
 ز آنکه چون سعدی بسی قواص اوست
 نه زد لقل بازی ورقاص اوست
 جان پروین لفظ خاص الخاص اوست

مصاحب و جام

غنیمت است به فصل بهار زود گذر
 بهوش باش که این عمر چند روزه ما
 بگیر کام زایام و زمصاحب و جام
 جهان و هر چه در او هست منتهی بفناست
 که نقد عمر شود صرف شاهد و سناظر
 دگر نباید و آید بسی بهار دگر
 که کس نگیرد از انجام کار خویش خبر
 بغیر عشق و محبت بچشم اهل نظر
 جز این مقوله ندارم حدیث کس باور
 که از ریا بر با خوارگی رسی آخر
 برو تو زاهد و مگشا در دکان ریا

ز جام باده چو پروین ره وفا آموخت

ز پیر میکده دارد امید فتح و ظفر

کفر و دین

تائنگری عذار و آن موی پر زچین را
 لعل لبان جانان بر تشنه گان عرفان
 در بین ماوزاهد باشد بسی تفاوت
 او در محیط صورت مادر دیار سیرت
 کی درک میتوان کرد مفهوم کفر و دین را
 آموزد از تبسم سرچشمهی یقین را
 آن خانه میپرستد ماخانه آفرین را
 هر چند هر دو سائیم بر یکدری جین را
 او پیرو منیت ما بنده حقیقت
 ای صاحب بضاعت زین ملک بی نهایت
 تا کی ز جهل و غفلت دروادی مذلت
 خلقی دچار و تنها مالک توئی زمین را

پروین بملک هستی راه ستم پرستی

زین پس همی کند طی دوران واپسین را

درمان عشق

گرچه میدانم بلای عاشقی درمان ندارد

میخرد هر کس بلای عشق بیم از جان ندارد

آن پریشان خاطری کاندر بیابان محبت
 سر دهد از کفجوی اندیشه بهر جان ندارد
 آنکه ایروی کمافی حالت شمشیر دارد
 گشتن عاشق به پیشش مشکلی چندان ندارد
 گریب دیوانخانه لیلی شبی افتد گذارش
 تا ابد محکوم وی آزادی از زندان ندارد
 یارها دیدم دل سرگشته ام ابریز خونست
 گفتم ای خونگشته جز خون عشق مهرویان ندارد
 کی بود از دام گیسوی پری رویان رهائی
 زانکه شام تیره بختان تا ابد پایان ندارد
 آنکه چون پروانه جان در عشق خوبان سوخت آخر
 خونبهای سوختن جز سینه سوزان ندارد
 گر که پروین کار گروhon جملگی نظمست و سامان
 از چه کار عاشقان يك جو سروسامان ندارد

کمند ز ناز

ای که سرخوش از جام و عشق و وصل دلداری
 خاطری خوش از روی و موی گلرخان داری
 بر تو جاودان بادا عیش و کامرانیها
 خواجه گر بنا کلمان پنگوی زغمخواری
 از تو ساخته چون شد بار کمی سبك کردن
 لا اقل مشو چو کسان بهر غیر سرباری
 جای آنکه خود باشی خوار راه مظلومان
 جهد کن اگر خواریست در طریق برداری

بهر درهم و دینار چند میبری آزار   وه که هیچ کس نبرد گاه مرگ دیناری
 ای ز جام غفلت مست چند و تا بکی پابست   بهر این دو روزه عمر تا چه حد تبهکاری
 گاه از پی ثروت گرم بت پرستیدن   گه ز عشق مهرویان در کمند زناری
 در تمامی ادیان با دلیل و با برهان   نیست ذنب لایغفر غیر مردم آزادی
 باز کن دمی پروین دیده حقیقت بین
 چند و تا بکی پابند در ورای پنداری

پرده پوشی

آن سان که عیب پنهان مستلزم خموشیست   بر عیب آشکارا کی جای پرده پوشیست
 ای واعظ تبهکار زین فعل زشت زنهار   منبر مکان وعظ است نه سوق خود فروشیست
 شالوده خرافات مبنای انحرافات   آئین مردمی نیست این شیوه و حوشیست
 افراد فکر کوتاه گشتند از تو گمراه   کوتاه فکر بودن خوی دراز کوشیست
 ای خود سران خود کام روشن بود سرانجام   پایان غیر خواهی آغاز خود فروشیست
 تا چند ما دوانیم در قهقرای ذلت   بین بر فضا نوردان چه جنبش چه جوشیست
 وعاظ شهر پروین خون یتیم نوشند
 بیچاره آنکه بد نام از جرم باده نوشیست

گریز عقل

چو نبود بهر نیک و بد دوامی   بدار ایدوست فرصت را گرامی
 ز لطف ساغر و می کام دلجو   که می سازد دواى نابکامی
 چو ما را کوی بد نامان مکانست   مجو از ما نشان نیک نامی
 بکن ناپختگیها پخته از می   که می از سر برد آثار خامی
 دلم دیوانه شه ای عقل بگریز   که در دیوانگان نبود نظامی
 غلط کفتم کجا دیوانه ام من   نیم من لایق این سان مقامی
 نه هر کس با سخن مجنون توان شد   نه هر لیلی است آن لیلای نامی

ز قول کعب واعظ چهره برتاب چو نبود گفته ویرا دوامی
 بمندیل ریاکاران که دارد بهر پیچ و خمش تزویر و دامی
 دل پروین ز بازار محبت
 ندید از کس بجز می التیامی

آزار دل

تا چند بینم بیماریت ای دل	جانم تلف شد از کارت ای دل
آزرده جانم تا چند سازی	تا چند بینم آزارت ای دل
یک عمر بودی غمخوار دلها	یکدل ندیدم غمخوارت ای دل
هنگام سختی یار کسانی	شد روز سختی کویارت ای دل
آخر نکوئی دارد چه سودی	جز رنج و محنت دلدارت ای دل
رسوا شدستم تا با تو هستم	ناید بدستم پندارت ای دل
در دامن گل تا جا گرفتی	بنشست در دل صد خارت ای دل

پروین سر انجام بد نام گشتی

زان خواهش خام زین کارت ای دل

خوردن و خفتن

ایکه از جهل و خود پسندیدن	گور و محروم کشتی از دیدن
خوی بد را بنه اگر بشری	سوی نیکان نما گراویدن
نیست ارزش بخوردن و خفتن	یا بخوی دواب پائیدن
فرق بین دواب و انسانی	هنر و دانشست و فهمیدن
آدمیت بود بدانش و علم	گفتن نیک و نیک سنجیدن
و آنکه این خاصیت دراو نبود	پاید آنرا چرنده نامیدن
و آنکه آزار خلق میطلبد	میسکند گور خویش کاویدن
آدمی که پشت آنکه در همه عمر	اندر او نیست خود پسندیدن

بی‌ریا حرف حق بگو پروین
فهم خواهد شنید و نشنیدن

تسلیم شدن بجاهل

هرستم کز هر کسی آید ترا	مستحق هستی و میباید ترا
مستعد گر نیستی بهرستم	چون از او نفرت نمی‌آید ترا
چون شدی تسلیم سندان ستم	هر گران پتکی بسر شاید ترا
لقمه چرب اجانب میشوی	با تأنی اجنبی جاید ترا
یا گهی کردی چو اموال یتیم	تا فلان طرار برباید ترا
گشته‌ای تسلیم جاهلتر ز خود	کان چنان تعلیم بنماید ترا
بر رئیس مفتخواران بنده وار	گوش کن بین تا چه فرماید ترا
گوید آن پالان که اندردوش تست	حفظ کن هر چند میساید ترا
چون شوی تسلیم هر خر گردنی	حس خر گشتن بیفزاید ترا

گفت با پروین حریفی زین خران
دور شد تا خر نیالاید ترا

يك داغ دل

بر آنکسیکه که رنج حسد مبرد بگو	مرگست بهر حاسد تنها وسیله‌ای
بگذار تا زجهل بمیرند حاسدان	يك داغ دل بس است برای قبیله‌ای
ما راه خود شناخته آسوده می‌رویم	گو باش با رزالت بر هر رزیله‌ای
تشخیص راه و چاه دهد آنکه هر رواست	اندر طریق حق نبود حيله پيله‌ای
باشد که از حسد شود ایجاد انفجار	باروت منفجر بشود از فتيله‌ای
دانی کدام حاسد رنجش فزون تراست	نسناس گربه سیرت وروبا حيله‌ای

پروین بخیل رانده و بدبخت بینواست
مردن کند علاج بدردی که بی دواست

در عمر پر حوادث من گر کنی نظر   همواره رنج بینی و اندوه بی کزان
 کس بر نداشت يك قدمه در رضای من   دادم من عمر در طلب خواهش کسان
 پروین چو کس ز حاصل عمرت کند سؤال
 بر گو که رایگان شد آمد چو رایگان

قضاوت سطحی

در این قرن اتم یا عصر دانش   که دانش را نه میزان و حدیست
 تمامی حافظ و سعدی لفظیم   ولی از ما گریزان روح سعدیست
 یكایك مدعی عدل و دادیم   همان عدلی که همرنگ تعدیست
 مثل گریش قاضی کس برد داد   قضاوت سطحی از مبنای معدیست
 بنفع آن طرف چون حکم داده   برای نا صواب خویش جدیست
 تو را گوید اگر هستی تو زیحق   صدور حکم با قاضی بعدیست
 کسی که از هردری مردود گشته   بهر کاری و هر امری مودیست
 در این دریای بی پایان گیتی   که هر جزری از او دنبال مدیست
 همه صورت گر نقش خیالیم   بگردا گرد ما از وهم گردیست
 بدین خوی تبه کارانه ما   ریا و عجب ترکیب ممدیست
 چه نقش خود پرستان در حقیقت   بزعم حق پرستان دست ردیست
 در این گرداب محنت زاست پروین
 نه سعی و کوششی نه جد و جهد یست

رهائی از بند علایق

ای خورده گول نقشه واروی زندگی   سرگرم این دو روزه هیاهوی زندگی
 آخر بیا بنه قدمی سوی زندگی   گز عمر نشنوی بخدا بوی زندگی
 آن زندگی که شیوه آزادگان بود
 شرط وصول آن بخدا ترك جان بود

تا کی بدام نفس هوس بازی ای عجب   در دشت آرزو بتکاپوی روز و شب
از شور زار عمر نروید بجز تعب   زین نخل خشک گشته نچیده کسی رطب
برخیزو برصراط حقیقت قدم گزار

هستی بجوی و پای بملك عدم گزار
در ملك نیستی شو هستی ز سر بگیر   این جان عاریت بنه جان دگر بگیر
دنیا و هر چه هست دراو مختصر بگیر   وز عاشقان بزم حقیقت خبر بگیر
مشى امور خویش بدست قضا سپار
این چند روز عمر بباد فنا سپار

باشد چو هستی ابدی در فنای عشق   ویرانه و زوال ندارد بنای عشق
داروی دردمندی و رنج بلای عشق   غیر از طبیب عشق ندارد دواى عشق
ره سوی عشق نیست بجزاز در فنا

کز نیستی بود ره سر چشمه بقا
تا کی اسیر بند تنی تن رها نما   تا کی بدام ما و منی من رها نما
این خبث و هرس و آرزو ز دامن رها نما   جان را ز چنگ شیخ و برهمن رها نما
پیدایش سعادت و پایان رنج ها
گردد دمی که جان شود از قید تن رها

زبان من و من و من و دیگران

دارد کسی بخامی من دیگری نشان	خود سوختم که پخته کنم خام دیگران
هر کس ز کار و کوشش خود سود میبرد	جز من که سود از همه کارم بود زبان
يك عمر ابلهانه غم خلق میخورم	ابله چنین بجان نخرد رنج بی کران
وجدان و حس دو عامل بدبختی منند	خود کرده را بود چه گناهی ز آسمان
گر زیر بار غم شده خم قامت رو است	باید ز خویش شکوه نمایم نه از کسان
علت نهفته در خود و نالم زدست غیر	غافل که فعل من بود از من نه از جهان
پوشیده نیست در بر کس قول و فعل کس	مطلب چه شد عیان نبود حاجت بیان
آنجا که نقش نیک و بدما بدست ماست	خود کرده را چه جرم و گناهی باین و آن
گویند بر جوان خرد پیر لازم است	شد صرف راه پیری من فکرت جوان

پیگیره دوم

چگامه‌های وطنی و ملی

چشم‌مهرگان

قصیده زیر در تاریخ ۴۱/۷/۱۵ بمناسبت دستور اجرای قانون اصلاحات ارضی

از طرف شاهنشاه سروده شد :

روز جشن مهرگان رطل گران باید کشید آری هر رطل گران در مهرگان باید کشید
 هست چون در مهرگان عید بزرگ باستان می پرستان می برسم باستان باید کشید
 ارغوانی رو نگارا ارغوانی می بیار زانکه با خوبان شراب ارغوان باید کشید
 می زداید رنج پیری می دهد زور جوان ز آنچه پیران رادهد زور جوان باید کشید
 باده خم خم ده بیاد شهریاران بزرگ یاد جمشید جم و نوشیروان باید کشید
 ساغرمی را حریفان جرعه جرعه رطل رطل در پناه شهریار کامران باید کشید
 ناجی با فضل و دانش خسرو با فرو داد آنکه بر نامش خطوط جاودان باید کشید
 پهلوی شاهنشاه باغظم و تدبیر و خرد آنکه بار منتش را آسمان باید کشید
 گفت باید پنجه فؤاد را کوتاه کرد بارسنگین را زدوش ناتوان باید کشید
 شاه گفتا گله را باید ز گران حفظ کرد رنج و حفظ گله داری راشبان باید کشید
 هر يك از گفتارش آویزه جان و دل است يك اين آویزه دار گوش جان باید کشید
 کارگر دهقان ترا امروز روز فرصت است تا کجا تا چند این زجرو زیان باید کشید
 تابکی باید اسیر یوق است شمار بود بار ذلت تابکی از این و آن باید کشید
 تابکی از دست رنج خویش باید دور ماند تا کجا رنج و عتاب از ناکسان باید کشید
 تابکی باید شدن محکوم حکم ارتجاع تابکی با ذلت این بار گران باید کشید
 خرمن دهقان چرا مالک برد این سان بزور رنك زردی چند دهقان بهر نان باید کشید
 تابکی خوابی ازین خواب گران بیدار شو سر برون يك باره زین خواب گران باید کشید
 تابکی سرمیکنی با این لباس بردگی تا بکی این بار خفت را بجان باید کشید
 متحد گردید اول بعد با فرمان شاه ژاله سان آب زمین بر آسمان باید کشید
 ای همای اوج رفعت چند مانی در قفس آشیان خویش هان بر کهکشان باید کشید

بوستان سرسبز و ماحروم تا کی دوستان همتی هان رخت سوی بوستان باید کشید
 تابکی در قعر چاه فقر و ذلت اندریم پرچم عزت فرا از دیگران باید کشید
 از کف هر خائنی امکان قدرت دور کن وز سر هر مفتخواری طیلسان باید کشید
 پرده افسانه و اوهام بافی کهنه شد بعد از این رنگ تجدد در بیان باید کشید
 تا کی و تا چند ما را انحطاط و قهقرا بهر رستن زین مذلت نردبان باید کشید
 در برهه ی اوه گوئی بیش از این منما سکوت در جهاد از بهر حق تیغ زبان باید کشید
 چند بهر چاره بیماری فسق و فساد انتظار رجعت صاحب زمان باید کشید
 هان که با فرمان شه آزاد شده قان زبند بند محرومیت از پای زنان باید کشید
 حق زن شاها بود چون استخوان لای زخم هست در هر لای زخمی استخن باید کشید
 کم نه ای از ذره کوشا گرشوی گردی اتم
 صف چو پروین گرد مهر خاوران باید کشید

کهنه پیراهن

منم که گوش بهر گفته یا سخن ندهم	تو میدهی بده ای شیخ لیک من ندهم
سر از برای وطن افتخار جسم من است	اگر برای وطن سر دهم وطن ندهم
خطا است گر که بمویم عبیر غیر وطن	چو این شمامه بعد نافه ختن ندهم
بچشم من همه خار وطن چو یاسمن است	با جنبی سر خارش بهر سمن ندهم
گویر آن بر من بهتر از بهشت کسان	که سنگ ریزه وی بر در عدن ندهم
چو شهریار رعیت نواز دادگر است	زمام ملک بهر دزد و راهزن ندهم
بدشمنان وطن گو چو روز رزم رسد	منم که بر تو مجال گریستن ندهم
بنیکنامی اگر پاره گشته بیرهنم	بهر دو کون من این کهنه پیرهن ندهم
بسر بلندی بانان خشک سر کردم	که زیر منت ابناء سفله تن ندهم
سروش عالم غیم بگوش پروین گفت	که گوش بر سخن زشت اهرمن ندهم

عاری از مقام

هرچه خوانید مرا من دیگرم	آنچنانم که زخود بی خبرم
نه فروشم بکسی زهد وریا	هم زکس زهد ریائی نخرم
دارم از خویش همین قدر خبر	کز خرافات تهی گشته سرم
باده نام به خمم	شعله ام شعله سوزان شررم
آذر آبادم وز آتش خود	خود بسوزم که بماند اثرم
طالب عشقم عاری ز مقام	هدفی نیست جز این در نظرم
باکم از خار مغیلان نبود	پایم ارماند بسر رهسپرم
خاکساراندشهان از در صدق	در گهی را که منش خاک درم
سرم از فخر بساید بفلک	چون غباری ز همان رهگذرم
زاهدا کعبه پیروین منما	من بجز دیر مغان ره نبرم

بیگانه پرستان

ایکه در این دیار مسکن تو است	زاجنبی دور شو که دشمن تو است
پیش آنکس که صاحب خانه است	اجنی هر که هست بیگانه است
دم شیر و سر خروس مباح	نوکر انگلیس و روس مباح
حال میخواهی باشی چشمت کور	دور شو از میان ملت دور
چون توئی خانه زاد بیگانه	طرد شو طرد زود از این خانه
تو که دم میزنی ز کشف علوم	زدهای پشت پا باصل رسوم
پدرت کیست زادگاه کجاست	از کجا آمدی و راه کجاست
چونکه از درك معنوی دوری	غرق در مادیات و مغروری
غافلی از اصول پیدایش	ز آنکه مغزت نداشت گنجایش
مستی از گفته های ناهنجار	که حماری نوشته بهر حمار
بهر ذهن عوام آشفتن	چند تشبیه مبتذل گفتن

هست اکنون دلیل منطق تو
 فرق مادی زمعنوی از چیست
 مادیان از کجا شوند پدید
 نیست بر مادیان جزاین منطق
 بس و کافی است بهر پستی تو
 دانی ای بیوطن چسان گشتی
 مادرت را چو اجنبی گاده
 دم منافق زاتحاد مزین
 همه جا گرم چاپلوسی باش
 توئی دائم بهر دوسر بنده
 دم بدم خلق را فریب مزین
 تازگی نیست از قدیم یهود
 هر کجا استخوان سوخته ایست
 در میان زباله ها جویند
 با هزاران هزار مکرو حیل
 بفریبند از او زخود خرتر
 توقماش همان قبیل ددی
 وطن و دین و مسلکت پول است
 نکشی جز ز راه قبح نفس
 زن خود گر بگایدن دادی
 گشته عمر کثیفت هان سپری
 خوری بیرنج نان چه بهتر از این
 با تمام صفات زشت و بدی
 حاصل از رنج دیگران بردی

فکر تو شرک و کفر مطلق تو
 نقش تفکیک این دو ره با کیست
 یا که مبدأ به معنوی گردید
 پیش هر مثبت منفی مطلق
 مسلک اجنبی پرستی تو
 آلت دست ناکسان گشتی
 با جسارت ازانی آماده
 تکیه بر منبع فساد مزین
 فکر تعظیم و پایبوسی باش
 هم بتجریش وهم بزرگنده
 پول کافی از آن بجیب مزین
 همه کاری کنند از پی سود
 پاچه یا کله نبوخته ایست
 هر چه باشد عتیقه اش گویند
 رنگ و روغن زنند یا صیقل
 تانمایند جیب مملوزر
 که دچار نخاع منجمدی
 هر چه جز پول بر تو مجهول است
 امتیازت بود رذالت و بس
 افتخارت بود که قوادی
 کاش این ننگ را بگور بردی
 که تورا هست سفره ننگین
 باز راضی ز کار پست خودی
 ثمر از کشت دیگران خوردی

از جهان گذشتن

در مذمت صفت بد درنده خویان

این جهان جنگلیست بس انبوه	و اندر او نوع نوع مخلوقات
داده هر دسته رشته‌ای ترتیب	متفاوت زجسم و خوی و صفات
ظاهر از چار دسته منقسمند	لیک هر دسته است صد عشرات
برخی زانان چرندگان که نخست	صلب زانان شده است حق حیات
چونکه مأکول دیگران گردند	نیست زانان نشانی از وجنات
نوع دیگر خزندگان که تمام	خوانده این دسته میشود حشرات
کار این دسته نیز معلوم است	افعی و مار و عقرب زین درجات
نوع دیگر پرندگان خوانند	کز پر خود کنند رفع ملمات
چون دمام مصادف خطرند	طیرانند اکثر اوقات
خیل دیگر درندگان باشند	کا کلشان لحم گشته جای نبات
جز زهم پاره کردن و خوردن	کم کسی از درنده دیده صفات
شب و روزند این سباع حریص	بهر مخلوق رنج و تضییعات
ایمن از این درندگان خواهی	زین جهان بگذر از تمام جهات

زین فریبنده خاکدان بگریز

انس پروین و این جهان هیبات ؟

شاهدان فروغ مظهر الطاف داورند

بهاریه ایست که در سال هزار و سیصد و سی و شش یمناسبت پیشرفت

امور کشور سروده شده

برخیز ساقیا و بده ساغری گران	زان می که جسم خسته مارا دهد توان
آن می که انبساط جوانی دهد به پیر	همسنگ پیر گردد گرزان خورد جوان
زان باده ده که راه خرد گم شود از او	برهاند از شکنجه اندیشه و گمان

آن می که زنگ و هم جهالت بردزدل
 آن می که دیده خردزاندیشه وا کند
 آن می که رهنمای طریق حقایق است
 دانی کدام باده ز صحبای معرفت
 تا اندکی بدیده حق بین نظر کنیم
 خواصه کنون که از دم جان پرور بهار
 آرد شمیم نکبت جنت ز کوه و دشت
 از شاخ خشک سرزده درج زمردی
 پوشانده باغ جامه بنوباوگان خود
 سنبل فکنده گیسو نرگس نظاره گر
 سرگرم عشوه سازی نسرين و نسترين
 بر سر نهاده تاج پلاتینی یاسمن
 زنبق به سر نهاده زدیباچ افسری
 بخشیده هان بهار بدوشیزگان باغ
 از هر گرانه دشت و دمن گشته مشک بیز
 هر گوشه هر کنار چه دشت و چه گوهسار
 ای یادگار کورش وای وارث کیان
 با عزم و رای و کوشش وز بیداش و خرد
 این زره را مدیحه سرائی شعار نیست
 سازد مدیحه شه همه اعمال نیک شه
 تنها نه حال مطرح اهل نظر بود
 گراندکی بصفحه تاریخ بنگریم
 شاهنشهی طلائه بسط عدالت است
 کسرا از آن انوشیروان شد که داد داد
 از دوره هخامنشی تا یاردشیر

آن می که روح بخشد بر جسم مردگان
 بر دارد این زخایف ظلمانی از میان
 آن می که روح بخشد بر منطق و بیان
 زان می که پور سینا سرمست شد از آن
 در کارگاه خلقت ابداء بی گران
 در پیکر نحیف زمین پر دمیده جان
 بگشوده نقش روضه رضوان بیوستان
 گسترده خاک نقش زبرجد به بیوستان
 این از حریر و دیبا آن یک ز پرینان
 لاله قدح گرفته بکف همچو می کشان
 سوزی نهاده غازه آئین مهوشان
 مانند کهکشان که بگردش ستارگان
 آراسته بزینت و تقوا چوراهبان
 صداها هزار زینت و زیور برایگان
 گوئی چونافه ختنی شد همه جهان
 بینی نشان ز قدرت خلاق بی نشان
 ابدون زید که بر تو به بالند خسروان
 چونان ندیده است شهی دیده جهان
 زیرا که بر عیان نبود حاجت بیان
 کار نکو بود ابدالهر و جاودان
 تاریخ قرن ها پس ازین میدهد نشان
 یابیم ارج و ارزش شاهان باستان
 دادار افتخار چنان داده برشهان
 بنیان داد ماند همواره جاودان
 نبود جوی ز ظلم و ستم کار کی نشان

شاهان فروغ ومظهر الطاف داورند	لطف خداست شامل احوال خسروان
کوروش چگونه بود و چه کرد و چسان گذشت	تاریخ روزگار کهن را برو بخوان
هان بیست و پنج قرن از آن دوره در گذشت	برجاستی هنوز زگر داروی نشان
آن ارزش از کجاست چگونه بمارسید	زان جا که بر بزرگیش تسلیم شد جهان
بیهوده نیست این همه تجلیل و افتخار	پاتابسر درست بود بی شك و گمان
کردی پی بنای جهان متصل بعدل	معمار دهر گشت چو بنیان گزار آن

شاهها بداد گستری ما امید نیست	از کندی محاکم قضات ناتوان
يك ذره بین ظالم ومظلوم فرق نیست	شمشیر عدل نیست چوما بین این و آن
مردم ز دادخواهی مأیوس گشته اند	میزان عدل بس طرف کج بود روان
تضمین جان کله در آنجا که میکند	گردد چو گرگ دست یکی با سگ شبان
دیوان سرای عدل بنا اهل نسپرید	نا اهل جای سودبه بار آورد زیان
سالم يك از هزار بمنزل نمیرسد	گردد چو دزد قافله سالار کاروان
برخی ز کارها کف بی کارها بود	در راس کار باید همواره کاردان

پروین ز شهریار جوان بخت ملك جم
رونق گرفت و گشت چو افکار شه جوان

پادشاهی در قلب مستمندان

در تاریخ ۱۳۳۲/۵/۲۱ سروده شده است

بمن گویند بیگانه پرستان	چرا از جرگه ما بر کناری
بباید نان بنزخ روز خوردن	اگر خواهی رموز کامکای
بیان کردم جواب يك بيك را	مرا این است راه رستگاری

ز شه آموختم این درس آری	بمن شه داد درس عشق میهن
در آئین رسوم شهر یاری	چو باشد گفته شه شاه گفتار
کلامی همچو در شاهواری	مکرر بارها بشنیدم از شه
نه لطفی دارد و نه افتخاری	که شاهنشاهیم بر مستمندان
نبودش جز رفاه خلق کاری	ز بدو سلطنت شه تا بامروز
باوج عزت و فرمانگذاری	که سازد ثروتش وقف خلائق
ز مسکینان نماید غم گساری	کدامین شه شنیدی تا بامروز
چه شاهی داشت این حد پایداری	برای حفظ میهن پیش دشمن
کند اقامض و عفو و برد باری	کد امین شاه اعمال تبه را
کند هر روز سد آب جاری	کدامین شه پی عمران کشور

بغیر از شاه پروین اندر این ملک
نباشد از کسی امید واری

رهائی از دیوهوس

تا بکی حيله تا بچند ریا	ای زخود غافل بی خبر ز خدا
چند روزی براه خیر بیا	کردی يك عمر در شرارت طی
چشم عبرت بکار خود بگشا	غافل از خویشی تا بکی لخطی
هیچ دانی که میروی بکجا	از کجا آمدی خبر داری
يك جوت نیست فکرت فردا	پایبند خیال امروزی
ای فراموش کرده نام خدا	ای شده عبد پست خواهش نفس
بیش از این بهر خود مجوی بلا	بیش از این گول نفس سفله مخور
غور ودقت بکار خود بنما	ظلم و غارت گری بس استهمی
تا که کردی سرای فتنه بنا	کردی ویران هزار خانه دل
بتو خواهی وفا کند حاشا	خانه گر ساختی بخون کسان
کی عدالت در او شود اجرا	آن بنائی که کرده شد زستم

برو ای عاری از حقیقت و دین
 حیف باشد که خوانمت انسان
 گر دهم بر تو نسبت حیوان
 زآنکه حیوان ز تو شریف تر است
 راستی از تو مات مبهوتم
 نه تورا از صفات حیوانیست
 نه تورا خلق و خوی انسانیست
 بسکه مست غروری و شهوت
 شده در قعر چاه آز مقیم
 پایبند ظواهری امروز
 بیخبر زآنکه گر شوی قارون
 بزمانی که بیک مرك رسد
 هان سر رستگاری کرداری
 دور کن از خود این پایدیاها
 برو ای تیره فطرت خود خوا
 زآنکه این نام بر تو نیست روا
 ناروا گفته‌ام بعمد و خطا
 نگری گر بدیده معنا
 که بخوانم کدام جنس تورا
 که بحیوان ترا کنیم رها
 که بجویم عطا و لطف و صفا
 نکنی درك فهم و سر بقا
 پی نبرده به فقر و استغنا
 نخوری زره‌ای غم فرا
 یا شود زان تو همه دنیا
 نکند هیچ گونه درد دوا
 این همه غافلی زخویش چرا
 ده درون را ز نور فضل جلا

همچو پروین زقید بند قیود
 کن رها خویش و سوی عشق گرا

تهران سرزمین جهان عالم نما

قصیده زیر در تاریخ اردیبهشت ۱۳۲۱ روز اول هرج ایران سرودم

شهر تهران گز بظاهر مرجع عدل است و داد
 غیر زشتی از چه روازوی نمیسازند یاد
 گر فساد خلق تهران بی حد و انداز نیست
 نام تهران را تهادید از چه رو دارالفساد
 گر که این تهران نبودی از برای بست و بند
 کس بهر بی بند و باری کی نمودی اعتماد

قتل وغارت‌ها که واقع میشود در هر مکان
 حکم بر آن قتل وغارت اهل تهران کرد و داد
 گر که این تهران و تشریفاف منحوش نبود
 کی شدی سرمایه و اموال يك کشور بباد
 مدپرستی را که آورد از کجا معمول شد
 در کجا مرسوم شد دخل کم و خرج و زیاد
 گر که این تهران ننگین مرکز کشور نبود
 کی بدین سات آستان‌ها رو بویران مینهاد
 مردمی تسلیم وقانع هریکی از دست ورنج
 زندگی میکرد هر کس هر کجا کم یا زیاد
 کی دهستان‌ها بدین وضع فلاکت بار بود
 رخت کی میبست از بین خلائق اقتصاد
 ظاهری پررنگ ریب و باطنی مردم فریب
 ساخته گوئی طبیعت قلب‌ها را چون جماد
 دوزخ موعود و اعظ‌گر که تهران نیست چیست
 چون شود روشن ز تهران آتش کید و عناد
 با همه جهل و تباهی دعوی دانش کنند
 حق‌کشی و زور و دزدی، فضل و علم است و سواد
 زره‌ای این غافلان ظاهراً عالم نما
 می‌نه‌بر مبداءشان ایمان بودئی بر معاد
 تازه کرده هر یکی فعل بد، عصر حجر
 بلکه در عصر حجر تاریخ را نبود بیاد
 ادغای پرفسوری مینمایند بجاست
 زآنکه در مردم فریبی ماهرند و اوستاد
 جاهلان محض را با جاهل عالم نما
 این تفاوت هست گرداری بقولم اعتقاد

جاهل عاسی خلافی گر کند کیفر برد
 جاهل عالم نما بر دوش دارد اجتهاد
 جامه تبلیس بر اندام يك يك دوخته
 پنجه تزویرشان بی اندکی تنك و گشاد
 بارالها رحم کن بر ملتى پاك ونجیب
 کو فتنه از اجانب بپنشان اینسان تزداد
 دست بیداد اجانب را زما کوتاه کن
 خائنین ملك را نابود کن از هر نژاد
 گرد کارا رهبری صادق عنایت کن پها
 تا نفاق خود سران گردد بدل بر اتحاد
 کشور ما را ز آسیب حوادث حفظ کن
 کردگارا ای که بخشی نامرادان را مراد
 گفت پروین این سروش از عالم غیبم بگوش
 کز شهنشاه جوان کام تو گیرد بر مراد

رستم از بردگی

دوبیتی زیر به مناسبت استقلال الجزایر بملت سلحشور و اسلامی آن تقدیم شد	
سلام باد بر آن ملت شرافتمند	که کشته داد شد از قید بردگی آزاد
سلام باد بر آن مردم نجیب و غیور	که گشت و کشته شد و تن بیار ننگ نداد
سلام باد بر آن کشته ای که گرجان داد	زدود سلطه بیگانه را ز کشور خویش
سلام باد بهر فرد فرد مظلومی	که دست ظلم نمایند گوته از سر خویش
سلام باد بر آن دختر سلحشوری	که هر چه داشت براه وطن نثار نمود
سلام عالم اسلام بر مسلمانی	که از وجودش اسلام افتخار نمود
سلام ما بشما ای دو دختران شریف	که گام یافته اید از مقام فخر بشر
سلام ما بشما ای دو دختر خوشنام	که زنده شد ز شما احترام فخر بشر

سلامما بشما ای دو خواهران بزرگ
 عدو ز کشورتان رانده گشت آخر کار
 درود ملت هم گیش خویش پذیرید
 سپاس ایزد گو داد حق بحق داران
 کنون که پرچم آزادگی بدست شماست
 ضرورت است پس از آن همه فداکاری
 نشار حاک شهیدان راه آزادی
 که ثبت نام شما شد چو مردم نامی
 شدید کام روا بعدرنج و ناکامی
 شما که جنبشستان فخر و سر بلندی ما است
 چو پشیمان حقیقت بهر امور خداست
 کمی گذشت نمائید بهر رفع تفاق
 که پایدار بدارید اتحاد و وفاق
 همیشه در همه حالت درود پروین است
 بمردمان فدا کار و حق پرست جهان
 که گشت طرح عدالت درود پروین است

آزادی دهقان

چکامه وطنی زیر بهمناسبت طرح لوائح ششگانه قانونی که از طرف ذات مقدس
 شاهنشاهی برای عمومی گذاشته و با اکثریت مورد تصویب ملت قرار گرفت آزادی
 دهقان و رفاه و آسایش طبقات مردم نجیب ایران تأمین گردید انشاد شده بود و چون
 قسمتهای کتاب توشه پروین زیر چاپ رفته بود ناچار در مقدمه کتاب به چاپ نرسید
 در این صفحه درج گردید

دهقان که بود بی‌ثمر از سود کار خویش
 آنکس که روز و شب همه فصلی کشیدرنج
 با آنکه روز و شب همه گرم تلاش بود
 میکرد از تمامی نعمت کن آن اوست
 دانی چراست دهقان محروم از سواد
 گردند بی سواد از آتش که برده وار
 ده قرن بود دهقان هم ارزش دواب
 اکنون ز فکر روشن شاهنشاه بزرگ
 دیروز پیش مالک بی رحم برده بود
 گر زیر چنگ اهل مظلالم اسیر بود
 اکنون گرفت در کف خود اختیار خویش
 شناخت قدر و ارزش لیل و نهار خویش
 محروم بود از ثمر گشت و کار خویش
 قرص جوین اعاشه شام و نهار خویش
 از بهر آنکه پی نبرد برو قار خویش؟
 از وی کنند بار بسی سال بار خویش
 در منجلات غفلت و ذلت دچار خویش
 پیدا نمود مرحله افتخار خویش
 امروز گشت بنده پروردگار خویش
 شد بهره مند از کرم شهریار خویش

زین پس بزیر سایه آزاد زیستن   طی میکند بسوی سعادت مدار خویش

☆ ☆ ☆

دهقان تو بوده ای ز نخست و کنون توئی   بنیان ملک باروش استوار خویش
ده قرن نیست بودی اکنون گرفته ای   سرخط هستی ازیدر تلجدار خویش
باشد که باز یابی از دست رفته را   یا ابتکار خسرو با اقتدار خویش
از پایت آنکه قید اسارت جدا نمود   پاید به ملک و سلطنت پایدار خویش
شاهاسنا و مدح تو کردار نیک تو است   بنیوش بنگ مدحتت از ابتکار خویش
ایسان که گشت کشور ما از تو سربلند   همواره سربلند بی در دیار خویش
تاریخ ثبت کرد گرانمایه نام تو   در لوح زر بصفحه پر افتخار خویش
باشد که باز یابی از کردگار خود   پاداش لطف و مرحمت بپیشمار خویش

☆ ☆ ☆

اکنون بگو بمالك دژخیم زشت خوی   حالی چه میکشی نفس احتضار خویش
آن ظلم و جور و خود سری و کپروناز را   باخویشتن ببر همه را در مزار خویش
نادم اگر شوی و دهی تن برنج و کار   شاید ز کار زنده کنی اعتبار خویش
ورنه به تیره روزی خود سوگوار باش   زین روز تیره درک کنی شام تار خویش
منسوخ شد دگر روش مفت خوارگی   کن زود چاره ز شکم مفت خوار خویش

پروین چو کام رنج بران بر مراد شد

یابی تو نیز کام دل از کردگار خویش

حذف آزادگان

آزاده بی نیاز ز زور است و اقتدار   باشد بزور مردم آزاده را چه کار
اعمال زور نبود آزاده را ضرور   لیکن ز شیر شَرزه برون آورد دمار
آزاده در کمند تعلق اسیر نیست   غیر از طریق حق نکند راهی اختیار
آزاده را به ثروت و مکننت نیاز نیست   رنگ تعلق گشته ز آزاده بر کنار
آزادگی مبارزه با ظلم و خود سری است   باید بدفع ظلم شود صرف اقتدار

آزاد پای بست بناموس و میهن است
 آزادی نتیجه از خود گذشتن است
 آزادگان فروغ چراغ هدایتند
 آزادی نمونه‌ای از ضلع قدرت است
 آزادگیست حرفه پاک پیمبران
 آزادی حماسه سرائی خشک نیست
 آزاده است آنکه بفرمان نفس نیست
 آزاده‌ای اگر ره آزادگان پیوی
 آزاده بهر خلق چه درک خطر کند
 برخی اگر دعاوی آزادی کنند
 باشد بسان گفته خاقانی بزرگ
 تاریخ و علم و تجربه ثابت نموده است
 هرگز نمیرود سوی اندیشه صلاح
 پابند این دهر که بود هست پایدار
 تا نگذری زخود نشوی پاک‌ورستگار
 در تنگ نای جهل بشر درشبان تار
 از کار گاه خلقت یکتای کردگار
 کز بهر دودمان بشر گشته برقرار
 آزاده راست توام همواره قول و کار
 آزاده است آنکه کند نفس رامهار
 آزاده ترس و بیم ندارد ز روزگار
 سازد برای دفع خطر جان خود نثار
 یک زره نیست سیرت آنان در این شعار
 تشبیه مارچوبه که خود را کند چومار
 تشخیص نور مه نهد دیدگان تار
 دیو تباہ کار بد اندیش ژاژ خوار

پروین هزار مردم آزاده کشته شد

ثبت است نام جمله بتاریخ روزگار

حقوق بشر

بمناسبت صدور منشور ملل متفق و اعلامیه حقوق بشر

خیز از جا بشر امروز جهان دگر است ای ستم‌دیده تو را موسم فتح و ظفر است
 آری دیروز دگر بود جهان هان دگر است یعنی پیدایش اعلان حقوق بشر است
 آمده بهر عدالت همه گیتی بصدا

رستخیز است یکی از پس آن یک برپا

ظلم و بیداد و ستم شد چو زاندازه بدر خود بخود کاخ ستم کاره شدی زیر وزیر
 بین بضاک ستم پیشه چه آمد بر سر کاوه پیدا شد و بستند همه خلق کمر

تا که از ریشه بن و بیخ ستم شد گنده
 نیست تسلیم ستم کاره شدن زبنده
 ندهد وفق بهم عصر اتم وضع حجر تو بگو از تو کس امروز نسازد باور
 بشر عازم در زهره و مریخ و قمر از پی برده گی آماده شود بار دگر
 جبر تاریخ بودنی ز کسی خواه و نخواه
 که ز مظلوم شود پنجه ظالم کوتاه
 باید از جاپس از آن خواب جهالت رستن با کمی همت از بند خطر ها جستن
 بصف راه نمایان بشر پیوستن سد آزادی نوع بشر بشکستن
 همه ابناء بشر همچو برادر باشیم
 و از حقوق مدنی کفو و برابر باشیم
 دیگر آن حلقه و زنجیر اسارت بگسست بشر از دخمه تاریک جهالت ها رست
 پشت بیداد گراز هشت عدالت بشکست آری این است ثمر گر که دهی دست بدست
 تاجه اندازه دگر غفلت هان تا بکجا
 میتوان زیست بزنجیر قرون وسطی
 گفته ام گرچه بسی گویم یکبار دگر نیست در وهم و خرافات خریدار دگر
 وضع این دوره دگر نیست چو اعصار دگر مردمی دیگر و افکار دگر کار دگر
 چشم واکن که کجایند جهان ما بکجا
 تا قیامت که بیکجا نتوان زد درجا
 بین بدنیا که چه بوده است و چه می خواهد هر کسی هر چه بخود دید روا می خواهد
 ملت صلح طلب صلح و صفا می خواهد گرچه انجام شود آنچه خدامی خواهد
 بهتر آن است که پروین زره عز و شرف
 ره بیابیم بعزت چو بزرگان سلف

رومیان و رومیست

ترکیب بند زیر در اسفند ۱۳۲۰ سروده شده در اثر مرور ایام برخی از بند های
 آن مفقود گردیده .

هنگام بهاران شده‌ان جاتوران خیزید در رشته خون خواری شالوده نوریزید
 باخون کثیف خودچنگک ودهن آمیزید گر خصم قوی تر شد از معر که بگریزید
 در دامن بیگانه چون رومیان سرمست
 آلوده بهرننگی از قید شرافت رست
 ای قهپه تن پرور ای خوک شکم خواره ای آنکه شدی اکنون کم از زن بدکاره
 گشته شکمت از مفت هم وزن بخمپاره اندر همه گشور نبود چو تو بیچاره
 چون بوقلمون تا کی در جلوه بصد رنگی
 طاوس اگر گردی آلوده بصد رنگی
 ای شیخ خرافاتی تو اهل خراباتی ای دختر استبداد تو مرد مساواتی
 که ریش و گه عمامه گه زیر کروات گه در بن گورستان در زمره امواتی
 دای دیگ پر از شهوت یک ژرف پر از آزی
 خوب است بخود آئی بعد از همه خودسازی
 پروین شرر افروزی از سوز غم میهن میسوزی و میسازی با بیش و کم میهن
 چون تو نبرد ذلت کس در الم میهن بس دیده حق بینت دیده ستم میهن
 در سینه مجروح آتشکده ها داری
 کز بهر وطن مردم از دیده شرر باری

سواری هوس

تر جیح بند زیور در همان تلخ فوق و بهمان مناسبت سروده شده .
 ای دل از دست خودی رنج زاغیا ربکش با همه طعن رقیبان ستم از یار بکش
 دور خود دائره یکچند چوپو کار بکش یا انا الحق بزن و جا بسر دار بکش
 کم بکش شیون کم آه شرر بار بکش
 چون شتر خوار بخور بار بکش
 هر کسی را دوسه روزی است جهان جای نشست هیچ کس عاقبت از الفت آن طرفه نیست
 ای بسا عهد که نابسته سر انجام شکست پس خنک آنکه فرو هشت و به عقباپیوست

کم بکن شیون و کم آه شرر بار بکش
 چون شتر خار بخور بار بکش
 این شنیدم که همی گفت یکی زارع پیر آنچه کشتی دروی برد گران خورده مگیر
 خوی زشت دگران بر تو ندارد تأثیر زشت را زشتی اعمال شود دامن گیر
 کم بکن شیون کم آه شرر بار بکش
 چون شتر خار بخور بار بکش
 غم مخور تو سن اقبال گرت رام نشد، یا جبهان چند صبائی بتو هم گام نشد
 رام این مرد کش ایام بپهرام نشد هر کسی کام طلب داشت سرانجام نشد
 کم بکن شیون کم آه شرر بکش
 چون شتر خار بخور بار بکش
 تا که کردیم خریداری کالای هوس سود ما گشت زیان آه زسودای هوس
 وای بر مردم سرگشته ورسوای هوس آه زامروز هوس آه ز فردای هوس
 کم بکن شیون کم آه شرر بار بکش
 چون شتر خار بخور بار بکش
 مپهن آسوده زبیداد شود غصه مخور گرچه ویران شده آباد شود غصه مخور
 روزگاری فلم آزاد شود غصه مخور دل افسرده ماشاد شود غصه مخور
 کم بکن شیون کم آه شرر بار بکش
 چون شتر خار بخور بار بکش
 خواهی آسوده گرامروز ز آزار شوی یا مصون ازستم و ذلت و آزار شوی
 باید اندر روش مردم بازار شوی ورنه جزاین بدو صد فتنه گرفتار شوی
 کم بکن شیون کم آه شرر بار بکش
 چون شتر خار بخور بار بکش
 حالیا پروین بادرد شکیبائی کن بشنوی گر سخن سرد شکیبائی کن
 با بداندیشی هر فرد شکیبائی کن هر قمی روتو آورد شکیبائی کن
 کم بکن شیون کم آه شرر بار بکش
 چون شتر خار بخور بار بکش

مفت خوار فضلہ خوارہ است

قطعه زیر بمناسبت انقلاب سفید سروده شده:

این شنیدستم صنوف شهر را	رسته بندی‌ها نموده شهردار
تا که بر هر دسته ماند مستقر	نظم و ترتیب حدود اختیار
هست چون هر رسته‌ای را حرقه‌ای	هر آموزش بر اصولی استوار
هر کسی از دست رنج خود خورد	کس بمال دیگرانش نیست کار
لیک بهر مفتخواران رسته نیست	تا کند رسم و اصولی برقرار
مفتخوار از کار کردن عاجز است	دون شان مفتخواران است کار
گر حفاظت گردد از موقوفه‌ها	قطع گردد روزی موقوفه خوار
چون ظریفی این روایت دید گفت:	گر شده از دزد صلب اعتبار
زین سپس هر مفتخوار نابکار	فضلہ خود را نماید زهرمار

سیاهی از تباهی است

شنیدم زمردی مثنی و موثر	که کردی حکایت وی از شخص دیگر
بدین گونه بنمود آغاز مطلب	چنان کو بود راه و رسم سخنور
که بر کوی مابود پرهیزکاری	خرمند و بینادل و پاک منظر
همه عمر طی کرده در پارسائی	بشارد مخلوق و طاعت بداور
شب و روز سرگرم درس ریاضت	بدستور قرآن ز امر پیمبر
ز خود رسته گوئی که پیوسته بر حق	چو دروی نظر افکنی پای تاسر
برو یا شبی دیده پاک بینش	چنین دیدگی‌نی سیه گشته یکسر
گرفته است ظلمت سراسر جهان را	که نی ماه پیدانه خورشید انور
چوپر سید تعبیر از اهل رازی	چنین گفت تعبیر خوابش معبر
سیاهی نشان از تباهی و جهل است	و جهل و تباهی است هرفتنه و شر
چو از مردمی دور شد نور ایمان	شود مردمی جهلشان سایه گستر

شود پیشوا جاهل زشت کاری
 بدین سان که بیتی بهر رهگذاری
 چو آن زاهد خشک و مردم فریبی
 همان واعظ برکنار از حقیقت
 همان تاجر از خدا دور گشته
 همان سود جویان بی بندوباری
 همین پیشه ورهای افسار در کف
 همان داد رسهای وارسته از داد
 همین خیل خیل نویسندگان
 پی زرنویسند هر رطب و یابس
 چودقت کنی گفته هریکی را
 اگر در درون همه دست یابی
 همان شاعر خود سرو خود ستائی
 نیابی چودر باطنش خیر خواهی
 بقلب خلائق اگر راه یابی
 عسس کاروان راهزن هر سه دزدند
 رطب خورده منع رطب کی تواند
 غرض مرد روشن دل پاک سیرت
 بروز تبه پیشگان کرد شیون
 ولی با همه بود زین نکته غافل
 سیاهی شب چونکه بگذشت از حد
 بر آرد برون پنجه ای دست قدرت

بگمراه بخشند عنوان رهبر
 از این خود پرستان و دزدان خودسر
 که نی شرم از خود کنند نی زداور
 پیمبر بودسیم او را خدا زر
 که قوت ضعیفان فروشد قزونش
 که از راه غارت شدند توانگر
 که برپا از آنان بود روز محشر
 همان قاضی رشوه خوار مزور
 که دارند نوک قلمها چو خنجر
 يك از صد هزارش نسازی تو باور
 بود این یکی ز آن یکی خیره سرت
 نسازند يك جو شفقت بمادر
 که نظمش بود همچو آب مقطر
 ز گفتار وی حاصلی نیست جز شر
 یکی از هزاران نیابی مطهر
 بیا و بین گر ترا نیست باور
 ز حنظل ننوشد کسی شهد و شکر
 از آن گفته ها شد ضمیرش مکر
 فرو ریخت اشک غم از دیده تر
 ز خیری که یزدان پدید آرد از شر
 کند صبح صادق جهان را منور
 که شالوده را نو کند بار دیگر

☆ ☆ ☆

هویدا شد از آستین حقیقت
 بنای ستم را چنان کرد ویزان
 وجودی فروزان چو خورشید خاؤ
 نه نام از ستم ماند و نی از ستمگرو

بر انداخت از بن بن مفتخواری	که جز کار و کوشش بود بسته هر در
فروریخت آن سلطه قلدری را	که نه نام ارباب ماند و نه نوکر
بجای خود هر غاصبی را نشاندی	کس از مرز خود هان نباید فراتر
شدی ملک تقسیم در بین ملت	ز ملت شود آری آباد کشور
دهد پاس نیکوئی پاداش نیکو	ببد کاره باید به بد داد کینگر
چوشه یاور رنجبر گشته پروین	
خدای جهانش شود یار و یاور	

قدرت بیان گوینده گان فارسی

قطعه زیر در اسفند ماه هزار و سیصد و چهل بمناسبتی انشاد گردید .

رندی چو خواند خوشه پروین ز روی مهر	بگرفت خورده از پس تحسین بیشمار
گفتا تو خود ادیب و سخن سنج و عارفی	نیکو شناسد اهل سخن نقص و عیب کار
دانی چرا مقام سخن در تزلزل است	زان رو که پایه های سخن نیست استوار
از بعد رهبران پدید آور سخن	بهر سخن نمانده بجای وزن و اعتبار
گوئی بدیع و سجع و عروض از سخن گریخت	بگرفت چرت و پرت بجای بیان قرار
هر کس دو جمله قافیه با هم نموده هان	فرزانه شاعر است و ادیب است و هوشیار
مضمونش هر چه باشد مطلب هر آنچه هست	تنها ردیف قافیه باشد ملاک کار
فرضاً اگر که خواست دهد رونق کلام	سازد ردیف قافیه با حرف تار و مار
بی فکر آنکه رابطه مار و تار چیست	یا تار و مار را زچه بگرفته در جوار
پیموده کاروان سخن راه انحطاط	کرد است بدع از لب گویندگان فرار
یا نفرت از سخن به برد روزگار ما	یا آنکه خود سخن شده منقرض روزگار
نه حکمت و نه فلسفه و نه قدرت بیان	نه ذوق نه صفائی و نی حس ابتکار
بین اندکی به نظم سخن آوران پیش	تا رمز حسن و قبح شود بر تو آشکار
صدها سخن سرا و هنرمند و نکته سنج	چون آفتاب گشته پدیدار زین دیار
فردوسی و سنائی و سعدی و مولوی	مسعود سعد و حافظ و خواجوی و ناهداد

جامی نظامی فرخی خیام عنصری
 مجد و کمال الدین بهائی کمال الدین
 یغما کلیم وحشی و صائب ظهیر الدین
 عشرت نشاط و عبرت و سلطانی و وصال
 بینی اگر سراسر دیوان هر یکی
 لعل و زمرد است و زبرجد کنار هم
 خواهی سخن اگر که بگوئی بگوسلیس
 گراز تو نیست ساخته اندیشه اش مکن
 گرد تو نیست طاقت خاموشی جهد کن
 گفتم که در بیان تو روح حقیقت است
 اما بهر معامله باید حساب کرد
 اکنون حساب کار فروشنده چون کنی
 آنان درر برای درر خواه سفته اند
 لیکن چو در سفته بری پیش پیمانه ور
 خر مهره خواه لولو و مرجان نمیخرد
 و ز آن گذشته فکر بشری کنواخت نیست
 آنکه که فرد فرد خلاق شود ادیب
 عکس محیط منعکس از روح شاعر است
 یکروز بارگاه فضیلت رفیع بود
 هر کس بکوی برزن افتد گرش گذر
 هر کس شمع طبیعت خود میکند طلب
 باشد همیشه شیوه گویندگان عصر
 این يك اگر فزون طلبد اندك آن دگر
 با وصف این بگفته آن مرد پارسا
 هر کس به ذوق خویش زباز ارزندگی

خاقانی سوزنی اسدی اوحدی بهار
 شیدا وصال و هاتف و صهبا و پاسدار
 صابر قمام و کوثر و مفتون و شهریار
 قا آنی و عراقی و بسطامی و غبار
 شعر بدیع و نغز چسان در شاهوار
 یا خرمنی ز گل که شکوفا کند بهار
 گفتار نغز باید و اشعار آبدار
 بهتر همانکه سازی خاموشی اختیار
 گاهی سخن بگو کم و موزون باختصار
 کی اهل حق ز حرف حقیقت رود کنار
 هر گفته بی حساب چو شد نیست پایدار
 ضمن حساب وضع خریدار هم بیار
 همواره در شناس درردا در انتظار
 بادرسفته پيله و ران را بود چکار
 چون نیست غیر مهره خر لازم حمار
 هر کس ز شعر دارد يك نوع انتظار
 گوینده را زبان ادب گردد آشکار
 گوینده گوید آنچه محیط است خواستار
 بودند صاحبان ادب مالك و قار
 بیند پدیده های سخن آوران هزار
 گر نوری است نور اگر ناری است نار
 پاسخ بفکر و ایده ابنای روزگار
 مابین این آندو عست تفاوت هزار بار
 نتوان نمود فکرت مخلوق را محار
 بگرفته حرفه ای و از او هست کامکار

پروین بکوش از پی اصلاح فکر خویش

مارا بفکرت دیگران نیست اختیار

رثاء عارف قزوینی

غزل زیر در رثاء مرحوم میرزا ابوالقاسم خان عارف قزوینی در سال ۱۳۱۲

انشاد شد

عارف که غیر عشق دو عالم اثر نداشت	طبعی بلند داشت اگر زور و زر نداشت
طبع بلند وی ز جهان و جهانیان	چشم طمع بخوب و بد از خشک و تر نداشت
با درد ورنج و محنت دوران صبور بود	در راه حق جوی خبر از پاوسر نداشت
باضعف جسم مظهري از صبر و حلم بود	يك ذره جز مقام وفا گام بر نداشت
يك عمر ناله بهر وطن کرد و در گذشت	كس گاه مرگ توشه از این خوبتر نداشت
چل سال کرد ناله زمهجوری وطن	بود آنچنان که ذره ای از خود خبر نداشت
ای خاک تیره جسم شریفش عزیزدار	آنکس که جز تو در همه جا در نظر نداشت

پروین وطن ز تربت وی فخر میکند

کاندر حیات خود هوس شور و شر نداشت

اشعار زیر در مهر ماه ۱۳۲۴ در محضر یکی از شعرای نامی که در آن موقع مصدر امور مهم مملکتی بود فی البدیهه سروده و بایشان تقدیم گردید و در موقع تشریف فرمائی شاهنشاه در خرداد ۱۳۴۲ به همدان یک نسخه بدفتر مخصوص تقدیم شد

ای خردمند و سخن سنج و ادیب	ای شده از تو سخن ها ترکیب
چو بگویم که کیم و نامم کیست	نسبم از که برو بوم چیست
فردی آواره در این سامانم	پرورش دیده تویسرکانم
چون ازان بوم و برو آب و گلم	خدمتش چون ننمودم خجلم
پدرانم همه اهل ادبند	عالم و فاضل و دانش طلبند
سهر وردی سر این سلسله بود	قطب و سالار بر این غافله بود
شیخ با دست مغل گشت شهید	نشد از دانش وی کس نومید
شاخه ها ز آن بن دانش بدمید	همچو سیاره بگرد خورشید

من از آن ریشه پیا خواسته‌ام
 مرغ بی بال و پر از آنچمنم
 چند سالیست که در تهرانم
 تویسرکان چو بهشت ارم است
 به که گویم چمن ایرانست
 تیر و مرداد چو فروردین است
 جای نخچیر گه سیروس است
 بس طرب خیز و دلاویز بدی
 کورش را جای بتابستان بود
 دخنر شاه (مد) اینجا جا داشت
 پرسپه دامن این دربند است
 جنگل دست نشان است همه
 آن بهشت شده مستور اینجاست
 این مکان به زبشت عدن است
 گر که با چشم حقیقت‌نگری
 کوه و بر هست ز جنگل انبوه
 کر خرامد به تویسرکان شاه
 خاصه گر موکب شه فصل بهار
 مشکل کار بس آسان گردد
 مطمع خاطر شاهانه شود
 هر مکان موکب شه کرد جلوس
 شوره زار از قدم گلشن شد
 شوره زاران همه پرسبزه و کشت
 خلق تویسرکان از ره دورند
 مالک گنج بر بی انصاف

ز آن که میخواست نیاخواسته‌ام
 همه اویم تو مپندار منم
 لیک دل خسته تویسرکانم
 وصف آن هرچه کنم باز کم است
 لایق بزم گه شاهانست
 فرح افزا و نشاط آگین است
 قصر کیخسرو و کیکاووست
 قصر بیلاقی پرویز شدی
 کوه و دشتش همگی. بستان بود
 (ماندا) کاخ بسی زیباد داشت
 این مکان دامنه الوند است
 مرغزاری چو جنان است همه
 یا نعیم ز نظر دور اینجاست
 خاصه از آنکه برو بوم منست
 سلسبیل است روان هرگزوری
 مرغزاریست همه در و کوه
 کشد این شهر بکیوان خرگاه
 کند از دامن این جلگه‌گذار
 چون زشه لطف فراوان گردد
 نام‌زین شهر بس افسانه شود
 گشت آراسته چون روی عروس
 روضه خلد برین گلخن شد
 راغ را همت شه کرده بهشت
 همگی رنج برو مزدورند
 بس نمایند بر آنها اجحاف

جملگی رنج بر بی ثمرند	هه از موطن خود در بدرند
حیف کین گونه محیطی آباد	اندر این عصر شود محو و زیاد
دارم امید زالطاف شهی	بشود جانب آنها نگهی
بکشاورز دمد جان از نو	گپرد آنجا سر وسامان از نو
با وجودیکه محیط ادب است	دور دست وز تمدن عقب است
جان پروین دمد از موکب شاه	

چون نمایند بر این خطه نگاه

گذشت قدرت فهم بشر زمهر وز ماه	فقان که از همه جادست ما بود کوتاه
در آن دیار که نایاب گردد اهل تمیز	تفاوتی نکند بین خلق کوه از گاه
چو از برای جنون و فنون ممیز است	یکی است ارزش تیمارگاه و دانشگاه
امیدوار سعادت دگر نباید بود	در آن دیار که راستند مردم گمراه
بکشوری که مقام است ارث بی خیردان	یقین بدان هنر و دانش است جزء گناه
چه نیست حاصل از این مغزهای فرسوده	بجاست دست توسل برم بدامن شاه

امیدوار بآینده بایدت پروین

از آنکه روز سفید است پشت شام و سیاه

پیگره سوم

همایت از نهضت بانوان

سوءاستفاده از آزادی زنان

دلم زوزی بحال زن غمین بود
 روا بروی هزاران ناروا بود
 طلایش تیره نقدش قلب بودی
 زطرز زندگانی بی خبر بود
 تمام عمر همرنگ بهائم
 مگوزن بلکه يك اندام رنجور
 نه از بهداشت آگه نی زفرهنگ
 مسلم کز چنین یانوی خانه
 بود روشن که از صحرای شنزار
 پیاشد نهضتی افشا و پنهان
 پی اصلاح این وضع موهن
 بهر محفل بهر جا گفنگو شد
 طرفداران که بودند از معارف
 دفاع از حق زن هر جا نمودند
 برای کشور این حالت زیان بود
 بسی سال این عمل دنبال گردید
 آن عارف و عشقی و ایرج
 برای حق زن شد سعی کافی
 حجاب از چهره زن دور گردید
 بنسوان داده شد آزادی کار
 کمی از حق خود آورده در کف
 در علم و هنر شد بر رخس باز
 نبوع ذاتی از هر يك عیان شد

چو زن با جهل و بدبختی قرین بود
 چو حیوانات در بیع و شراب بود
 از او هرگونه حقی صلب بودی
 بجوف کیسه لال و کور و کربود
 معذب در قفس محبوس دائم
 بجوف کیسه ای همواره مستور
 فرو رفته بذلت چون خرلنگ
 چه بهر کبودکان ماند نشانه
 نروید از درون سنگ جز خار
 هم از آزاد مردان هم زنسوان
 بر آمد نغمه ها از مرد و از زن
 برای چاره جوئی جستجو شد
 یکی شد روبرو با صد مخالف
 دچار حربه تکفیر بودند
 چو نیمه خلق جزو مردگان بود
 بسا کس زین عمل پا مال گردید
 که تا شد سرنگون آن پایه کج
 طبیعت کرد آن نقصان تلافی
 حقوقش اندکی منظور گردید
 روان مرده را کردند بیدار
 شدی هر يك بکار خود مکلف
 که تا سازد مقام خویش احراز
 زدانش کام جست و کامران شد

پس از سی سال سعی و جهد و کوشش
 شد آخر بی حجابی کشف عورت
 تورا گفتند حجاب از چهره بردار
 تو را گفتند از رخ پیچه برگیر
 تو را گفتند از سر گیر چادر
 تو را گفتند عوض کن چاقچور
 زیبا تا سر تنت را عور کردی
 پس و پشت عیان کردی در انتظار
 تورا از آن نکبت آوردند بیرون
 ره علم و هنر بر تو گشودند
 ندانستی مقام و ارزش خویش
 مقام و ارزش خود را نگه دار
 توای سیم رخ قاف معنویت
 گشا آن در که بگشودند نیکان
 تورا داده خدا هوش و درایت
 چه لذات نیست از دانش نکوتر
 پیمبر داد این رفعت بنامت
 چه عنوان و مقامی زین نکوتر
 بخوبی آیت لطف خدائی
 چو هستی در توالد رکن اعظم
 ز زن پیدا وجود انبیا شد
 ز زن زائیده شد هر مرد بالغ
 بتو هر رشته ای پیوند گردد
 بود هر جا که کانون سعادت
 چه زین بهتر که با تقوا و عفت

ثمر بخشید کوشش ها نکوهش
 که سازد هر کسی دفع ضرورت
 دو چشمت واکن و عفت نگهدار
 نگفتند برون کن جامه زیرا
 نگفتند برهنه ساز پیکر
 که گفته عور کن ساق بلورت
 نواقص را فقط مستور کردی
 چه جنس و ازده پیش خریدار
 که تا بازی کنی این نقش وارون؟
 نه بهر فسق آزادت نمودند
 بچاه افتادی از این لغزش خویش
 هوس را کور کردن نیست دشوار
 بنوش از ماء جام معنویت
 بروزان ره که پیمودند نیکان
 که تا از خود عیان سازی لیاقت
 چو از دانش کشی بر آسمان سر
 بهشت جاودان شد زیر گامت
 که داده بر تو خلعت نام مادر
 شوی چون بد در نیران گشائی
 نه از مردان عقب تر، نی مقدم
 ز زن پرورده يك يك اوضیا شد
 توهستی از تو پیدا شد نوابغ
 ز تو زائیده دانشمند گردد
 توئی مرغ همایون سعادت
 شناسی خویش و هم معنای عفت

نخوانی هر شیاطین محرم خویش
 چرا سازی قنار عمر روان بخش
 فرشته خوا از اهریمن حذر کن
 تو را عمری چنین بهره‌س نیست
 در این عصری که از ذرات گمنام
 تو را فرهنگ سازد رهنمائی
 شما دوشیزگان پاک فطرت
 شما از بهر فردا مادرانید
 ز جیل و مد پرستی دور باشید
 ترا زائیده باتقوای و دانش
 چه رعنائیست رعنا تر ز عفت
 تو را مفتوح باشد باب دانش
 بقدر وسع خود دانش فرا گیر
 بین کاکنون لوای علم و حکمت
 بدوران شهنشاه جوان بخت

دهد پروین چو پند سودمندت
 پذیر از وی اگر باشد پسندت

دامن زن

ترکیب بند زیر را که در اثرو امر حیات بخش شاهنشاه بزرگ در مورد آزادی و حق
 رأی بطایفه بانوان شرف صدور یافته دنباله همان مبارزاتیکه از سال ۱۳۰۹ برای
 برداشتن حجاب و آزادی بانوان شروع نموده و اینک که به حذف عالی خود نائل
 آمده‌ام خطاب به زمره بانوان انشاد میشود

ای پایه بدستگاه هستی   زینت ده کارگاه هستی
 هر که که نبودی من نبودم   ای آلت دستگاه هستی

آموزش من ز دامن تو است خواندم ز تو اه و چاه و هستی
 جز دامن مهر بیتکرانت کسی را نبود پناه هستی
 آموختم از تو درس هستی در مکتب کار گاه هستی
 هم از تو بنیستی روانم در دست تو هست راه هستی
 اکنون که زبند چهل رستی

اندیشه نما به بین چه هستی

زن کیست، تو هستی مادر من زن چيست، تو هستی خواهر من
 گر باز پرسى گويمت باز زن جنس شماست دختر من
 ما بين شما و من چه فرقى بنهاده مگر گه داور من
 نامند مرا چو همسر تو خوانند تو را چو همسر من
 زيم من اگر بپيگر تو زبينده توئى به پيگر من
 بر مخيز و حقوق خویش بستان هستی چو زحق برابر من

با عفت آیت خدائی
 آئینه لطف کبریائی

☆ ☆ ☆

بودی تو چو برده رزگاری با ذلت ورنج و زجر و خاری
 اکنون که شهنشهی خردمند با همت و لطف شهریاری
 زنجیر اسارت از تو برداشت آزاد زقید گشتی آری
 ترمیم خرابی گذشته میگردد همت از گماری
 باشد که ز راه علم و دانش از فوق سپهر سر بر آری
 گزاینکه اسیر دام نفسی زین بیش دیگر چه غنر داری

پك عمر بسوز باندامت

شایسته ننگی و ملامت

ده قرن که در حجاب بودی کنی جزء پشرب حساب بودی
 در پنجه ی ظلم ارتجاعی هم ارزش بادواب بودی

لال و کر و دست پای بسته	اندر کف نقاب بودی
اطفائیه بودی بر هوسها	کم وزن تر از شراب بودی
از حق حیات گشته محروم	دررنج و غم و عذاب بودی
برخیز زجا و جنبشی کن	گرد در کف جهل و خواب بودی

وقت است که ز عفت و فضائل

ظلمت کنی از وجود زائل

☆ ☆ ☆

علم و هنر و عفاف اگر نیست	از بودنت در جهان ثمر نیست
آن زن که عقیف نیست دیواست	در دامن دیو جز خطر نیست
شایسته مادری نباشد	آن زن که ز عفتش خبر نیست
تسلیم هوس اگر نگردی	یک ذره تورا ز کس ضرر نیست
گردی چو اسیر خواهش نفس	از تو اثری بغیر شر نیست
عفت چو نباشد زندگی نیست	بی عفتی لایق بشر نیست

ای آنکه دچار انحرافی

محروم ز نعمت عفافی

پیوسته بچنبر تنوع	روشن کن اخگر تنوع
هر خوی بدی ز روی تقلید	خواهی ز مظاهر تنوع
بین متنوعین دنیا	رد گشتی از آنور تنوع
ران و کفالت برهنه سازی	وان نقطه دیگر تنوع
با بوالهوس مردم هوسباز	چون میشود آخر تنوع
اندیشه بروز دیگر کن	نو خواسته دختر تنوع

از کرده خود شوی پشیمان

آن گاه که نیست راه جبران

برخیز اساس تازه سر کن	اندیشه عالم دگر کن
آن شیوه زشت مد پرستی	نادیده بگیر وز آن گذر کن

هم كفو بمردی از فضائل   اندیشه بدانش و هنر کن
 با قدرت و علم و نور دانش   از انجم چرخ سر بدر کن
 آنرا که طبیعت در نهادت   بنهفته زخویش جلوه گر کن
 آتش بینای ارتجاعی   افروز و زخلق دفع شر کن
 رستی تو اگر زخویش سازی

ارزنده تورا است سر فرازی

گر هستی زن شود مسلم   هستی وطن شود مسلم
 گردد حق فرد فرد ثابت   هر گاه حق زن شود مسلم
 شه برتن زن ز گفته جان داد   زان حرز بدن شود مسلم
 باید بوجود گشت نائل   تا هستی تن شود مسلم
 نبوده چو جود نیست حرفی   از هست سخن شود مسلم
 گردد چو بهشت کشورما   تا بر تو رمن شود مسلم

آنره که بامر شهریار است

پروین بحقیقت استوار است

روی و موی طلائی

برای چیست اگر نیست از برای جفنگ   که گشته موی و رخ و جامه ات طلائی رنگ
 اگر که سبخر کی نیست پس بگو که ز چیست   که گشته ناخن دست چو دست یوز پلنگ
 ترا اگر که تهی نیست مغز و انسانی   زن عقیف به کاباره کی نموده درنگ
 کجا مخدره میل مخدرات کند توطالب هر وئینی   و سرسپرده بنگ
 همیشه ران و کفل را برهنه زان داری   که بلکه جلب نمائی نگاه هر الدنگ
 اگر سبک تنی باشوی خویش قانع باش   چه لازم است تورا حشر مرد رنگارنگ
 چرا جوی نکنی درك ارزش حق خویش   ترا هوا و هوسها نموده خیره و منگ
 مقام رفعت زن علم و عفت تقواست   چو جهل و غفلت و بیعفتی است مایه تنگ
 تفاوتی ز بد و نیک نیست در زن و مرد   بهر طریق چو باشند نیک و بد یکرنگ

حقوق حقۀ زن در ازای عفت اوست چو عفتی نبود مهمل است و پوچ جفنگ
 به پی گذاری این نهضت بزرگ کنون ضرورت است زنان را بعفت و فرهنگ
 زجهد و همت و تدبیر بانوان عقیف زیمن مرحمت شهریار با اورنگ
 به فرد فرد شما داده اند حق حیات که خویش را برهانید از مصائب تنگ
 نه بهر آن بشماداده گشته آزادی زیند شیشه ناهوس خویش را بر سنگ

امید واری پروین ز مادران وطن
 سعادت است نه اندوه و محنت دل تنگ

رباعی

زشت و زیبا

زن آیتی از مظاهر یزدانست   زن رابطه مفاسد شیطانست
 گر پائ بود فرشته بروی نرسد   آلوده چو شد پستترین حیوانست

اکسیر و زرناب

زن کیست همان خواهر من مادر تست   زن کیست همان همسر من خواهر تست
 زن کیست همان دختر من همسر تست   پیدا شده از دختر من دختر تست

پیکره چهارم

پندواندروز و انتقاد و ارشاد عمومی

حرف حق

الحق و مر (از علی علیه السلام)

قسمتی از نکوهش نامه است که در مزمّت یکی از تبه کاران که با تظاهر و ریا در اغفال
بندگان خدا از هیچ گونه جنایت کاری دریغ ندارد در سال ۱۳۳۷ سروده شده

ایکه جویای طریق سرمدی	پیرو آئین و کیش احمدی
از درون چرك پلیدی را بنه	صیقل کن قلب را چون آینه
ساز ز افکار بداندیشان حذر	دربد اندیشی بود خوف و خطر
دور شو زین مردم ظاهر صلاح	که اندر آنان نیست يك اهل فلاح
آنکه میکوشد برای جیب خویش	گاه باعامامه و گاهی بریش
گوزمن بر آن ریاکار پلید	کی ز لطف گاری ناامید
چند کوشی بهر اغفال کسان	تا ربائی باحیل مال کسان
میشوی بیواسطه مأنوسشان	تا بدزدی هستی و ناموسشان
گرزنی بینی که شویش مرده است	و زغم شومردگی افسرده است
زود یارو غم گسارش میشوی	تا که کشت شوی مرده بدوری
باوجود آنکه میدانی درست	راستی درهر اموری نفع تست
باز سوی نادرستی میروی	باش تا آنرا که کشتی بدروی
من بتقوا خود ندارم ادعا	نیستم پاك و منزّه از خطا
نیست پاك از هر گناهی دامنم	خوشه چینم گر نباشد خرمم
باوجود آنکه غرقم در گناه	کرده یزدان نیت پاکم عطا
چون مذنب مردمان حیلہ گر	نیستم در فکر اغفال بشر
جویم آن حرفی که حق میدانمش	وان چه ناحق شد ز خود میرانمش
بویم آن گل را که بوی حق دهد	سوق ایمانم بسوی حق دهد
گرچه حق تلخ است و مشرك نارضا است	زان سبب یکنام مولا مرتضی است
شیر یزدان قاضی اسلام بود	در کفش خنک عدالت رام بود

در قضاوت چیره و بی باک بود
تحت تأثیر کلام کس نبود
داشت آنکس پیش مولا منزلت
من کمین گردی ز خاک آن درم
خاک آن در برد و چشمم توتیا است
ای بخود مغرور از جهل عناد
حیله و تزویر و نیرنگ و ریا
طی شد عمرت، این بطالت تابکی
اندکی در کار خود اندیشه کن
زود باشد کند رین دار فنا
آنچه میداری نهان افشا شود
گر نگردی نادم از کردار خویش
از خدا خواهم که بگشاید دری
بر همه چشم حقیقت بین دهد
شوید، از ما لکهای اوهام را
از کمند نفس خود سر و ارهیم

جمله احکامش چو جانش پاک بود
تابع افکار خام کس نبود
گو نپیماید رهی جز معدلت
خاک آن در گه بود تاج سرم
زانکه آن در اتصال با خداست
کرده ای و مفتوح ابواب فساد
برده ایمانت زدل و زرخ حیا
خبت تا چند و رذالت تا بکی
ذره ای غافل تفکر پیشه کن
پاره گردد جامه رزق و ریا
غش هر آنکس را بود رسوا شود
میدهی بادت خود تیمار خویش
وارهاند جان مازین خود سری
زنگ کفر از ما زداید دین دهد
وین پلیدیهای نفس خام را
رشته توحید در گردن نهیم

نفس را پروین اگر سازی مهار

فی الحقیقت رستگاری رستگار

دام در رهگذر مخلوق

زانکس که نه فکر ننگ و نام است
آنکس که بدام نام ننگ است
آزادی هر آنکه خواست باید
آسایش ظاهری ندارد
بدکاری و کامیابی هرگز

میپرس که پس چه نام دارد
اندیشه ز نفس خام دارد
خواب و خور خود حرام دارد
آنکس که چنین مرام دارد
کی بد عملی دوام دارد

هرچند جهان بکام دارد	بیداد گر کام دل نبیند
بامحنت غم دوام دارد	بیچاره نگردد آنکه درحق
هر صبح سفید شام دارد	میگفت حریفی این حقیقت
روشن سحری مدام دارد	هر شام سیاه نیز در پی
هر کار بد انتقام دارد	پاداش نکو بود نکوئی
ویرانی و انهدام دارد	گر زلزله سبب و خوف و ناک است
کاندر ره خلق دام دارد	این زلزله بس نکو از آنکس
سک مرتبه و مقام دارد	وز آنکه نمک نمیشناسد

پروین پی ننگ و نام سرداد
ملزم شد والتزام دارد

حکایت اخلاقی

پسندیده و پاک و پرهیزکار	یکی قصه ای نقل کرد از زنی
شب و روز در طاعت کردگار	زقید هوس رسته در آنزوا
زده پشت و پا و شده رستگار	با اعمال و افعال اهل جهان
ز جسمش شدی بوی گند آشکار	شنیدم بهنگام جان دادنش
که برد از روانم توان و قرار	بس این داستان بر من آمد گران
فرمانده در گل بسان حمار	در این پرده بین تا چه حد غافلیم
شود يك يك بیک گندها آشکار	گراین پرده برخیزد از بین ما
بر آن گمراهان اندر آن گیرودار	چه خوش گفت آن مرد بیدار دل
چو با گند شد خلقتش استوار	وجود بشر خالی از گند نیست
بود يك تفاوت زمقیاس کار	همه نیک و بد در عفونت دریم
نمایند خود از عفونت فرار	بنیکان چو هنگام رفتن رسد
چه باید با افراد دایم دچار	گر او این عفونت ز خود دور کرد
بمانند در گند خود پایدار	بدابر کسانی که تار و زحشر

من این قصه آوردم از آن بنظم
 بسنجند اعمال و رفتار خویش
 بشود عبرت مردم هوشیار
 بمیزان انصاف مردانه وار
 گر آیند يك يك بخیر و صلاح
 کسی گر شود نادم از کار زشت
 بود شاملش لطف پرورگار
 تباهی شود خود بخود برکنار
 ز کار جهان درس عبرت بگیر
 چوپروین جهان است آموزگار

گفتن و شنفتن

آنها ز که گردد آشکارا
 یکجو بنهفتنش نیرزد
 زنهار کلام بی سرو ته
 کم گو که بگفتنش نیرزد
 آنگفته که ارزشی ندارد
 پیداست شنفتنش نیرزد
 مردم در سفته میپسندند
 خر مهره بمفتنش نیرزد
 بیداری صبح آرزوها
 بر ظلمت خفتنش نیرزد
 پروین برو از خدا طلب کن
 کامت چو شود رواطلب کن

خطای روی خطا

گفت زیدی عمرگاه مردنش
 گفتمش آری دو خوی زشت داشت
 با هزاران خصلت و رفتار نیک
 این عفونت زشت کاران را سزااست
 آن دوخوی زشت عجب و کینه بود
 کز نمودار حیات او بجاست
 گاه رفتن جسم و جان تجزیه کرد
 عجب و کینه ارزش و زهدش بکاست
 هر عفونت ز آن دوخوی زشت داشت
 بردن آن گند را با خود نخواست
 طیب و طاهر بسوی حق شتافت
 ریخت از خود تا به پوید راه راست
 ای پلیدان وای بر حال شما
 رستگاری فرع پاکی و صفاست
 کان عفونت تا قیامت با شماست

با همه زشتی و بد نامی ما
جای عجز و توبه از رفتار زشت
در تبه کاری جسارت تا بکی
نیست گیتی مثل ما بی بند و بار
هر آموزش شامل نظمی بود
بر تبه کاران به بد کیفر دهد
جان من آنرا که کشتی بدروی
با ریا پروین نگردي رستگار

این همه نیرنگ و خود خواهی چراست
هر زمان ظاهر خطاروی خطاست
نی زحق شرم و نه از مردم حیاست
بند و باری هست و تربیتی رواست
قائد این نظم ها دست خداست
بر نکوکاران دهد آن کوجزاست
انتظار غیر از آن پا درهواست
رستگاری حاصل مهر و وفاست

پیام دل

آنکه تعین کنند مقام ترا
فعل زشت و نکوی خصلت تو است
گر کنی حفظ احترام کسان
خام طبعی اگر تراوش کرد
گنه از بنده یا فلانی نیست
چون شناسی مقام خلق - یقین
من زصدها مرام و مسلک درك
در تن مرده گان بود لازم
ورنه از من ندیده ای آزار
پی اصلاح نفس خویش بکوش
زآنکه این خوی زشت حیوانی
ای زکبر و ریا شده مغرور
عجب وقبه و رذالت هر دم
بارها من بنفس خود گویم
گر تجاوز کنی زمحور خویش

یا نهد صحنه انهدام ترا
که دهد شرح ننگ و نام ترا
حفظ سازند احترام ترا
روش زشت مغز خام ترا
گر بزشتی برند نام ترا
خلق ارزش دهد، مقام ترا
نکنم مسلک و مرام ترا
کار بستن پرو گرام ترا
چون کشم بار انتقام ترا
خوی نیکو دهد دوام ترا
تلخ سازد همیشه کام ترا
برده خیره سری قوام ترا
مینمایند تیره شام ترا
چون رها کرده ام زمام ترا
بدهن میزنم لجام ترا

سخن دل باهل دل پروین
گوی پا بشنود پیام ترا

عبرت روی عبرت

در پیچ و خم خیالبافی   سازی کمی ار که موشکافی
هر نقشه که حال میکشد هوش   نقش سلفش شود فراموش
تکرار کنی اگر دو صد بار   بینی تکرار روی تکرار
پروین آن به که زین مکرر
عبرت گیریم بار دیگر

چیپ ندامت

ای برده سربجیب ندامت زکار خویش   بسپرده ای بدیو هوس اختیار خویش
آخر بسوی فصل خزان میروی مشو   مغرور این دو روزه فصل بهار خویش
گردونه زمانه نماند بیک مدار   آینده را بسنج ز الحال و پار خویش
زیبائیت چه گشت، و چه شد موی مشگ نام   عبرت کن از گذشته و رنگ و نگار خویش
تا کی بخواب غفلتی طی شدتور ازمان   لختی بخویش بنگر و برروز گار خویش
دانی که پای دار نماند چسان شدی   پابند ملک و ثروت نا پایدار خویش
مست غرور و نخوت و در خواب غفلتی   باشد که گاه مرگ شوی هوشیار خویش
از سود دسترنج که انباشتی درم   تاراج کردی از که زر بيشمار خویش
ملك آن کیست آنکه تو مالک شدی بزور   وارد نئی ز کرده و اعمال و کار خویش
بیچاره مرگ میرسدت باز غافلی   رحمی نما بحالت زار و نزار خویش
وارث جوی بفکر سیه روزی تو نیست   باشد بفکر آنکه کند بار بار خویش
بسیار مال خلق خدا را بدست خلق   اندیشه کن ز فعل بد از کرد گار خویش
نادم جوی اگر شوی از کار زشت خویش   سازی عمل بگفته پرور دگار خویش
این چرك حرس و آزر از خود جدا کنی   بخشی جلا درون چو آئیه وار خویش

از کار نیک آید همواره زیستن بادست خویش گرنکی انتحار خویش
 بسپارهان امانت حق را باهل حق پاک و امین بحق شوپرهیزکار خویش
 پروین چوپای زروی حقیقت بری بحق
 پاینده ای بدین روش استوار خویش

زاری از پستی

آب کز آبشار میریزد زچه آنگونه زار مینالد
 از چه درد جله ناله سر نکند لیک در آبشار مینالد
 هرفرازی که در نشیب آید میشود بی قرار مینالد
 آب تنها ننالد از پستی هر کسی شد دچار مینالد
 ناله از قلب شاد کس نکند دل چو شد داغدار مینالد
 همچو پروین که با بلندی طبع
 از بد روزگار مینالد

رنک ربا کاران

بخشی از نکوهشنامه

بهر قومی دو روزی سر نمودم چو بر افعالشان واقف نبودم
 شدم واقف چو بر اسرار یکایک زدم چاک و از آن جرگه مدم نک
 بجمع دیگری دمساز گشتم زیان دیدم از آن هم باز گشتم
 همه کار یکایک در خطا بود چو با تزویر و نیرنگ و ریا بود
 چنان از کار بی حاصل شکاوم که از ذکرش حقیقت ننگ دارم
 فسوس از این همه وقت گرامی که باطل صرف میگردد زخامی
 نه از آغاز وی نامی نه فرجام شود گمنام و قنش صرف گم نام
 هدر شد عمر زین قرطاس بازی درین پیشینه و پرونده سازی
 چه سود آخر ز کار پر خم و پیچ ثمر آخر چه بخشد هیچ جز هیچ

خطوطی کج معوج کاغذی لوچ
 بسی پرونده روی هم تلم بار
 بر آن گرد فراموشی نشسته
 در آن کم و ندرین پاینده هیچ است
 درون این سیه چال خطرناک
 گروه کارگردان چون دوا بند
 طویله نام وی گردیده بوفه
 چرا گاهی برای زند باران
 بر آنهاییکه این ره برگزیدند
 کسی کو خورد و خواش چون دوا بست
 بر او چون راست رفتن نیست مقدور
 گروهی آنچنان و کارشان این
 ز شیطان گوی سبقت را ربوده
 هر آن موقوفه در هر جا ربودند
 زاموال یتیم و بیوه زنها
 بغیر از حیل و تزویر و نیرنگ

تمرکز یافته پا تا سرش پوچ
 بهر جا ریخته خروار خروار
 دهد آینده را درس از گذشته
 گذشته هیچ و پس آینده هیچ است
 نه عقل و فهم ره دارد نه ادراک
 شتابان تا بآخر راه یابند
 شده اغذیه نام هر علوفه
 معین گشته از بهر هزاران
 نباشد مقصدی غیر از چریدن
 مسلم کار وی نقشی بر آب است
 رود زین راه باطل تالب گور
 گروه دیگری با حربۀ دین
 وز او رنگ شیادت را زدوده
 بسان اژدها هضمش نمودند
 شکم هاشان یکایک گشته اشبا
 نباشد مفت خواران رادگر رنگ

برو ای شیخ بس کن مکر و تدلیس
 مجرد شاعری وارسته ام من
 نیم یک ذره فکر شهرت و مال
 چو یک سورم غذا باشد میسر
 نخواهم جان که بهر قوت آن جان
 غذایم نان خشکی با پنیر است
 نگیری تازمام نفس قدار
 هوس تیره نماید روزگارت

نگیرد رنگ بر من وهم و تبلیس
 که از دام علایق جسته ام من
 فقط لطف از طبیعت جویم و حال
 مقید نیستم بر سرور دیگر
 فراهم سازم از خون ضعیفان
 زهر نوع طعامی معده سیر است
 بزنجیر هوس هستی گرفتار
 هوسها عاقبت سازند زارت

هوس هر فرد را گمراه کرده
 هوس گردد مسبب بر جنایت
 هوس باعث شود در هر گناهی
 بود قانع همیشه از گنه دور
 کشی دیو هوس را گر بزنجیر
 بری گر اندکی رنج قناعت
 چو پروین گر قناعت پیشه سازی
 سر رفعت بکیوان بر فرازی

یکدل و دودلبر

نوروز کهن دو باره نوشد
 در سال نو آرمان نوشد
 از سال نوین زمین جوان شد
 تقویم که روز و ماه و سال است
 در سال گذشته حال چون بود
 دیروز گذشت و روز نوشد
 هان عازم کشتن نوینی
 شد عمر بکشت بوریای طی
 جز کشته کسی ثمر نبرده
 هر روز که بگذرد زسالت
 صد بار بگفتمت مکرر
 نی کشته و نی شود میسر
 در ملک حقیقت با صفا شو
 بگذار قدم بملک هستی
 زین منزل رنج و غم گذر کن
 گل گشت و چمن دوباره نوشد
 بگذشت کهن زمان نوشد
 سرو و گل و یاسمین جوان شد
 روز و ماه و سال در چه حال است
 در سال نوین چه کم چه افزون
 کشت دی نیک و بد درو شد
 تا از ثمرش چه بهره بینی
 بخشد بی بور یا شکر کی
 حنظل کشته شکر نخورده
 نقش دگری کشد خیالت
 هم باز بگویم بار دیگر
 گنجایش یک دل بر دو دلبر
 در عالم عشق با وفا شو
 هستی طلبی برو فنا شو
 رهرو بحریم کبریا شو

تا کی بکمند دیو نفسی	زین اهرمن هوس جدا شو
از سختی ورنج ره میندیش	در طی طریق با خدا شو
از این می آرزو چه حاصل	صحابا کش باده ی بقا شو

☆ ☆ ☆

صد بار بگفتمت مکرر	هم باز بگویم بار دیگر
نی گشته و نی شود میسر	گنجایش يك دل بردو دلبر

☆ ☆ ☆

ای خفته بوادی خموشان	این نیست طریق تیز هوشان
شادی بهمین که رسته جانت	از مکر و فریب خرقة پوشان
وقت است کز این سرای عزلت	با سوز و نوا شوی خروشان
بگذار که خلق باز بینند	خونی که زدل تورا ست جویشان
بگذار که پرده پاره گردد	از چهره این ردا به دوشان
کن جهد که گر به راه یابد	در خانه برای دفع موشان

☆ ☆ ☆

صد بار بگفتمت مکرر	هم باز بگویم بار دیگر
نی گشته و نی شود میسر	گنجایش يك دل بردو دلبر

☆ ☆ ☆

چندی به پی سراب غفلت	از سر گذراندی آب غفلت
دنیاست کجا تو در کجائی	او در طلب و تو خواب غفلت
زین قلزم تیرگی برون آی	ای مانده در التهاب غفلت
از کام خمودی جان رها کن	ای بسته در این طناب غفلت
اکنون به شیب عرق وهمی	چون بوده ترا شیب غفلت
بیلان حسابت هان سه چیز است	رنجوری واضطراب غفلت
صد بار بگفتمت مکرر	هم باز بگویم بار دیگر
نی گشته و نی شود میسر	گنجایش يك دل بر دو دلبر

حمایت از مظلومان

بمناسبت فداکاری های ملت رشید الجزایر و اعمال جنایت کارانه دولت فرانسه

عصر آزادی، بعد از بردگیست	بهرابناء بشر در قرن بیست
بر بشر دادند درس مردمی	پیشوایان بزرگ آدمی
یا نسازد کس تجاوز بر کسی	تا شود محفوظ حق هر کسی
امتیاز آدمی شد بر وحوش	یعنی از انوار علم و وسع هوش
یا تبه رفتار و بد کردار بود	گر بشر عصر حجر خونخوار بود
چشمش از درك حقایق کور بود	راه علم و دانشش مستور بود
آدمیت رسته از خوی وحوش	حالی از انوار علم و درك هوش
کی توان کردن مجسم در نظر	وزنه ها برسنجش علم بشر
سیر دانش ماوراء فکر ما است	علم اکنون بی نیاز از ذکرهاست
علم فوق حدث مارا حائز است	فهم ما از درك دانش عاجز است
میتواند هر کسی آسوده زیست	میتوان گفتن که اندر قرن بیست
جای خود بر مردم آزاده هشت	زانکه دوران تو - ش در گذشت
هست بر نسل دگر فصل دگر	باز شد فصل نوین بهر بشر
کشوری کز علم دارد افتخار	بس عجب باشد که در این روزگار
وندر او نام عدالت بر قرار	اصل آزادی در او شد استوار
در جهان آزادگی را آفرید	مردمی آزاده در خود پرورید
داده صد ژان ژاک رسوها تمشیت	کرده صدویکتورها گوها تربیت
روشنی بخشنده در علم مدن	هریکی خلاقه در علم و مدن
یا ز نسل مانده از ژان ژاک روسو	کس نمی پرسد ز اخفاد هو گو
کی کس از چنگیز و آتیلان شنید	کین تو حش کز شما آمد پدید
از بهائم بر بهائم کی رواست	این جنایتها که مشهود از شما است
حیف باشد بر شما نام بشر	ای گروه سفله تراز جانور

ننگ نازی از شما شد شست شو
 حزب نازی بی سبب بدنام شد
 از شما روح تمدن مرده شد
 دانش و فرهنگتان افسانه شد
 آن فجایع را چه گویم جز جنون
 از جنایت تیره شد فرهنگتان
 الجزایر ننگ فرهنگ شما است
 تا بود تاریخ را نام و نشان
 گر همه پاریس از خون گل شود
 زین فجایع آدمی حیرت کند
 شکر الله کام آنان شد بکام
 خانه بیداد گر ویران شود
 ظلم را با ظلم کیفر میرسد
 جانفشانی کردن و آمادگی
 کاخ استعمار را ویران کند
 بانثار خون زن و مرد غیور
 از شما باید بایشمن کرد رو
 هیتلر دژخیم خون آشام شد
 آتش فضل و خرد پژمرده شد
 از شما کاخ هنر ویرانه شد
 ننگ وی راشستشو باید بخون
 الجزایر کرد افشا ننگتان
 که از فجایع ننگ فرهنگ شماست
 تا که آثاری بماند در جهان
 لکه این ننگ کی زایل شود
 جانور گر بشنود نفرت کند
 وز شما گیرد طبیعت انتقام
 هر چه هر کس کرد بروی آن شود
 نیک را نیکوئی و بد را به بد
 سر بلندی آرد و آزادگی
 کاخ استقلال جاویدان کند
 سلطه بیگانه از خود کرد دور
 بر شما ای ملت باننگ و نام
 باد از پروین درود و احترام

سورادب جهان

در مذمت يك دسته انسان نمایان وحشی سروده شده است

دی سخن سنجی با بیان لطیف
 یعنی آن راد مرد آزاده
 گوشه انزوا بخود داده
 از قضا روزی بر خلاف صور
 کرد از قول عارفی تعریف
 چشم بر قبه خلق نگشاده
 منزوی باید مرد آزاده
 روبرو شد بمردی احمق و خر

آن رذالت مآب خر گردن
 بعد رفتار زشت و خوی خشن
 مرشد و رهبران اهل ادب
 نه زحق شرم و نی زخلق حیا
 پف شیپور از عقب گردید
 راستی این چه وضع و ایامی است
 طیین را پلید میدانند
 گنتم ای یار باقرینه من
 جاهلانند این گروه پلید
 چون که در تنگ نای جهل درند
 جاهل از آن باهل فضل بد است
 مرض مهلکی است خوی حسد
 نوع این سفلکان زشت نهاد

سوی عارف فکند آب دهن
 برخش باز کرد باب سخن
 کرد آلوده نامشان بر لب
 کرد در کفش پارسایان پا
 منکر دانش و ادب گردید
 عصر ننگین و دور بدنامی است
 هر سیه را سفید میخوانند
 هست زین عقده بس بسینه من
 حالیا گشته جهلشان تشدید
 ره بمبداء روشنی نبرند
 که گرفتار ظلمت حسداست
 زوشود آشکار طینت بد
 نیست معدود بلکه هست زیاد

گوز من بر تمامی آنان
 خفقان ای خران بسته زبان

کار و کوشش

گرت با سعی و کوشش کار باشد
 چرا از کار کردن میگریزی
 بهر کاری طریق راستی جو
 مسلم هر که پیماید ره راست
 کجا کجرو رسد آخر بمقصود
 طریق راستی پیمای چو بینی
 کسی کو دست رنج دیگران خورد
 حذر کن کین صفات لاش خواری

بهر کاری خدایت یار باشد
 چو مفتاح سعادت کار باشد
 که راه کج روان دشوار باشد
 زهر مقصود برخوردار باشد
 گرش خنک فاک رهوار باشد
 ره کج صعب و ناهموار باشد
 نه انسان بلکه انسان خوار باشد
 شعار روبه و کفتار باشد

کجا آنجا که پابند اصولند
 نخواهی دید حتی بین جنگل
 نگردد کس بگرد مفتخواری
 خردمند آن کسی را میتوان گفت
 اساس برتری پرهیز و تقواست
 نه آنکس کز تظاهر کردن دین
 بر آنانیکه دورند از حقیقت
 طریق معرفت را باز یابی
 چو بیند فرصت بی حد بدهکار
 کسی بر دیگران سر بار باشد
 که فرد سالمی بیکار باشد
 گرش يك زره ننگ و عار باشد
 که از تن پروری بیزار باشد
 نه در لباده و دستار باشد
 اصولش درهم و دینار باشد
 هر ننگ و فضیلت عار باشد
 گرت اندیشه و پندار باشد
 همیشه از توستان کار باشد
 بر آنانیکه گمراهند پروین
 چه تأثیری از این گفتار باشد

آتش نهانی من

زمن می‌رس وز افسانه جوانی من
 زمانه اندکی آسوده ام زغم نگذاشت
 دوروز کود کیم چون نداشت خاطره‌ای
 زنا مرادی و ناکامی کام دل جستم
 بر آنکه برخی وی شد مرا توانائی
 نه بهر من ثمری و نه بهره بردگران
 چو رایگان همه چیز از کفم زمانه ربود
 نمود موی سیاهم زمانه چون کافور
 خوشم که زود گذر بود هر چه بود گذشت
 اگر فسرده و خاموشم همچو خاکستر
 که در دورنج و تعب بود زندگانی من
 زسست عهدی یاران و سخت جانی من
 اگر که بود همان بود شادمانی من
 بخوان ز دفتر من شرح کامرانی من
 نظر نکرد بمن روز نساتوانی من
 بجا گذاشته آثاری عمر فانی من
 دهد چه خاصیت این اسم رایگانی من
 چو زعفران شده رخسار ارغوانی من
 بآن سبک سری این عمرو سرگرانی من
 فسرده می نشود آتش نهانی من

مرا ز جرگه فرزندگان مجو پروین

برو پیرس زدشت جنون نشانی من

روسبی قواد میشود

دی بود نام زشت تبه کاره روسبی
گویند زشت وزیبا فرع تعصب است
آنجا که مادیون بجزاز ماده نغنونند
کلاش ره بمقصد خود میبرد سریع
همواره علت عقب افتادگی بود
دانی چرا ز قافله واماندی از کسان
چون روسبی کهن شد قواد میشود
امروز روسبی شده یکنوع کاسبی
عصر اتم نمانده کسی را تعصبی
باشد بمعنوی چه لزوم و چه موجبی
بی آنکه طی کند ره ورسم و مراتبی
غفلت ز خایه مالی از هر مذذبی
جرمت همان بس است که پاک و مؤدبی
آسان که راه هرزه در آئیسست مطربی

پروین چو کار و وضع زمانت بوفق نیست
بگذار کار روسبیان را بروسی

بی دمی و آدمی

حیوان ناطق ، حیف تورا نام آدمی
گر آدمیت و شرف از بی دمی بود
کانون شهوت و غضب بخل کبر و آز
تا کی زاصل وریشه مقصود غافل
بیچاره تا بچندی در تنک نای جهل
بوزینه راست با تو تفاوت چه باز گو
از فتنه و فساد و تبه کاری و عناد
بگذار این طریقه کج پیشه کن رهی
هشدار و راه خدمت مخلون پیشه ساز
همواره باش قانع از دست رنج خویش
این خود نه برتر است ز حیوان که بی دمی
حیوان هزار مرتبه بهتر ز آدمی
گرگ درنده خوئی و ماری و کژدمی
در مبدء وجود تفکر نما دمی
تا کی اسیر غفلت زین وضع مبهمی
جز این بیان کذب که در لفظ آن کمی
خلقی رهنما ز تو ، تو از خود نمیرمی
کز وی توان رسید بسر حد آدمی
کن جهد تا نهی بدل خسته مرحمی
چون نیست مفتخواری آئین مردمی

خواهی اگر بوادی روشن دلان رسی
پروین بفرق جهل بزن مشت محکمی

تنوع

بین زنان تا که شد ظهور تنوع   شور در آمد دگر ز شور تنوع
 غفت زن باد گشت سوی هوا رفت   گشت چه مشی زنان عور، تنوع
 یکسره گیتی پر از مفاسد گردد   پیش رود گر چنین امور تنوع
 کس نبرد نام از بکارت از این پس   نیست بکارت دگر ضرور تنوع
 ای که تنوع بکارتت بهدر داد   سود چه بردی از این دو کور تنوع
 راه هوسرانی است آنکه تو بینی   ظلمت و جهل است و چشم کور تنوع
 ها نکه تنوع بریزد از تن و رویت   بور شوی وه چه بور بور تنوع
 چون که تور نیست یک جوی غم فردا   نان هوس میپزد از تنور تنوع

دوش حریفی بطنز پروین میگفت
 (ایکس) بود مرده بهر گور تنوع

فرار از سخن زور

زنده، زنده بگور رفتن   یا زیر سم ستور رفتن
 در کوره چو آهن ذوب گشتن   در بوته، جور جور رفتن
 در بحر بدون پا شناور   در غار بچشم کور رفتن
 لب تشنه شکم گرسنه مفلوک   در وادی صعب دور رفتن
 در بین کویر قم شدن گم   چون هیزمی در تنور رفتن
 بگذشتن چون نخ زسوزن   چون گرد بچشم مور رفتن
 اندر دم خنجر برهنه   با پیکر لخت و عور رفتن
 با جسم مشبك و تنی چاك   در برکه آب شور رفتن
 آسان همگی مراست - دشوار   زیر سخنان زور رفتن

پروین باید ز خبث دوانان

زنده زنده بگور رفتن

راستی و خدمت خلق

تو خود ز حال خود از هر که بهتر آگاهی که نیست در تو بجز حرس و آرزو خود خواهی
فریب، کس نخورد گول کم بزن خود را چوپای تا بسراز خون خلق اشباهی
ز سوز قلب ستم دیدگان مشو غافل که سوزد خرمنی از برق کوچک کاهی
هزار مرتبه گفتم دو باره میگویم ولی اثر نکند بر تو زانکه گم راهی
فریب داده تو را روزگار و منحرفی و گرنه کس نخورد کول وعده واهی
بین که تا بکجا دوری از حقیقت امر ندیده ام چو تو منحط و فکر، کوتاهی
جهان و کار جهان و تمام نعمت وی قسم بعشق نیرزد به برگ یک کاهی
دل شکسته میازار بیش از این و بترس از آن دمی که بر آید ز سینه ای آهی
چسان طبیعت تو میکشد بجانب ظلم دل ضعیفان آری اگر بکف ماهی
تواز رذالت افعال خویش بی خبری بخویش داده ای عنوان فهم و آگاهی
ز تند خوئی درنده ای بسان سباع و حال آنکه ردیف شغال و روباهی
دگر بس است بیا و بترس از کیفر خود افتد آنکه براه کسان کند چاهی
ز شهریار بیاموز رسم خدمت خلق که شه زلف و عنایت نکرده کوتاهی
تمامی هستی خود وقف ملک و ملت کرد بقلب خلق بود مسند شهنشاهی
بخویش نسبت خدمت بخلق و شاه مده کجا تو خادم ملکی که پرت و گمراهی
بکوش پروین در راستی و خدمت خاق
که نیست در دو جهان زین دو خوب تر راهی

اصول اخوت

در مذمت تجاوز کاران به حقوق خلائق

ای آنکه بنده درم و برده زری زین سیم و زر چه بهره سرانجام میبری
روز و شبی روان پی اندیشه های پست کافزون کنی بسیم و زرت نقد دیگری
سود تو چیست زین همه افزودنت بمال کزوی جوی بکس نخورانی نه خود خوری

قارون چه بهره برد ز انبارسیم و زر
تا کی اسیر پنجه آزی و دام چهل
آنجا که خلق یکسره زارند و مستمند
بیدار شو که درهم و دینار دین برند
در منجلا ب چهل تورا برده حرس و آز
کوشش نما که تن برهانی ز دام آز
تا کی بخواب غفلتی در این دو روز عمر
لختی بیا و داور اعمال خویش شو
باور نما که کار جهان بی اساس نیست
پروا ز باز پرسى روز حساب کن
از ما شود محاسبه در روز رستخیز
هرس و طمع شفیع قیامت نمیشوند
ز نهار لوح آینه قلب پاک کن
دین مبین ما که شعار مقدسش
یک فرد را بفرد دگرا تمیاز نیست
حق تو با تمام بشرها مساوی است
رکن اساس دین به اصول اخوت است
بگذار تا که توشه بگیرد گرسنه ای
پروین زمام خود منه در دست دیو نفس

حیف است این فرشته به دیوش چه بسپری

درک راه نیک و بد

ای شده در بهر طلب قوطه ور
عمر هدر کرده برنج و خطر
ارزش این فرصت نشاختی
گوهر جان را بهوس باختی
چند زنی از در چون و چرا
بره تسلیم و رضا پشت و پا

روز شبی در تعب از بیش و کم
 چهره کنی از غم دینار زرد
 سودو زیان را شناسی زهم
 بیخبر از وضع دگرگون خویش
 پیله صفت خود بخود دشمنی
 حاصلت ای رفته بغفلت بخواب
 هرچه بدل کشتی تخم هوس
 باش گزاین خوار و خسکها تمام
 زانکه به جز کشته نسازی درو
 چند ز فعل بد خود غافل
 وزنه خود را نگر و بار خویش
 خالقت آن لحظه که خلقت نمود
 داد تورا قدرت فهم و خرد
 تا که طلب پیشه نیکو کنی
 آنچه نگو بینی بندی بکار
 هست تورا قدرت و افکار نیک
 وه ز نیکوئی بر نیکو بری
 دهر بود مزرع و ماکشت کار
 آنکه نکو گشت خدا یار اوست
 آنکه بدی کشته بدورنده است

بنده دیناری و عید درم
 میکشی از بهر درم آه سرد
 از همه رم کرده برای شکم
 میخوری از حرص و ولع خون خویش
 تار بنا بودی خود میتنی
 نیست از این رؤیا غیر از سراب
 تخم هوس شد ثمرش خوار و خس
 برتن و جانت بخلد صبح و شام
 کس نبرد گندم گر کشت جو
 همچو خرنك فرو در گلی
 اندکی عبرت ببراز کار خویش
 مقصدش در عالم حکمت چه بود
 تا که کنی درك ره نيك و بد
 بارور اندیشه نیکو کنی
 خوی بدان را نکنی اختیار
 نیرو و اندیشه و پندار نيك
 هم ز بدی تجربه از او بری
 کشت هر آن دهقان آید بار
 در همه احوال نگه دار اوست
 در گرو چهل فرومانده است

باش تو پروین پی گفتار نیک
 پیرو اندیشه و پندار نیک

شکوه از دل

ای دل مرحله جوتاکی و چند باید از تو بکشم بار گزند

هر زمان ساز نوین ساز کنی
 تا کجا تا کی ای قطره خون
 کشت زائل ز توهوش و خردم
 کشیم چند بدنبال هوس
 بخود آ اندکی ای درخود گم
 حال را بین و گذشته منگر
 نقش دنیای نوین فکر تونیست
 از گذشته چه بخاطر داری
 کس نچیده است ثمر از پندار
 حاصل از وی چه پدید آمد هیچ
 اندکی دیده عبرت واکن
 لحظه ای جانب تاریخ گرا
 سوی ادوار سلف دیده بدوز
 شهریاران و بزرگان به نام
 اندرین خانه عبرت آموز
 کارشان چیدن و برچیدن بود
 چون حساب همه سازیم تراز
 از نیکو نیک بماند بنیاد
 پس ترازوی عمل در کف ما است
 زان بزرگان بجز از نام نماند
 زان همه رفعت و اورنگ و جلال
 زان همه کاخ کشیده بر ماه
 چه هوسها که بدی بر سرشان
 با همه سلطه و اورنگ و شکوه
 دیده بستند و بکام و ناکام
 رنج بیحد و فراوان بردند

كوك آن ساز ز نو باز کنی
 طی کنم از تو بیابان جنون
 و ز تو گم شد روش خوب و بدم
 ز تو شد عمر هدر دیگر بس
 کی زید گمرهی در عصرا تم
 شد زمان دیگر و دنیای دگر
 ده فرا گوش و بین ذکر تو چیست
 نیست بر جا بجز از پنداری
 هان ثمر بخش تو اش می پندار
 جان من در طلب هیچ مپیچ
 دوری از این هوس بیجا کن
 بر تو تاریخ شود عقده گشا
 هست بگذشته بماند آموز
 همه گر عادل و یا خون آشام
 می نمانند فزون تر ز دو روز
 چه زیان داشت سرانجام چه سود
 باقی از فاضل آن ماند باز
 شود از زشتی شان زشتی یاد
 غفلت از سنجش خود عین خطاست
 کامران را اثر از کام نماند
 نیست در خاطره ها غیر خیال
 اثری نیست بجز خاک سیاه
 بکجا شد سرشان ، افسرشان
 قدرت و جاه و سپاه انبوه
 هم ، خوردند از این دار و خام
 ثمرش بر دیگران بسپردند

دیگران نیز سپردند بغیر
 ای که در پیچ و خم دنیائی
 به که کاری تو کمی بذر نکو
 دم رفتن چو بغیرش سپری
 به که در زندگی اندیشه کنیم
 ره تسلیم و رضا پیشه کنیم
 رستگار ابدی دانی کیست ؟
 آنکه بذر عملش فانی نیست

يك دل و دو دلبر

ای مشفق صاف و ساده من
 نبود جویم غم کم و بیش
 منگر بخشونتم بظاهر
 گر باز کنی بسی شگفتی است
 راحت نیم اندکی ز آزار
 خوناب دل و سرشک چشم است
 معشوقه کم افاده من
 از داده و یا نداده من
 بنگر بدرون صاده من
 در خاطره نهاده من
 زین طبع خدای داده من
 يك عمر كباب و باده من

☆ ☆ ☆

صد بار بگفتمت مکرر
 نی گشته و نی شود میسر
 هم باز بگویم بار دیگر
 گنجایش يك دل بردو دلبر

☆ ☆ ☆

گر اهل دل هستی با صفا شو
 گر مرد صفائی از سر صدق
 تا کی بخودی و خود پرستی
 بیگانه ای از خود و حقیقت
 زین اهرمان سفله بگرین
 افتاده بسان خاک ره باش
 با عشق و صفا سوی خدا شو
 چون آئینه ی جهان نما شو
 بیرون شو و زین قفس رها شو
 بر خویش و حقیقت آشنا شو
 وارسته ز جامه ریا شو
 لایق بحریم کبریا شو

☆ ☆ ☆

صد بار بگفتمت مکرر   هم باز بگویم بار دیگر
نی گشته و نی شود میسر   گنجایش يك دل بردو دلبر

☆ ☆ ☆

کن غور که اولت چه بودی   زین بود و نبود تو چه سودی
چون بود و نبود ما مساویست   پندار که از ازل نبودی
بر تو در فیض و لطف و ابود   بر خود در دیگری گشودی
بی آنکه نهی محسناتی   هر روزه بمعصیت فزودی
تا کی زهوس دچار جهلی   تا چند ببند در قیودی
سود اگر جهل هیچ دانی   غفلت بتو میدهد چه سودی

☆ * ☆

صد بار بگفتمت مکرر   هم باز بگویم بار دیگر
نی گشته و نی شود میسر   گنجایش يك دل بردو دلبر

☆ ☆ ☆

رموز گنج قناعت

خطاب بیکی از دوستان هم سلسله خود

ای همدم شفیق و رفیق سخن ورم   تنها توی که شد سخت جمله باورم
شاید اگر که در همه احوال خوانمت   هم فکر و هم مرام و هم آواز و هم سرم
اندیشه تو گوئی اندیشه من است   بر نقش قول و فعل تو نیکو چو بنگرم
مقصود ذکر همسری در طرز فکر تو است   ورنه به پیش طبع وقاد تو چاکرم
آید اگر بخاطر پاکت تصویری   انگیزه اش همان بود اندر تصورم
آئینه وجود تو شد مایه و سبب   بینی همیشه آینه گر در برابرم
قادر اگر نیم که برم پی بر از کس   در کشف راز خویش توانا و قادرم
این پرده ضخیم چو برخیزد از میان   روشن شود که چیستم و از چه گوهرم
پرورده باد و آتشم در مهد آب و خاک   ترکیبی آفریده از این چار عنصرم
خواهم در این دوروزه دهشت فزای عمر   جز رنگ مهر، نقش نبندد بخاطرم

هر چند در کشا کش طوفان زندگی
 گاهی شکنج طعنه زاغیار میکشم
 خرم دمی کز این قفس تن رها شوم
 در بارگاه عشق و محبت کنم مکان
 آنجا اثر زفته و تبعیض و ظلم نیست
 آنجا دگر کسی نکند قصب حق غیر
 در آن مکان که عدل و مساوات حاکم است
 نبود دگر حکومت آنجا بزور و زر
 با درك این حقایق این ذره حقیر
 پروین رموز گنج قناعت توانگریست
 از خلق بی نیاز چو گشتم توانگرم

شکوه از دل

بخش دیگری از پژوهشنامه چکیده شده از تأثرات درونیم در شهریور سال ۱۳۲۰

ای دل شوریده‌ی مجنون من
 دور شبابم بتو سر گرم بود
 از تو زدم نقشه هستی بر آب
 گر تو نبودی غم هیچم نبود
 حب وطن شد خطر جان من
 راستیم گشت کلید بلا
 خدمت خلقم به ملامت کشاند
 قصه جهال مرا پیر کرد
 مورد صد حمله و احجاف کرد
 حب وطن کرد فدائی مرا
 از غم شیرین شده چون کوه کن
 از تو نبردم بجز از رنج سود
 خانه خرابم ز تو خانه خراب
 حب وطن از تو بمن رو نمود
 حسن عمل تیشه به بنیان من
 کرد دچارم بدو صد ابتلا
 از بصرم اشک ندامت فشانند
 خسته ورنجور وزمین گیر کرد
 دستخوش سیلی اشراف کرد
 داه بکف چوب گدائی مرا

و آنهمه کوشش ورنج و گزند
 حب وطن از چه در اشراف نیست
 درهمه ملك مرا ساده دید
 مملکت ازرنج من آباد گشت
 زحمت سی سال مرا آب برد
 کوشش و سعیم همه گی هیچ بود
 نیست چو جز درد سر آخر اثر
 اندکی بر لب بنه مهر و خموش
 ساز زهر ماضی و مستقبلی
 گر که توانی همه گمراه کن
 گیرم برخویش از این بیش و کم
 سود توزان چیست بجز درد ورنج
 دهر چو آنی بود ای تیز هوش
 ز آن همه فریاد برای وطن
 فکر کفن باش گه مردنست
 فایده از این همه شورت کجاست
 لذت آنی است جهان بیش و کم
 پس خنك آن کس که ره حق گرفت
 جرعه کش از باده اسرار شد
 تخم هوس در چمن دل نگشت
 ملك بقاء را زره دین گرفت
 شکر که از موهبت کردگار
 هان بید و نيك کسان ننگرم

گشت بمن یکسره ناسودمند
 از چه در این طایفه انصاف نیست
 زین همه مخلوق مرا برگزید
 ملتش از بند غم آزاد گشت
 کشت مرا خود دیگری چید و خورد
 هیچ نبخشد بجز از هیچ سود
 هان بنه این عشق وطن را ز سر
 جامه تلبیس وریا را بپوش
 از پی گمراه شدن مهملی
 نیست توانائیت کوتاه کن
 ملك شد آباد ز تو روی هم
 بهره تورا نیست بغیر از شکنج
 چشم از این لذت آنی بپوش
 هان وطنت شد لحد ای بی کفن
 موسم جان دادن و جان بردنست
 بی کفن چون مردی گورت کجاست
 نیست دراو جز تعب ورنج و غم
 سر خط آزادی مطلق گرفت
 محرم خلوت گه دلدار شد
 مزرع دل در ره تسلیم هشت
 آنچه بیه داد و زیروین گرفت
 گشته طبیعت بمن آموزگار
 سر بتمنای هوس نسپریم

با تعب ورنج نمایم شکیب
 قانعم از آنچه مرا شد نصیب

پیوند غیر متجانس

زجوف باغچه بی ذلت ورنج
دوسه سالی گذشت و شد برومند
نه گل ازوی هویدانه ثمر بود
بدین منوال بگذشتی بسی سال
قضا روزی یکی از دوستانم
کنار باغچه مأواش دادم
چو کم کم گشت سرگرم تنقل
بمن گفتا که این شاخ برومند
گراز پیوند بر خوردار گردد
مهیا گشت دردم باغبانی
غرض آن باغبان سهل انگار
همان بی بار را بی بارتر کرد
دراول گر گل و بارش نبودی
شد آن نارنج خشک و بی بروبرك
از آن نارنج و وز پیوند بی بر
تفکر اندکی بر خود نمودم
چه حالی بودم و اکنون چه حال
حقیقت يك درخت بی برم من
شد آن پیوند و بروبرك ازوی جدا شد
شد آن پیوند و پیوندش خطا کرد
چو شد پیوند و پیوند بگسست
مرا پیوند قلبی پرزخون شد
فسوسا نیست تا این حد جنونم

خودی روئیده شد يك شاخه نارنج
دل از سرسبزی وی بود خرسند
بدی سرسبز اگری بارو بر بود
که شاخ بی بری بودی بيك حال
شد اندر بنده منزل میهمانم
خوراکی مبلغی پیشش نهادم
ز خوردن ناگهان کردی تأمل
چنین حیف است اوزا ساز پیوند
ثمر می بخشد و پر بار گردد
که بود از فن پیوندش نشانی
زد آن پیوند را با شاخ بی بار
بسان چوب خشکش در نظر کرد
ولی خرم ز برگ سبز بودی
سرو پایش گرفتی چهره مرك
مرا شد شاخه اندیشه مثمر
چه نقعی دارد این بود و نبودم
چه خاصیت ز عمر و ماه و سالم
کز آن نارنج بی بر کمتر من
مرا پیوند رنج و ابتلا شد
بین پیوند من بامن چها کرد
برون گردید راه چاره از دست
بصحرای جنونم رهنمون شد
دهد رامش بقلب پرزخونم

دلی پر خون تنی رنجور دارم	سری سر گشته و پر شور دارم
بیای خود بچاه غم فتادم	بگزدن بند رقت نهادم
باین پیوند سر سازم به باطل	یک عمری را هدر سازم به باطل
زمن پرسندر نج و محنت چیست	شکایت از چه داری شکوه از کیست
همه غافل از احوال دل من	دل است این پیگزار مشکل من
چه اندوه و چه رنجی بدتر از آن	که آرد رنج جسم و کاهش جان
کنی منع من از این تند خوئی	تو اخلاق نگورا از چه جوئی
دوروز ار سر کنی با همدم من	شوی واقف ز اسرار و غم من

چو پروین سراگر یکدم نمائی
شوی انسان که از خود رم نمائی

زندان و زندان بان

زن مگو گو رهنز ایمان من	آفت جسم و بلای جان من
زن که جائی آیت لطف خداست	دوزخ من باشد و نیران من
من ززن پیدا شدم زن شد زمن	سازد ایجاد و کند بنیان من
خواهی گراز کید زن واقف شوی	بین چه میگوید ززن قرآن من
پیش من افسانه از شیطان مگو	نیست جز زن بهر من شیطان من
پروراندگر چو جان در دامنش	میکند باتیشه گه بنیان من
زن که شمع بزم و رکن زندگیت	داده برباد از هوس ارکان من
هر کسی را از کسی رنجی بود	هست از زن رنج بی پایان من
ای عجب آنکس که خوانی یار من	دشمن من باشد و ایمان من
خانه من همچو زندان از زن است	آه از این زندان و زندان بان من

بعد از این پروین برم گر نام زن
گو مبادا در جهان عنوان من

داورپای ناروا

بد مکن بیم دار از روزی	که کشد روزگار کیفر از آن
کشتی گرزشت، زشت میدروی	جزنگوئی مکار بگذر از آن
درک راز طبیعت این رمز است	جز جزانیت کار دیگر از آن
بخدا دست انتقام قویست	هست چون اقتدار یکسرازان
گر کنی ظلم برضعیف یقین	بینی از گرد کاربد ترازان
داورپای ناروا چه کنی	باش در انتظار داور از آن
قهر ایزد چوشعله ور گردد	می برآید دمار خود سرازان
خانه ظلم را دهد برباد	که نماند غباری آخر از آن
لاشخوار پلید چون نبود	بیم روزشمار و محشر از آن
میگریزند خلق ازسک حار	وہ کہ او گشته حار بدتر از آن
از چنین مردمی کنون پروین	نبود انتظار بهتر از آن

از کف سفله گر بنوشی شهد

به خدا زهرمار خوشتر از آن

نام هر یابوی شل، شب رنگ نیست

بر کسی از بودنم جاتنگ نیست	گر نباشم، کار دنیا لنگ نیست
گر بدقت بر خلاق بنگری	یکنفر همفکرو هم آهنگ نیست
رستگاریها زحسن خدمت است	مشی نیکان حیل و نیرنگ نیست
ای که عمری کاشتی بذر هوس	حاصلت زین گشته غیر از ننگ نیست
چشم عبرت واکن ودر خود بین	هیچ رنگی خوشتر از بی رنگ نیست
باهمه لاقیدی يك جوفکر کن	گوشت اربازاست و مغزت منگ نیست
آرزوی ما بود صلح و صفا	با کسی مارا خیال جنگ نیست
هر چه میخواهد دلت بر من بگو	از بیان حق دل من تنگ نیست

ای که ازدزدی نمائی - افتخار	در بردزدی گدائی ننگ نیست
حیف بو قولمون اگر گویم توئی	زانکه بوقلهون چو تو صدرنگ نیست
گر که از شیطان شیاطینی بزاد	نقص از نسل است از فرهنگ نیست
گر تو خود بیچاره و وامانده ای	گام رهوار طبیعت لنگ نیست
صرف شد عمرت بوافور و شراب	همنشینت جز هیش و بنگ نیست
گر بگوئی بین ابناء بشر	چون توفزد پست و کور و خنگ نیست
هیچ کس همتای تورو ز زمین	نا کس بی غیرت و الدنگ نیست
هر الاغی کی شود همکام رخس	
نام هریا بوی شل شبرنگ نیست	

هزمت مستمکاران

ایکه از نطق و بیان انسانی	لیک از طرز غمل شیطانی
ریزد از رویت تزویر و حیل	خلق گمراه کنی با مهمل
بنده نفسی و مستی زغرور	برسرت نیست بجز فتنه و شور
دعوی دین کنی دینت نیست	کوری و دیده حق بینت نیست
میکشی نقشه در اغفال کسان	تا بیغما بیری مال کسان
هر چه وز هر که بچنگ افتد	خوری و باک نداری از بد
اندکی گرشوی از خویش خبر	از توجز شر نشود دید اثر
چون نداری نظر دور اندیش	گریه کن بهر سیه روزی خویش
بخدائی که تورا داده توان	رستن از چنگ عدالت نتوان
پایه ظلم نماند محکم	تیشه عدل کند بیخ ستم
پیش حق خلق همه یکسانند	گر که فرمانبر و نا فرمانند
ناتوانا و تواناست بسی	برتری نیست ز کس بهر کسی
همگی پیش خدا یکسانیم	گر گدائیم و اگر سلطانیم
آفریده همه ما را یکسان	نیست رجحان احدی را بکسان

دارم امید که نادم گردی   عنصری عاقل و سالم گردی
 بعد از این گرد بدی کم گردی   از ددی و اهری آدم گردی
 با کمی فکر بترس از دادار   زین تباهی بنما استغفار
 به سر انجام بد اندیشه نما   راه مردان خدا پیشه نما
 ای بدا بر تو که نادم نشوی   بره راست مصمم نشوی

ره حق نیست چو پروین مسدود

پس چه حاجت بود این گفت و شنود

من خر نمیشم

من بسان دیگران خرفهم و خوش باور نمیشم
 گر سوار خرنیم مرکوب بر هر خر نمیشم
 گرچه آن استاد خر گردن جهان را خر شمارد
 هان تو خواهی خرشوی خرشوولی من خر نمیشم
 کی روند از باب دانش زیر بار جهل و غفلت
 چون تو از غفلت دچار وهم خوش باور نمیشم
 کافرم گرم تو نتوانی مرا خوانی مسلمان
 گر مسلمانم ز قول چون توئی کافر نمیشم
 جز بفرمان خدا و امر پیغمبر نه پویم
 دست آویز دروغ ای واعظ خود سرنمیشم
 پیش هر چاقو کش منديل بند بی سوادى
 نوکر بی مزد چون افراد غارتگر نمیشم
 گر بهر آئین و کیشم پیرو ایمان خویشم
 لاجرم با این صفت تسلیم زور و زرنمیشم
 میکشد بر دیده ، پروین خاک راه مستمندان
 زان فزون تر گر نباشم از شما کمتر نمیشم

پیکره پنجم

پند و اندرز و خصوصیات شاعر

یاسمین بگوش خوران

فحش حیف است بر شما گفتن
 بشما باز مانده تیموچن
 فرق ما و شما درین سخن است
 مز دائی نژاد زرتشتند
 همه اخفاد داریوش کبیر
 هم دراین عسرو هم بعصر دگر
 دشمن مردم تبه کارند
 وحشیان مغول ویاتاتار
 آنکه نشناسد خویش و اصل و نصب
 چون نیای کثیفشان چنگیز
 کار این قوم چون تبه کاریست
 گرگ را راه و رسم میدانی
 خوی حیوان درندگی شد و بس
 ای که پابند دانش و هنری
 بهتر از من بری بمطلب پی
 منطق این گروه دیو شعار
 سخن هر قدر بدع با اثر است
 بر تو آید زبندگان شکم
 خواهی گرزین ددان جدا باشی
 زانکه سعدی سخن سرای قدیم
 مانند دیدیم عافیت زخسان

یانجاست به چوب آشفتن
 نشود نسل داریوش قرین
 جنگ با و رمزدواهرمن است
 چون شما اهرمن بسی گشتند
 رادمردان و خسروان دلیر
 فشانند درنجات پش
 و فضل را نگه دارند
 نیست با علم و فضلشان سروکار
 ککی تواند شناخت اهل ادب
 کرده دندان بجان دانش تیز
 غارت و کشتن است و خونخواریست
 نیست جز اقتضای حیوانی
 کی نماید درنده رحم بکس
 خود در این راه صاحب نظری
 لازم آن نیست گویمت و چه کی
 شکل مار است بانوشتن مار
 خواندن یاسین بگوش خراست
 آنچه آمد بعیسی مریم
 به کز آنان گریز پاباشی
 بهم داده این چنین تعلیم
 گرتودیدی سلام ما برسان

کن چوپروین بقول سعدی گوش
 پی اصلاح نفس خویش بکوش

درک طاعت بخدا

درک هر گز نکنی وا کنش از خدمت خلق سر موئی نبوی خواسته یزدان را
شام غفلت سپری صبح حقیقت بدמיד پرده جهل فروهشته زرخ دوران را
بنه این جامه تبلیس بیا آدم شو چشم دل وا کن و بین مرتبه انسان را
رمز طاعت بخدا خدمت بر مخلوق است گوش جان باز کن و درک نما فرما نرا

جهد پروین همه جادری اصلاح شماست
نکند بیم چو تکفیر نمائی آنرا

مکتب اسلام

بت پرستی در شئون مذهب اسلام نیست اجنبی خواهی طریق منصب اسلام نیست
میتراشی گه بت و گه میپرستی کار خویش سجده بردن غیر یزدان واجب اسلام نیست
آنچه من میبینم وهستی تو دروی غوطه ورد آن محیط کفر باشد مذهب اسلام نیست
مکتب اسلام درسش خدمت و صدق و صفاست رنگ تزویر و ریا در مکتب اسلام نیست
با شعار عدل و حریت مساوات حقوق فرق بین هیچکس در قالب اسلام نیست
شرط این دین خدمت مخلوق و طاعت بر خداست زور گفتن در طراز منصب اسلام نیست
در کجا قرآن بفاجر داده حق و امتیاز گر حدیثی هست جعل است از لب اسلام است
راستی و زهد و تقوی امتیاز دین ماست آنکه مشرک بر خدا شد صاحب اسلام نیست
آنکه گردد طالب حق رسته از بند قیود گر اسیر سیم و زرشد راغب اسلام نیست
روز رنگ دیگر و شب در لباس دیگرند این چنین روز و شبان روز و شب اسلام نیست
هر که بینی ره یزدان میبرد از کیش خویش یارب انان که یارب اسلام نیست
ساده و عاری ز پیرایه بود شرع مبین هر خرافات و توهم مطلب اسلام نیست
آفتاب شرع احمد مظهر نور خداست مهر رخشان را فروغ کو کب اسلام نیست

دعوی اسلام دارد گر که پروین بت پرست
گو محیط کفر جای مو کب اسلام نیست

عادت بخوی دیگران

ای آنکه شهیر روزگاری   چون بگذری شهرت بمیرد
نامی نیکو گذار و بگذر   هر گز نام نکو نمیرد
پیدایش هر کسی برنگی است   رنگت منواهی اگر بگیرد
همرنگ تو باش بهر هر رنگ   چون رنگ تو بر کسان نگیرد

خوی بد و نیک خلق پذیر
گرخوی تو کس نمپذیرد

رفتن ماه بسوی ماه

بشرهان در فضا پیموده راهی   فراتر میرود خواهی نخواهی
دگر پوسیده شد فکر ارسطو   که گفت از آسمان و گاو ماهی
باسرار طبیعت گر بری پی   نباشد به از این ره شاهراهی
زطیران بشر گر گفت سعدی   در آن گفتار نبود اشتباهی
بود انسان زدانش برتر از آن   که عقل هر کسی داده گواهی
طریق جهل و غفلت هر که پیمود   نبیند، آن تبه بین جز تباهی
ولی آنکس که پوید سوی دانش   کند نورانی از دانش سیاهی
بهر علمی ندانستن گناهست   زدانش بر کسی نبود گناهی
شنیدم مه جبینی در فضا رفت   کند تحقیق صدق از حرف واهی
چه هر جنسی نماید جذب همجنس   روان گردیده سوی ماه ماهی
گواه خو برویان خوی نیکوست   که دارد خوبتر از این گواهی

جهان پروین شود از علم روشن
چو دانش هست زانوار الهی

همگان را همگان میداند

گرچه ازدانش مقام و جاه انسانی بود	ادعای فضل خود برهان نادانی بود
علم و دانش را عمل همواره میبخشد روان	بی عمل هر دانشی چون جسم بیجانی بود
بر همه دانستنیها کس نمیابد وقوف	سطح فهم هر کسی را حد و میزانی بود
جملگی را جملگی داند هر کس قدر وسع	فهم همگان در خور افکار همگانی بود
ز آنکه دریاهای دانش را نباشد ساحلی	قدرت اندیشهها را دور و پایانی بود
ارزش هر دانشی در نایش و تأثیر اوست	فی المثل لطف سخنها با سخندانی بود
پیرومادی کند کوشش برای مادیات	طالب عرفان پی تحقیق عرفانی بود

مرد روشن بین اگر پروین بود بحر العلوم

در جهان معرفت در سلك نادانی بود

گناه مفتخواری

تباهکار شمر آنکسی که کاری نیست	بعرف ما گنهی همچو مفتخواری نیست
ترا چو داده خدا روح و پیکر سالم	بکار ده تن بهتر ز کار کاری نیست
تو قادری که کنی سرنوشت خود تعیین	بسر نوشت کسان بر کس اختیاری نیست
امید خلق زما و تو کار و صدق و صفاست	جز این بکس ز کسان چشم انتظاری نیست
تو گر نباشی سربار و بار دوش کسان	ز کس بدوش تو سربار یا که باری نیست
نظر کنی بتاریخ غیر کوشش و کار	ز رفتگان و سلف نام و افتخاری نیست
بزرگی زاده کار است و دانش است و هنر	نصیب بیهران غیر رنج و خواری نیست
زدست رنج کسان هر که حیف و میل کند	سزای وی بجز از طعن و لعن باری نیست

مشو توانگل و تحمیل دیگران پروین

که بهر این عمل زشت رستگاری نیست

پروین و منزه هو دانی

چهمیشد گر که گیتی خالی از روی و ریا بودی بنای آفرینش پایه اش صدق و صفا بودی

چه میشد گر نبود انگیزه‌های شوم و وحشتنا همه اندیشه‌ها بر محور مهر و وفا بودی
 چه میشد گر نمیبودی اثر از این تبااهی‌ها جهان معنوی از عالم مادی جدا بودی
 چه میشد گر نبودی شهوت و ازوهوس ما را زخواهشهای نفسانی و آن ماجدا بودی
 چه میشد گر نبود از نامرادیها نشان بر کس نبودی لفظ نا کامی و هر گاهی روا بودی
 چه میشد گر نبود این واژه‌ها زشت و بیمعنی که جادردامن هر واژه‌ای خلقتی فنا بودی
 چه میشد ریخت چون شالوده آب و گل ما را کمی با خصلت ما نور معنی آشنا بودی
 چه میشد آنکه لوح آفرینش را رقم میزد کمی از نوک کلکش فاش اسرار بقا بودی
 چه میشد گر ضمیر ما مبرا از حسد میشد بجای خیر گیاه لطف و شفقت رهنما بودی
 چه میشد گر که نور معرفت میتافت بر دلها هزاران درد بیدرمان دلها زان دوا بودی
 چه میشد هان که مای بی‌پره ایم از دانش و بینش روان مازچنگ ارزوها هم رها بودی
 چه میشد هان که پروین را بود این مغز سودائی
 من از دل یا که دل از من مجزا و سوا بودی

خصال آدمی

ای هیولا گر بصورت آدمی	لیک از سیرت تو از حیوان کمی
ادعای آدمیت میکنی	چیست در تو از خصال آدمی
از درنده خوئیت مانی چو گرگ	وز تهور بیرگ از موشی کمی
گر که شلغم را نبود آن خواص	با تو میگفتم که نوع شلغمی
ای شکم‌خواره توئی عبد شکم	کیسه صفرا و دیگ بلغمی
هیکل منحوس بی نور ترا	نیست غیر از خوردن و ... غمی
بهر سوری روز و شب اندر تلاش	هر کجا تا مفت یابی و المی
میکنی هنگام خوردن جان فدا	فی الحقیقت قهرمان اشکمی
ای گدا از هر گدائی پست‌تر	وز رزالت یکه تاز عالمی
چون گرازان در محیط زندگی	روز و شب از سایه خود میرمی
سر شناس مردم بی بند و بار	کس نجوید چون تو در هر سردمی

در شیادت بینظیری زین مقام   نبودت ز (ارسن لوپن) دست کمی

رنج پروین از پی اصلاح تو

نقل یاسین است و کوش خرهمی

ایقان و غرائز جنسی

فکرم از قیل و قال خسته شده	ناوک خامه‌ام شکسته شده
دیگر در طبعم دوستان هنر	زر سوم گذشته نیست خبر
از مضامین کهنه دلسردم	پی مضمون تازه میگردم
ز هنرمندی بذله گوی و لیب	عارف و رند و نکته سنج و ادیب
مطلبی تازه‌ام رسیده بدست	که با فسانه‌اش شباهت هست
کر که کردی دقیق بی کم و کاست	هست پا تا سرش حقیقت و راست
در جمیع امور گشته دقیق	کرده از روی معرفت تحقیق
ز همه رسته‌ای زعالی و پست	بینشان دسته‌ای خرافی هست
هر کس از هر قماش دارد سهم	بخش بعضی زیاد و بعضی کم
الغرض از همه وضع و شریف	شده اندر کتاب وی توصیف
از خرافات اجتماع بشر	کرده انباشته یکی دفتر
منجلا ب فساد را یک یک	کرده از قلزم حقیقت فك
تا رسیده بخیل منحرفین	که بخود داده‌اند نسبت دین
و زیبان یکی ز پیرو باب	داده توضیح مطلبی کمیاب
مثلا آن بهائی گمراه	چاله‌ای را بدل نموده بچاه
خوانده دین را نمونه‌ای ز قمار	که بود برد و باخت آنرا کار
خلق باید همه زخرد و کلان	پی بردن کنند تکیه بران
روش بندگی براندازند	همه خود را خدای خود سازند
بهر اثبات باطل آن نادان	شاهد آورده کاه از کادان
در کتاب سخیفه‌ای منقور	داده میرزا خدا چنین دستور

که پسرهای آن تبه گفتار
در طویله چو خر بسر نرود
باری ایقانشان چنیر گوید
وزپی ازدیاد نسل بشر
دارد از این مقوله احکامی
مثلا رد مبحث حرمت
نقض اصل تحرّمات کند
مادر و خواهر، دخت و عمه و خال
همه را حکم حلیت داده
مادران را هم از حسادت خویش
هم نجاسات را شناسد پاک
آری اینگونه راه و رسم جدید
هر که هر چیز را خورد خورده
پزد هر مغز خام هر هوسی
خوانده زان کیش خویش را تکمیل
خرس و خوک و شغال و گربه و موش
زین تعالیم زشت ننگ آلود
ای کسی کاین سطور را خوانی
بنشین پیش خود قضاوت کن

به تباهی نهند پایه کار
از عقب برد با یدگر نرود
رستگاری هر آنکه میجوید
کرد معدوم فضل اصل بشر
که بر او خندد عارف و عامی
که براو بسته ریشه عصمت
امر اجرای این صفات کند
بنی اخوات و آنچه نیست حلال
غیر مادر بهیمه ساده
کرده معذور اندکی کم و بیش
چون نجس جزء بها ندارد خاک
رسم عصر حجر کند، تجدید
یا بهر جا که رو کند کرده
نیست مانع برای هیچکسی
که مہیاست بهر هر دم بیل
نکنند اینهمه مزخرف گوش
شرم دارند سیک و گبر و هندو
ایکه دارای فهم و انسانی
درک عبرت از این حکایت کن

چشم حق بین ز حق نگردد دور

بہتر از ہر کس پی برد بامور

آرزوی فردا یا بیم و امید

زندگی چیست و ہم و خواب و خیال   یا غم و درد و رنج و وزر و وبال
نہ چنین نیست از رہ تحقیق   اندکی گر کنی ز عقل سؤال

چيست پس آن نقوش رؤيائي
نيمي ديروز و نيمي امروز است
بود ديروز تيره يا الوان
بهر فردا چگونه انديشي
گر زمان گذشته ياد آريد
آيد آينده نيز در نظرت
دي گذشت و كنون شود سپري
دايم اميدوار فدرائي
رفت شام سياه و صبح دميد
ايستاديم ما و دل هر دو
وه كه فدراي مبهم و موهوم
همه اسرار، اوهمي جويند
هست آينده آرزوي خام
زوجودي كه برتو مرئي نيست
ايكه گرم ذخيره درمي
چه شوي يا چه بوده اي ز نخست
فهم حال گذشته چون نكني
غافل از سيره گذشته و حال
چشم باريك بين خود و اكن
معرفت داروي ثمربخشي است
چون ز كشت كسان تو بهره بري
ديگران بهره تو نهاده اثر
ماه و پروين همي كند تشويق

طرفه انگيزه اي معمائي
نمايد هنوز فدرائي
چيست امروز از گذشته نشان
كه نداني ره و نشانه بر آن
نيك و بد هرچه بوده بشماريد
چون شود يا چه آرزو داريد
چون باوضاع زندگي نگري
كه بفدراي عمر بهره بري
شد منور جهاني از خورشيد
متحير ميان بيم و اميد
چون سرايي است دور و نامعلوم
هست اين راز تا ابد مكتوم
چون نهان است پرده ابهام
تا بكي تا بچند جويي كام
چند و تا كي بفكر بيش و كم
از خود اي جان من پرس دمي
رحل در بحر آرزو فكني
مانده در تنگناي ما و مني
اندكي بر جهان تماشا كن
روح رنجور از او مداوا كن
كشت كن بهره بخش بردگري
كه نهى بهره ديگران اثر
كه بري رنج كوشش و تحقيق

كي توان جز برنج و كوشش و كار
در بچنگ آوري ز بحر عميق

مقام عرفا

قطعه زیر بمناسبت انتقاداتی که برخی از ناپختگان در بعضی از جراید و مجلات از ساحت مقدس عرفا و شعرای نامی نموده اند انشاد گردید :

ای که در ظاهر خود دعوی بیجا داری فاضلی گرتو ، چراتیشه زنی بر بن فضل در کجای شاعری از تنبلی اوصاف نمود در کجای از کار ابا کرده بگو شعرا جوهری افشوده ز فکر بشراند حرف حق از دهن شاعر چون بمب اتم مایه شاعری و شعر نه تنها سخن است بادو ایات نه هر هزله سراشد شاعر گر، به ادوار حیات بشری غور کنی شعرا در همه ادوار باقوام بشر شاعر آن است سخن گوید و ثابت سازد سخن نیک و بد اندر نظر اهل خرد گر کند مفتخوری عمر بوافور تلف یا یکی باده گسار است و یا گرم قمار سرا بقای جهان بسته بسعی و عمل است فخر دارم که ازین خاک درم رنجبرم دهر، دون است ولی رنجبری دون نبود من باین حرفه جانکاه مباحثات کنم نکشم شیر و لی از تن من شیر کشند بر من کنج قناعت ثمرش بغیر زیاست من وارسته ندارم بکسی چشم نیاز	لیک در باطن طبق عملت نیست نشان عارفی گرچه دهی نسبت بد بر عرفان نسبت مفتخوری از چه دهی بر آنان تا کشم بر خط عرفان یکایک بطلان کانچه از دیده نهان است نمایند، عیان میکند مملکت ظلم ستم را ویران قلبی حساس و قوی باید باطبع روان خرد پیر همی خواهد و افکار جوان جانب حق و یقین پی بری زین شک و گمان می نمودند ز گفتار ره سود و زیان صحت گفته خود را بدلیل و برهان هست معلوم عیان راست چه حاجت به بیان کس نخواهد که دهد نسبت شاعر بر آن جهل و غفلت شده باعث نه کلام عرفان نکند هیچ کس از حرف مسلم اذعان از ره رنجبری تهیه مرا آمده نان دون بود گر که پیری حاجت پیش دونان که بدل قصد تجاوز نکنم بر دگران شیره جان رودم تا سخن آید بزبان که بدست آید از خون دل رنجبران چون نیازم نبود نیست غم سود و زیان

بادل سوخته خویش کنم راز و نیاز   زانکه دل سوخته داند غم دل سوختگان
 از دل آید سخن و نقش بکاغذ بند   قطراتیست ز خونابه چکانده مژگان
 پیرو راه حقم چهره نتابم زین ره   گر سرم خلق بکوبند به پتک و سندان
 همه پرسند چه میگوید و این پروین کیست
 جان فرسوده‌ای در جسم نجیفی لوزان

دانش بی زر

ای که گفتی مرد را دانش توانگر میکند   دانش بی زر تو میگوئی که باور میکند
 زر چو نبود عارف کامل مخبط میشود   زر مخبط را هنرمند و سخنور میکند
 بی هنر با بودن زر فیلسوف اعظم است   فیلسوفان جهان را بی زری خرم میکند
 زر چو داری زشتیت یکسر شود هموار و نیک   خوی نیکت بی زری با بد برابر میکند
 زر قوی سازد ضعیفان را بمیدان نبرد   جنگجویان جهان ر زر میکند
 زر اساس عدل را سازد بساط ظلم و جور   زر نکو کردار را آخر ستمگر میکند
 زر ضعیف النفس را یکدم کند پست و لئیم   زر مسلمان را دوان در سلک کافر میکند
 زر چو افزون شدن نماید بر کسان ایجاد شرک   خلق را زر منکر دین و پیمبر میکند
 زنگ مادی از درون نور معانی میبرد   چرک دنیا شخص را هم گور و هم کر میکند
 مرد بیناد دل کسی باشد که از زر بگذرد   هر عمل را بیریا از بهر داور میکند
 آنکه از نور حقیقت گشته روشن خاطرش   گی نظر بر اشعه خورشید خاور میکند
 ظلمت شهوت ز خاطر، لطف روحانی برد   نور عفت دیده و دل را منور میکند
 تنگدستی را ستایش میکنم زیرا که من   هر فساد را که دیدم در بشر زر میکند
 جان بقربان نگاه پاک آن صاحب نظر   کز صفا خاک رهی باز برابر میکند
 در کف هر کس نیافتد کیمیای معرفت   هر چه شیرین شده هرگز کارشکر میکند
 هر گیاه هرزه دریا نه مر جان میشود   می نه هر سنگی بدخشان لعل و گوهر میکند
 ای بشرای از تمام خشک و تر ناچیز تر   ادعای بی حدت بر گو که باور میکند
 تا یکی بالی بزور پنجه تدبیر خویش   غافل تا چند گردونت چه آخر میکند

کبرو آزو شهوت باشد اساس افتخار؟ یاد و صدها خصلت زشتن فزونتر میکند؟
گوئی (پروین) حسن قبح خلق زمر حکمت است
کانچه بر هر کس همی باشد مقرر میکند

جشن صد ساله هندوها

این شنیدم هست هندورا یکی جشن بزرگ
کز پس یکقرن گرد ایندو سازند استوار
از وضع و از شریف از مرد وزن خردو کلان
از که و مه بنده و شه یک روش در یک مدار
جمله در یک انجمن ایستاده خاموش از سخن
گوش و چشم جمع خاموشان بود در یک کنار
تختگاهی اندر آنجا سر کشیده بر سپهر
موبدی بالای تختی ناله دارد زار زار
گوید مردم ای نژاد هند، ایا از شما
هست فردی کو بدیده جشن هندورا دوبار
بارها گوید نوا از هیچکس ناید برون
گر برون آید یکی آید برون از صد هزار
در زمان موبد نوا از دل برارد کای گروه
همچنان کو کس ندارد یادوی از جشن پار
همچنین از مانماد کس که تا بیند سپس
بار دیگر جشن را بینند بر جا پایدار
ای برادر هان بیا از کار هندو پند گیر
گر نیاید پند و اندرز بزرگانت بکار
این جهانی را که در هر سرسریه پایش سری است
هیچ سر سامان ندارد زومشو امیدوار

پای بند خود پرستی تا بکی باید شدن
 شیوه اهریمن است این زود از او شوهر کنار
 از نخستین گام دانی بهربد فرجام نیست
 پس بخود ای و از این بیغوله پا بیرون گذار
 گر گمان داری که گیتی کامران ماند ترا
 آب در غربال داری ماهی اندر کوهسار
 میرود زور جوانی پیک پیری چون رسد
 ز آنکه همواره خزانی هست دنبال بهار
 هر فرازی را نشیب و هر بهاری را خزان
 در پی است و خواهد آمد اندك اندك هوشدار
 گر که پروین پای بند چرك و آزدنیوی است
 هان تو کوشش کن مبادا همچو وی گردی دچار

سر کردن با نادان

سالها ماندن در ته زندان	یا به تبعید گاه سرگردان
در بیابان پر زخار و خسك	خفتن همواره با تن عریان
تشنه بی آب روزها بودن	هفته‌ها یا گرسنه از پی نان
آب بیرون کشیدن با غربال	رفتن خاك دشت با مژگان
جوف غار مخوف جا کردن	سالها دور بودن از انسان
ریزه کردن تمام روز و شبان	آهن با دست و سنگ بادنجان
سینه کردن سپر بر شمشیر	جان سپردن بمرگ در میدان

همه آسان بود وای سخت است
 سر نمودن دو لحظه با نادان

از شیخ مضر نعوذ بالله

دی بود به محفلی حکایت	از مردم تیره بخت گمراه
وز بحث محدثین بیعلم	کاین مردم بیسواد خود خواه
از جعل خبر ابا ندارند	که کوه کنند و کوه را کاه
زان خیل محققى سخن گفت	چون بود در این امور آگاه
پرداخت بشرح و بحث کافی	با مدرک و با سند نه افواه
رد کرد بسی حدیث جعلی	از شیخ مفید بعد ناگاه
رندی بمیان حرف وی گفت	کای یار عزیز قصه کوتاه

گر شیخ مفید حدسش اینست

از شیخ مضر نعوذ وباله

رشته وهم خرافات

جانب مدرسه یکروز گرفت گذرت	بنگری نره خران چونکه بتوزند بهم
در یاکاری هر یک طر قش مخصوص است	همقدم لیک گه مفت هنوزند بهم
روزها گرم چریدن بسر آخر خود	در بن حجره چو شب شد بسپوزند بهم
رشته وهم و خرافات بهم میبافند	آنچه نا بافته بینند بدوزند بهم

گر معلم بسر درس بریند بهم

لا علاجند تلامیند که بگوزند بهم

حاجت دیپلم ندارم

من ادیبی بیسوادم حاجت دیپلم ندارم	عالمی بی اجتهادم حاجت دیپلم ندارم
شاعری شوریده هستم عارفی شیدا و مستم	واقف از مادر بزام حاجت دیپلم ندارم
رهنوردی استوارم عاشقی زار و نزارم	نا بکلام نا مرادم حاجت دیپلم ندارم

جاهلم جاهل من از علم لدنی بهره مندم   نکته سنجی بیسوادم حاجت دیپلم ندارم
 بیسروسانمانی من گشت باقی فانی من   از نهاد خویش شادم حاجت دیپلم ندارم
 رهنمای من بود ایام و درسم از طبیعت   بی نیاز از او ستادم حاجت دیپلم ندارم
 در محیط جهل و غفلت زاد گاهم بود پروین
 هست نور افشان نهادم حاجت دیپلم ندارم

سوده سوده دارده

اشعار زیر را در زمان آمارگیری در یکی از قراء شهرستان شادگان که بنام سوده معروف بود سروده ام

من سودا زده‌ی سوده زده   سوده از سوده‌ام وسوده زده
 داشتم از همه گیتی ذوقی   آنهم اکنون شده فرسوده زده
 بحر بودم شده‌ام چون شبنم   کوه بودم شده‌ام سوده زده
 خرم آنروز که در گوشه شهر   جای گیرم شوم آسوده زده
 گرمخبط شده پررین نه عجب
 تیره گردد در ناسوده زده

گر به مکاره یا عوام فریبان

واه که این گربه سالوس ما   جامه تبلیس چو دربر کند
 جلوه کند گاه چو شیر ژیان   گاه تن خویش محقر کند
 پا و دم خود کند از آب خشك   تادهن و پنجه زخون تر کند
 میخزد چون مور بکنجی خموش   یا به پس شاخ گلی سر کند
 چونکه شکاری بکفش او فتد   زانچه تو میدانی بد تر کند
 گاه کشد ماهئی از قعر آب   گه ز هوا صید کبوتر کند
 شیخ ریای تو کم از گربه نیست   گربه شباهت بتو سرور کند
 در طلب صید قلوب عوام   هرنگت جلوه دیگر کند

وهم و خرافات ببخشی بخلق
 یا بس و رطب آنچه بلب آوری
 آنکه نباشد بخدا معتقد؟
 جوید همواره زین عوام
 گاه به اجامر بفروشد بهشت
 گاه پی غفلت خلق خدا
 بلع کند مال صغیر و کبیر
 بین زن و مرد چوبیند نزاع
 چونکه زن از شوی بگیرد طلاق
 صیغه‌ی ده روزه کند بهر خویش
 متعه کند هر شبی يك دختری
 وای بر آن قوم که اهریمنی
 دیو بگمراهی خلق خدا
 مرد خدا رسته ز روی و ریاست
 کوشش وی نیست پی نام و جاه
 چشم نمیدوزد بر خوان کس
 مینخورد لقمه بجز دست رنج
 حکم روا را ندهد ناروا
 عفت و تقوی نبود در لباس
 سیم دغل را نخرد اهل حق
 از در توحید چو برداشت گام

جیب ترا خلق پر از زر کند
 مستمعت باید باور کند
 تکیه بگفتار پیمبر کند
 خرترا از خویش که خرترا کند
 تازد درم خویش توانگر کند
 واهمه از وحشت محشر کند
 سلب حق از مردم مضطر کند
 قلب زن و مرد مکدر کند
 خدعه و تزویر مکرر کند
 زین عمل همواره و مسمر کند
 شد شب دیگر زن دیگر کند
 راهنما خواند و رهبر کند
 کوشد کز ره همه را در کند
 رخ چه بمحراب و بمنبر کند
 جهد پی عالم دیگر کند
 چهره نه گه اسود و اصفر کند
 با ثمر زحمت خود سر کند
 حرف حق اربشنود باور کند
 جامه چو کس زرد و چه احمر کند
 کوشد تا کرده خود زر کند
 پشت باورنك ستمگر کند

میبرد پروین بخدا التجا

زانکه خدا چاره بهر شر کند

پرو مشروب و افیون و قمار

ای که در ظاهر فریبی یکه تازی و زردون حس و وجدان و شرف در جهل مدفون می‌کند
 کرده يك عمر گرامی صرف مشروب و قمار ز آنچه آید هان بدست خرج افیون می‌کند
 خمر و افیون و قمار این هر سه عادات پلید بر تو جمع و دعوی تطهیر اکنون می‌کند
 میبری افتد بچنگت گر که گوش جبرئیل بهر يك دینار صدها فتنه و خون می‌کند
 گر اثریابی ز اموال یتیم و بیوه زن همچو ترکان مغول بروی شبیخون می‌کند
 هستی هنگام خماری از شپش ناچیزتر حمله گاه نشئه گشتن همچو میمون می‌کند
 گر کمی بر نشئه افزائی شوی بحر العلوم ادعای دانش بی حد و افزون می‌کند
 حقه و افور را خوانی رموز جام جم و فر و فر شیر را فر فریدون می‌کند
 هیچ میدانی که هنگام چا خان با نوع خود خویش را گاهی ارسطو یا فلاطون می‌کند
 يك گرم تریاك و شیر و یاد و گندم از حشیش صرف بهر سرقت هر گونه مضمون می‌کند
 در خماری زندگانی شوم و منحوسست و زشت نحسی آن باد و پوك شیر و همایون می‌کند
 پیش تو فردوسی و سعدی و حافظ مہملند پور سینارا بهوش خویش مدیون می‌کند
 مثنوی مولوی گوئی ندارد اعتبار جعل از مضمون آن افشا و مکنون می‌کند
 عارفان عرفان بر عرف تو باشد چرند بلکه ذم کردگار حی بیچون می‌کند
 گر بر افتد شیر و تریاك و بنگ از روزگار چه بروزت از خماری آید و چون می‌کند
 بی حیا از هر امور خیر و گردان شوی ليك صرف اندر مفسد گنج قارون می‌کند
 هستی از بی ارزشی از هر جهودی پست تر باچه خود را همسر داود و ساسون می‌کند
 جیب از بی پولی بگرفته است تار عنکبوت با چخان خود صاحب ملینار و میلیون می‌کند
 گشته برخی از جوانان از تونکت منحرف بسکه در اطرافشان نیرنگ و افسون می‌کند
 با وجود آنکه میدانی که پروین واقف است

بیگدار اینجاء عبور از رود جیحون می‌کند

با مجانبین طرح همکاری

تا بکی از فعل زشت نا کسان خون دل از دیدگان جاری کنم

خلق بیزاری کنند از خویش و من	کی توان از خلق بیزاری کنم
بر سر آنم کز این پس گر شود	ترك درك فهم و هشیاری کنم
سرگذارم در بیابان جنون	با مجانین طرح همکاری کنم
یا بکوی لا ابالان رو کنم	مشی آنان را طرفداری کنم
گر پلیس عقل گردد مانع	دفع شر آن بعیاری کنم
زشت و زیبارا کنم ازدیده دور	خویش را از هر صفت عاری کنم
یا در اصطبل که مملو از خراست	همچو خر بنده خر کداری کنم

هر چه پروین خلق آزارم دهند
کی توان تا مردم آزاری کنم

آنچه خوانی محال نیست محال

من گران سنگ همچو الماسم	گر چه پیدایشم بود ز ذغال
یا چو انگشتری نگین جم	که فتادم به پنجه‌ی دجال
آنکه دائم ز خلق در رنج است	گوچه با کش زمرگ و بیم و زوال
ذلت از خلق میکشم شب و روز	سودم از عمر گشته وزر و وبال
جای الفت بمردم هنری	با شیاطین بسر کنم همه حال
محفل انس من سیه چالی است	که در او سر کنم بهر منوال
این چنین رنج و نارواییها	نه بکس شد نه میشود الحال
باری بر من هر آنچه بود گذشت	نتوان با قضا نمود جدال
کرد از من سؤال اهل دلی	چونی با این جهان پر جنجال
گفتمش در امور تسلیم	نیست تسلیم را جواب و سؤال
گفت تسلیم قید و شرط شدن	هست امری محال در همه حال
گفتمش منطق نوین گوید	میشود گاه گاه استعمال
در طبیعت وجود منقی نیست	آنچه خوانی محال نیست محال

لیک پروین طریقه نیکان
هست پیمودن طریق کمال

حق و باطل یا بیم و امید

همه در بحر بیکران جهان	در تکاپو شوند و ما هم نیز
متحیر میان بیم و امید	هر طرف میدوند ما هم نیز
تو و او من همه پی مقصود	رفته‌ای میروند و ما هم نیز
بجنون ما و بعد ما همگی	در عمل پیروند ما هم نیز
فرق موئی است بین باطل و حق	گر بحق بگروند و ما هم نیز
لیک کس در پی حقیقت نیست	خلق حق نشنوند و ما هم نیز

زانکه پروین بشرز خیرسری

رهروان نوند و ما هم نیز

قلیان روحی شاهر

اشعار زیر سوژه آن ازاله‌امی است که با سؤال و جواب دوست دانشمندم جناب آقای محمد علی ناصح اصفهانی در سال سی و هفت انجام گرفته بود در فروردین سال چهل و دو بنظم آمده بادر نظر گرفتن مصاحبه‌های پرفسور ایپکا

چه می‌پرسی ای ناصح از حال من	نبخشد ثمر بر کس احوال من
جهان بامن و چون منش نیست کار	چو سودی نبرده زمن روزگار
جهان گوئی بامن سر جنگ داشت	که از کودکی خاطر من تنگ داشت
دروغ ز گیتی پراز کینه است	دلم مملو از رنج دیرینه است
بخردی ز چنگم پدر را ربود	نه این رنج بس بود بر آن فزود
برخ چون غبار یتیمی فشاند	نهال مصیبت بجانم نشاند
یتیمی عیان شد چو در چهره‌ام	زهر موهبت کرد بی بهره‌ام
مرا بر معلم نشد دسترس	معلم طبیعت مرا گشت و بس
طبیعت در دانشم بر گشاد	مرا تجربت درس و تعلیم داد

فقط رهنما شد بمن سیرتم
 زعبرت شدم واقف از نیک و بد
 نیاز از چه دادم بآموزگار
 نخواهی اگر بد برو نیک باش
 مرا شکوه از تیرگیها بود
 کشیدم چهل سال رنج سخن
 عوض حاصلم ذم و تکفیر شد
 زیانها از اینراه بردم بسی
 تو گوئی سخن میدهد ارز من
 که شد پخته ز اندیشه خام من
 تو میگوئی ای مرد پرهیزکار
 هر آنکسکه از دانشش نعمت است
 خرد بر خردمند بخشد زوال
 مرا نیست چون رنگ عجبوریا
 نبردم از این ملک بوی وفا
 در آن ملک و ملت که نبود صفا
 نباشد اگر قول من باورت
 محمد پسندیده کردگار
 بر این تیره بختان از دین بری
 قلم از کفم برد اگر اختیار
 خطا اندرین ملک باشد بسی
 عجایب بسی بینی از هر کنار
 شود نارسائی ز عنوان رسا
 همان چار فرد سخن آفرین
 کز آن چار قاموسدان لغت

بسی امتحان کرد و داد عبرتم
 که از نیک نیک وز بد بد رسد
 چو آموزگارم بود روزگار
 فروزنده جان تاریک باش
 که جان و دلم ناشکیبا بود
 بتهدیب و ترقیب اهل وطن
 تنم خسته زین رنج تحقیر شد
 ملامت کشیدم ز هر نا کسی
 چه سودی است بهر من اندر زمن
 بهل تا چو من گم شود نام من
 چنین بوده تا بوده این روزگار
 سزاوار او ذلت و خفت است
 بود فهم و ادراک وزر و وبال
 به بیرنگی کس کی شود آشنا
 زیاران ندیدم بغیر از جفا
 نباشد جوی انظار بقا
 دلیل آرم از قول پیغمبرت
 که جان و خرد راشد آدوزگار
 روا داشتی نسبت کافری
 ز قلم خطا بود معذور دار
 که روشن بود در بر هر کسی
 که بی شاخ را میکند شاخ دار
 چه تقوی و استادی پارسا
 که نبود بر آنان نظیر و قرین
 شود زنده زین پس زبان لغت

وز آن شعر نو ساز استاد کار
 نبودى اگر ناله هاى کبود
 بر آورد از بسکه جیغ بنفش
 زفریاد زرد و سفید و سیاه
 بدعوى آن مرد ازدین برى
 کند دعوى زهد روى ریا
 چه سوداگران دیار هوس
 بتزویر و تلبیس و عجب و ریا
 چو یغما گران از خدا بیخبر
 تعجب که این خلق عارى ز دین
 همه مرده خوارند و گردن کلفت
 از این بل بشوها وزین هرج و مرج
 بین تا چه فرمود دانای چك
 سخن سنج چك پرفسور ربیکا
 نگر کان خردمند روشن روان
 ز عرفان و ترکیب آن در بیان
 ستود آن خردمند باریک بین
 زحافظ پس از هفت قرن تمام
 ز سبك غزل و زمضامین آن
 نه تنها سخن را روان میدهد
 چنین بود گفتار آن پاك دل
 چرا زانکه در ارزش خود گمیم
 نه از خویش داریم راهی نشان
 نه هستیم مومن بگفتار خویش
 چو خود بهر خود هریکى مشکلم

گه از شعر نو بار خود کرد بار
 سخن را بیان و معانى نبود
 بپای صبا پاره گردید کفش
 بیاراست روى سخن را چو ماه
 که رجحان برو میبرد کافری
 نه شرم از خدا و نه از خود حیا
 گرفته بکف ابتکار هوس
 کند نوش جان خون خلق خدا
 ندارد جوی رحم بر خشك و تر
 کنند آلت دست خود کیش و دین
 شکم کرده اشیاء از مال مفت
 کجا مانده بهر کسی وزن و ارج
 ادب دوست مرد توانای چك
 بعرفان شرقی است خوب آشنا
 چه اندیشد از شعر و زشاعران
 ز لطف معانى و طبع روان
 کلام بزرگان مشرق زمین
 ستایش نمود و بسی احترام
 ز عرفان و الفاظ شیرین آن
 بجان و دل مرده جان میدهد
 ولی ما چه هستیم اکنون خجل
 فروزنده در دیده مردمیم
 نه پوئیم اندر ره دیگران
 نه عبرت بگیریم از کار خویش
 فرو رفته پروین همه در گلیم

که بگشاید این قید از پای ما
نسازد بجز ما ، کس احیای ما

سوز ایام خردی شاعر

ترکیب بند زیر نمونه از قلیان روحی شاعر است که از بدوزندگی داشته و الهام بخش
بیان آن در تمام آثار وی گردیده

بشنوای اهل دل آواز دل پر خونم   وه چه بودم چه کشیدم چه شدم هان چونم
بی سبب نیست گرافسوده دل و محزونم   کرد لیلای پریشانی و غم مجنونم
شاکی از خویشم و نبود گله از گردونم

عمر بیهوده تلف کرده حذر وقت گرام   شکوه از خلق کنم یا زهوس بازی خام
بیش از آنی که شود عالم خاکی وطنم   چون وقوفم نبود يك جواز آن دم نزنم
پدر آنکس که پدیدار از او کشته منم   واجب آمد بوجودش همه جافخر کنم
کی توان کرد ادا دین پدر با سخنم

ز آنکه آن عارف وارسته پاکیزه سرشت   سالک ورنجبری بود چومردان بهشت
دام تزویر وریا در گذر عام نداشت   بنده نفس نبود وهوس خام نداشت
از پی طاعت حق لحظه ای آرام نداشت   از خرافات فراری شده او حام نداشت
حیله و مکر چو این مردم بدنام نداشت

داشت با زهد و ورع شور و نشاطی ز صفا   از محبت شده گوئی همه جالطف و وفا
من ندانم ز کجا آمد و او شد بکجا   بود زین کالبدش رنج و شد از رنج جدا
دید فانی است جهان رفت پی ملک بقا   یا بقا را بقا دید و فنا را به بقا
گشت آن جان شریف از قفس جسم رها

رست آسوده ز تاب و تب تن   رفتنش شد سبب بی سرو سامانی من
بود نه سالم و نه ساله پس از مرگ پدر   درك نیکو کند این غم که بمن کرد ارش
وضع آن روز سیه هست هنوزم بنظر   نکند تا که نبیند سخنم کس باور
هر زمان میخورم از خاطره اش خون جگر

چشم تر، سوز جگر مونس و غم خوار من است   هم دم و هم نفس روز و شب تار منست
از خدا بی خبری کرد مرا استعمار   از تنم با ستم و کار بر آورد دمار
بجز آن خیره سر گمره و از حق بیزار   کس ز اطفال کجا خواسته کار دشوار
گرچه از جرم بدیها ببدی گشت دچار

لیک از شدت بیداد و تبه کاری وی   تن رنجور من از رنج و الم گشت چونی
سالها شد که مرا داشت چسان برده اسیر   یا چو زندانی با کار بکند و زنجیر
زدلم از ستمش شد بفلك بانك نفیر   اول عمر مرا کرد دل افسرده و پیر
آن مصائب نرود هر گزم از لوح ضمیر

بر دپروین ز کفم فرصت دوران شباب
در عوض داد بمن بر رخ و مو رنگ شیاپ

مذمت نفس

مستی ایدل تا بکی زین باده خواب و خیال   غرق دریای توهم گرم بحث قیل و قال
این تمایلهای دنیائی که نامش زندگی است   گاه میبخشد تنعم که غم و رنج و وبال
سر بدامان تحیر بس فرو بردی نشد   بهره ات زین شوره زار آرزو آب زلال
رفته و آینده را سازم چو باهم منطبق   صفحه آینده را از رفته نتوان دید حال
کس نمیداند که فردا هست نوزادش چه نام   درك و فهم این لغز باشد بسی بر ما محال
چون ندانستم چه بود آغازم، فرجام چیست   چاره جوئی راز نیروی خرد کردم سؤال
کای فروزان اختر تا بنده درد هلیز جهل   مشعلی افروز و پرو اماندگان بنما مثال
گفت ای آلوده شهوت غریق حرص و از   بی طهارت کس نیابد راه در قرب وصال
در حریم معنویت نیست از صورت خبر   تو بدام غفلتی پا بند موی و خط و خال
تا چنین در تنگنای جهل و غفلت اندری   کی توانی راه جوئی سوی معراج کمال
گفتم اندر خلقت من جهل را انگیزه چیست   گفت آنجا نیست مارا ره مده بسط مقال
گفتم از این خواب غفلت هست بیداری مرا   گفت مکنون هر چه آمد در نظر نبود محال
گفتمش تو فیر بین جهل و دانش چیست گفت   این برد سوی بقا و وان کشاند در زوال

گفته‌امش پیدایش دانش چسان شد از نخست
گفته‌امش گر نیست دانش پس چه می‌باشد که هان
گفت نبود دانش این اندیشه اهریمنی است
گفته‌امش افکار نیکو چیست گفته‌ام فکر نیک
معنویت گر نباشد حکم فرما بر بشر
گنج باقی گر که خواهی رنج فانی را ببر
فی الحقیقت تا بشر پابست دام صورت است
می نه بتواند که تا یابد بمبدأ اتصال
هست گیتی مکتبی کاژ چشم دل خواهید خواند
همچو پروین درس عبرت را ز روز و ماه و سال

سَالِکَانَ مَلِکِ وَحْدَتِ

گفت با من بیدلی پشمرده‌ای سردر گریبان
شرح حال خسته و ارستگان کوی عرفان
کاین بخود گمگشتگان را از شدائد چیست لذت
وین غریقان را چه سودائی بود در عمق طوفان
در بیابان فنا فارغ زهر بیم و امیدند
در محیط نیستی گویا و خاموشند و حیران
خیل این آوارگان وارسته از سود و زیانند
در بر اهل نظر رنگی ندارد سود و نقصان
درد خود را با که گوید چاره‌اش را از که جوید
آنکه نشناسد در این دنیا چه در دست و چه درمان
زجرها ، بیچارگیها ، رنجها ، درماندگیها
صدمه‌ها آشفته‌گیها لطمه‌ها از چنگ دونان
رهروان کوی عرفان درد را دانند درمان
سَالِکَانَ مَلِکِ وَحْدَتِ وصلشان باشد ز هجران

سوز دل را اهل دل سرمایه هستی شمارند
 زهر غم را عاشقان نوشند جای آب حیوان
 من نه خود زان رهروانم راز آنانرا ندانم
 اینقدر دانم که حیرانم زانواری درخشان
 زین جهان وهم مادی رنج بهرم هست عادی
 چیست محنت چیست شادی خواه این باشد و یا آن
 بزم و عشرت گنج و مکنّت کامیابی کامرانی
 من بقاموس لغت تنها نشان یابم ز آنان
 از می جام الستی سر کشیها هست و مستی
 پایکوبانند در بزم فنا زان باده مستان
 من از آن مستی خریدارم بلای سوز حرمان
 آهnm بگداخته دارم هوای پتک و سندان
 رهرو ملک فنا يك ذره در فکر بقا نیست
 بیسروپا را کجا اندیشه باشد بهر سامان
 خاطر آسوده درد و رنج و محنت کی کند درك
 حال مجنون پریشان را نداند جز پریشان
 سالکان کوی وحدت را چه بینی از سوانح
 تن رها کردند تا فارغ شوند از محنت جان
 ساخته از ماء و طینند غافل از شك و یقینند
 بی خبر از کفر و دینند رسته از این جسته از آن
 داشت پروین بیدلی سرگشته ای وارسته از خود
 بانوای جذبه آهنگ دل انگیزی بدینسان
 کیستم من چیستم من نیستم در عالم نیست
 بهر فانی بودنم لفظ فنا کافی است برهان

علم از پر تو تجربه پدیدار شد

روان ز مهر و وفا صیقلی کنید و منور
 ز هفت خوان هوس هر که بگذرد چو تهمت
 نصیحتی کمنت بی ریا اگر پذیری
 لباس مرد خدا نیست غیر دانش و تقوی
 دقیق شو بحقیقت که در نظام طبیعت
 که داده رونق این دستگاه در ازلیت
 ز خویش جوی هر آن را که جوئی از دگران زان
 جهان برای تو وما و او نمونه بود کار
 بنای زندگی تو بعزم و کوشش و کاراست
 توای غریق جهالت ، در عمق چاه زلالت
 ز آفتاب فروزان علم روشن کن دل
 مفید هر که سخن گفت بیریا شنو از وی
 ز شخص تجربه اندوز درس علم بیاموز
 جز این هر آنچه بخوانی رموز علم ندانی
 نبرده پی بمعانی تو از علوم چه دانی
 هر آن علوم که بین بشر بود متداول
 مگر نه خاتم پیغمبران بغار حرا شد
 مگر نه تجربه بگشود راه مکتشفین را
 بدون تجربه پروین سخن ز کس نپذیرد
 مرا مسلمان خواهی اکنون شناس و خواهی کافر

سرآب زندگی

ترکیب بندزیر در مذمت نفس برای سال ۱۳۳۵ سروده شده

ای آنکه به غم سرای دنیا در غار مخوف زندگانی در قعر سیاهچال غفلت بودی چو عقاب وز جهالت بفروختی هر چه بود نقدت از خوان هوس چه بهره بردی شهدت همگی شرنگ گردید گلزار جوانیت خزان شد هان عازم وادی فنائی	با وحشت و بیم جاگزیدی همرنگ خزندگان خزیدی چون موری لنگ آرمیدی از صدر باسغلی پریدی زان وعده نسیه ای خریدی زین دیگ طمع چه سود دیدی بس حنظل جهل را مکیدی زان يك گل معرفت نچیدی جز حق نبود در امیدی

☆ ☆ ☆

پس روی بجانب خدا کن خود را بحقیقت آشنا کن	آئینه قلب را جلا کن جان میطلبی تنت رها کن

☆ ☆ ☆

ای خفته بکام آرزوها وابسته بدام ننگ هستی هر پخته خویش داده از کف غافل که به پنجه کسی نیست کو آنکه در این جهان بگیرد بیچاره بخواب کس نبیند بسیار بزیر خاک خفته است هر صبح هزارها دمیده است حالی تو و يك جهان ندامت	افتاده بدام آرزوها از نشئه جام آرزوها از مردهی خام آرزوها افسار و انجام آرزوها در دست زمام آرزوها جز حسرت و نام آرزوها منظور و مرام آرزوها چشم است بشام آرزوها اینست درام آرزوها

☆ ☆ ☆

دنیا و هر آنچه هست فانی است	در ملك فنا نمیتوان زیست

بر داده مضاده آرزو چیست   در مکتب عشق آرزو نیست

☆ ☆ ☆

دیروز هر آنچه بود بگذشت	گر نیک و بدش بهم شمارم
فردای ندیده را چه دانم	دروی بهوا امیدوارم
جویم من از او چه کام و ناکام	آن به که حدیث حال آرم
دی شد سپری وزوا اثر نیست	در قلب چرا اثر گذارم
بازیچه بود جهان و من زان	بازیچه دست روزگارم
کی داد دلی بمن زمانه	تا من دل خود باو سپارم
با این دل تنگ و قلب صافم	صورتگر نقش روی یارم
از من همه کس کناره جوید	خود نیز ز خویش برکنارم
افسوس که با هزارها رنگ	آئینه عبرتی ندارم

☆ ☆ ☆

غفلت زده زین دوروز دنیا	مائیم هزار آرزوها
دیروز به آرزوی امروز	امروز به آرزوی فردا

☆ ☆ ☆

روزی من و دل سفر نمودیم	آنجا که خرد گذر ندارد
در وادی غم هر آنکه ره برد	اندیشه شور و شر ندارد
آنکس که بکشور جنون رفت	پروا جوی از خطر ندارد
یکباره چو زد کسی بدریا	باک ازیم خشک و تر ندارد
پروانه که گرد شمع جان داد	یک جو غم بال و پر ندارد
از سوختگان بجا اثر نیست	یا هست و بکس اثر ندارد
گیرد خبر از بسی نهفته	آنکس که ز خود خبر ندارد
حلاج چه گفت بر سردار	آنگاه که دید سر ندارد
بس راز نهان بحرف حق بود	حق جلوه بکور و کر ندارد

☆ ☆ ☆

مستی طلبی، زنیستی جوی
از میگذرد جو ره سلامت

پستی طلبی زنیستی جوی
مستی طلبی زنیستی جوی

☆ ☆ ☆

ای خون شده دل چقدر و تا کی
ای نفس شریر چند خواهش
ای گرگ هوس باغل تن
ای آرزو ای سراب موهوم
دیروز بارزوی امروز
فردا چون کنون چو دیروز
افسانه عمر چیست جز این
یکجا غم سوختن ز پختن
پا تا سر عمر جز زیان نیست

سرگشته بهر سوی روانی
آن به که زخواستن بمانی
جا کرده بخرقه شبانی
تا چند بهر سرم کشانی
امروز بروز بعد خوانی
در این گذران چه سود دانی
بیماری وضعف و ناتوانی
یکسو غم خامی در جوانی
اندوخته زین سرای فانی

☆ ☆ ☆

آن به که بهیچ دل نبندیم
خندد چو بریش ما زمانه

برهستیش نیستی پسندیم
ما نیز بریش وی بخندیم

☆ ☆ ☆

آروز که مادرم مرا زاد
آگاه نه من نیم از آن روز
ز آروز ز دوره توالد
زان لحظه که آمدم بدنیا
یکروز نشد که شاد باشم
یا هست و نصیب ما نگردد
هر جا بفلك فغان دلهاست
لطف پدر و صفای مادر
هر گونه مواهب طبیعت

ز آروزم هیچ در نظر نیست
کس راز ولادتش خبر نیست
در قلب موالدین اثر نیست
کم بود دمی که دیده تر نیست
شادی بهمه جهان مگر نیست؟
یا لایق این کرم بشر نیست
يك نوش بدون نیشتر نیست
تنها سودی است کش ضرر نیست
چون دامن مادرو پدر نیست

سوزی که درون سینه دارم	از چنک دل هر زمان بر آرم
بر صفحه کاغذ سپارم	چون همدم و اهل دل ندارم
یا عارف و واقف زمانی	در پیکر علم گر که جانی
کی قابل سلک رهروانی	چون در تو جوی وفا نباشد
کزوی ز هزار يك ندانی	صد نکته رموز عشق دارد
در بیع و شرای آب و نانی	تا در گرو هوای نفسی
تا از می جهل سر گرانی	کی پی ببری بجام وحدت
خود را همه جا خدای خوانی	غافل ز خدا ز خود پرستی
تا کی تن خود نمی رھانی	ای مانده بتیره چاه غفلت
خواهی چو نشان زیبی نشانی	در وادی لامکان مکان کن
بینا شوی بر همه معانی	گر چشم بیوشی از علائق

☆ ☆ ☆

پروین از دل صفا طلب کن   وز ملک وفا بقا طلب کن
بت خانه که خانه خدا نیست
از خانه خدا ، خدا طلب کن

خریدار انجیر

رواج است البته بازار انجیر	اگر شد فراوان خریدار انجیر
چه بیند گراورنگ و آثار انجیر	نه هر جلنور جز انجیر خوار است
به پشتش بود گربسی بار انجیر	بخر هر گز انجیر خوردن نیاید
بناچار دزد تبه کار انجیر	کند نوش جان عاقبت فضله خود
بگوئید مرگ است دیدار انجیر	بانجیر خواهان نا دیده انجیر
نه انجیر میماند نه دار انجیر	همه مرغی گیرند که انجیر میخورد

همی ریزد از طبع پروین لطائف
چمانی شاخ سرسبز پر بار انجیر

گانون چرا

در چرا گاه طبیعت زوحوش وزطیور   هر یکی را قزقی هست که گانون چراست
 این یکی در طلب طعمه کند عرض وجود   آند گر راه نداند که چه کج بود چه راست
 اندر آنجا که بود قدرت گاوان بخران   نه کسی پرسد علت نهد گر جای چراست
 گر که پروین نکند صدق سخن پیش عوام
 اهل معنی است که داند چه دروغ است و چه راست

حب وطن

شکایت از همشهریان عزیزم در خرابکاریهای مربوطه به شهر خود
 کدام شهر و کدامین ده است موطن من   که حب اوست چو قلاده ای بگردن من
 کدام شهر کدامین مکان مکان من است   که اندر و نبود یکوجب مرا مسکن
 همان دیار که مالوف وزادگاه من است   بهشت دوزخیان است و بهر من گلخن
 چسان دیار من است آن مکان که در همه عمر   نگشته حاصلم ازوی بغیر رنج و محن
 چگونه شهر من است آن بلد که پا تاسر   دراو نه جای سکونت مراست نی مأمن
 خجل شوم چو برم نام شهر توسیر کان   کشیده اند زبس این دیار را بلجن
 در او گروهی شاید و پست کامرواست   که پاره هر یکی از ننگ کرده پیراهن
 زشتکاری و غارتگری در آن برو بوم   مراست خاطره ای غم فزا زعهد کهن
 گمان بری ز دیارم عبت رمیده دلم   مراست خاطره صدها ز روزگار حزن
 چو ذره ذره ام گر دست روزگار کند   نرفته و نروم بر خلاف حب وطن
 مکان مولد من قبله پرستم است   چو خاک او بر من هست به زمشک ختن
 بیاد او همه جا زنده ام ولی افسوس   که خوابگاه شیاطین شده بهشت وطن
 زدوستان وفادار عندر میخوام
 نگه نداشته پروین اگر عنان دهن

مارا عید نیست

غزل، ذیل در سال ۱۳۲۱ روی تأثر سروده شده

خلق میگویند نوروز است مارا عید نیست   روز نوبر آنکه پیروز است مارا عید نیست
بوی شادی آید از کاشانه آزادگان   کلبه ما محنت آموز است مارا عید نیست
رشک میبردند بر ما روزگارانی جهان   روز رشک ما هم امروز است مارا عید نیست
ساز ما آواز مادر جشن نوروزی ما   ناله جانکاه و دلسوز است مارا عید نیست
دوستان روز عزاداری بود بر کشتگان   تیر دشمن سخت دلدوز است مارا عید نیست

بر همه هم میهنان از قول پروین باز گو

روز جشن و عید نوروز است مارا عید نیست

عمر قرطاس بازی

چنان از کار بیحاصل شکارم   که از نامش حقیقت ننگ دارم
فسوس از این همه وقت گرامی   که باطل صرف میگردد ز خامی
نه از آغاز وی نامی نه فرجام   شود گمنام و قتش صرف گمنام
هدر شد عمر زین قرطاس بازی   وزین پیشینه و پرونده سازی
چه سود آخر ز کار پر خم و پیچ   ثمر آخر نبخشد هیچ جز هیچ
خطوطی کج معوج کاغذی لوچ   تمرکز یافته پا تا سرش پوچ
بسی پرونده روی هم تل انبار   بهر جا ریخته خروار خروار
بر او گرد فراموشی نشسته   دهد آینده را درس از گذشته
بر آن گم و ندرین پاینده هیچ است   گذشته هیچ و پس آینده هیچ است
درون این سیه چال خطرناک   نه عقل و فهم ره دارد نه ادراک
گروه کارگردان چون دوا بند   شتابان تا به آخر راه یابند
طویله نام وی گردیده بوفه   شده اغذیه نام هر علوفه
چرا گاهی و دروی زنده باران   معین گشته از بهر هزاران

بر آنهایی که این ره برگزیدند   نباشد مقصدی غیر از خریدن
 کسی کو خورد و خوابش چون دواب است   مسلم کاروی نقشی بر آب است
 چو راه راست رفتن نیست مقذور
 رود زین راه باطل تالب گور

درد دل بادوست

بدیدارت ای یار دیرین من   بود شیفته جان شیرین من
 میندار کز دوریت خوشدلم   سرشته است با حبت آب و گلم
 ندادم بدل جای حبت بکس   چه سازم چو نبود مرادسترس
 شب و روز با دوریت سرکنم   همیشه غمت نقش خاطر کنم
 چو پرسیدی از سیره و کار من   ز اوضاع و احوال و رفتار من
 چه گویم که این قصه ناگفته، به   شراری است دل را شرر خفته به
 سه دهسال، سه پنجم عمر من   شده صرف خدمت براه وطن
 همیشه به تهدید و زجر و فشار   شدم پیرو فرسوده از رنج و کار
 ندیدم بعمرم یکی حق شناس   که رنج کسان را دهد ارج و پاس
 ندارد جوی پاس خدمت کسی   مساوی بود گر گلی یا خسی
 بهم خورده اوضاع از لغزشی   نباشد به کار نکو ارزشی
 امور ادارات مبهم بود   موخر جلو از مقدم بود
 بسک کاه و خیر را دهند استخوان   نبی سامری کشته موسی شهان
 کند کار کبک دری زاغ شوم   بجای قناری زند صیحه بوم
 اگر خائنی یا که خدمتگذار   بیك محوری پیش ارباب کار
 شد از کج رویها بسی کار سخت   درستی تو گو از جهان بسته رخت
 بنا راستی هر که بینا تراست   بر همگان نیک و دانا تراست
 ندارم مجالی در این گفتگو   که دارم بسی حرفهای نگو

بجز دل نسوزد کس از اتشم	خدا داند عاری زالایشم
که باخس و خوکان روم درجوال	نه دنبال نامم نه جویای مال
که همواره بهر وطن فانیم	تهی دست يك فرد ایرانیم
خوشم ز آنکه دارم یکی قلب پاک	ندارم اگر ثروت و آب و خاک
بغیر از وطن نیست منظور من	وطن خانه من وطن گور من
که تا جاودانی بماند وطن	نباشد هزاران هزاران چو من
چو باشد وطن فرد نا بود نیست	وطن گر نباشد مرا سود چیست
چو بد نام شد زنده از بهر چیست	نکو نام را در جهان مرگ نیست
که بر جا و گویا ز دنبال تو است	تو مردی ولی زنده اعمال تو است
دل روشن و فکر باریک تو	شمارد یکا يك بدو نيك تو
ممان کز تو آید بفردی زیان	چو خواهی که عمرت شود جاودان
بنوع ستم دیده غمخوار باش	فراری ز فرد ستمکار باش
مشو چون سموم از پی دفع خلق	توئی نوشدارو چو در نفع خلق

مرا یار و غمخوار دیرین توئی

مهی چونکه همراه پروین توئی

بودن نقصان خدمت نکست نعمت

ز کار و کارگر کردی مذمت	شنیدم کار فرمای لثیمی
بود نقصان خدمت نکست نعمت	بخونسردی جوابش کارگر گفت
تواز نعمت بدزدی من ز خدمت	چه توفیری است در بین دوسارق
مرا تحقیر سازد بر تو حرمت	بود بین شما و من چه اصلی
که سهم من تو را باشد غنیمت	خلایق را چه فرقی هست با هم
بروی بندگان ابواب رحمت	خداوند از کرم هرگز نبندد
مساوی آفریده دست حکمت	تو و من را بگاه آفرینش
وز آب و رنگ کی گردد مرمت	بنای ظلم بنیادش بر آب است

تجاوز هاو ظلم ، غاصبان را   نه حکم هست ذیمدخل نه قسمت
 سزای جور و ظلم خودسران را   دهد نیروی علم و درك همت
 کسان پروین ز ناموس طبیعت
 بیا موزند طرز پاس عصمت

بیکرانی طلب

همه کاینات و آنچه در اوست	عکس يك پرتووند ما هم نیز
زشت و زیبا و خوب و بد یکجا	طرح يك بازوند و ما هم نیز
جمله در بحر بیکران طلب	پی يك نیروند و ما هم نیز
متحیر میان بیم و امید	شده یا میشوند ما هم نیز
تو و او من که در پی مقصود	میدوی میدوند ما هم نیز
هیچیک در جهان برای ابد	جاودان نغنونند ما هم نیز
همه را وهم و جهل و بیخبری است	تاکی آگه شوند ما هم نیز
پس نا کامی کامجویانی	پی روز نوند و ما هم نیز
زندگی چیست جامی پر ز شرنگ	که بدو بگروند و ما هم نیز
جای پستان این عجزه دهر	لب بحسرت چونند و ما هم نیز
صبح امیدش شام نا کامی است	کز پیش میروند و ما هم نیز
هر گزاز کشت شور زار هوس	حاصلی ندروند و ما هم نیز

رهروان در رضای حق پروین
 عبد يك خسروند و ما هم نیز

وارث ابلیس

من خرابم نه چون خراب شما	میگسارم نه از شراب شما
زشت و زیبا و هر چه بود و نبود	زده آیم نی همچو آب شما
پیش وجدانم گر گنه کارم	با حسایبست نه با حساب شما

نه بخود میکشم عقاب شما	نه بگس باشدم عتاب و عقاب
گر دهم گوش بر عذاب شما	میکشم من عذاب از وجدان
هست در زمره صواب شما	اشتباه و خطا و جرم و گناه
باشد از خبث و اضطراب شما	دانی از چیست جبن و ترس شما
وارث او شود جناب شما	روزی ابلیس گر شود مفقود
نیست حاجت بانتخاب شما	همه اولاترید از ابلیس
شد از اعمال ناصواب شما	لعن و نفرین ایزدی بشما
ننگ دارند از شیب شما	ز آنکه اندر شباب نو هوسان
وای زان دوره شباب شما	در شیابیدگر که اینچنین فاسد
اینهمه خبث و التهاب شما	زاده از بغض و کینه و حسد است
با خباثت عجین تراب شما	کرده گویا خدای عز و وجل
فهمش آید مگر بخواب شما	سرعت هوش و درك دانش من
نظم پروین برای تهذیب است	
ته بتهدید یا رعاب شما	

پاس نعمت بادشنام

بود روز ازل چه اش مقصود	ایزد آورد چون مرا بوجود
کو بچشم خرد بود مشهود	هست در هر پدید خاصیتی
مقصد حق از این پدیده چه بود	خود ندانم در آفرینش من
بهر رنج و غم آمده بوجود	گوئی از کار گاه خلقت من
پیش هر نا کسی رکوع و سجود	با همه عمر برده وار برم
کاش بودم بسلك گبر و یهود	ننگ دارم از این مسلمانی
در فشار و شکنجه ام چو هنود	کف اقوام کم ز نصرانی
سر بلندند قوم عاد و ثمود	بر این طاغیان امت لوط
حاصل دستمزد بود و نبود	اتم سی سال کرده استثمار

بعد سی سال زجر و رنج و عذاب	بر خم باب دیگری بگشود
پرورش دیدگان خوان فساد	انگل من نمود زود از ود
دست آخر ادای حق کردید	نام فرعونیم عطا فرمود
آنکه شش سال خورد و برد و چرید	لفظ شدادیم بر آن بفزود
ترسم آخر از آن نواده بمن	لطف سازند نسبت نمرد
حقشناسی از این نکو تر چیست	پاس نعمت بفحش نا محدود
همگی زین رویه متفقد	هر چه هر جازهر که خورد و بود

باش پروین صبور و دم در کش

بر تو اینگونه خواسته معبود

دسته بندی او باش

دوش در بزم یکی رند ز خود و ارسته بود صحبت که فلانی بفلان پیوسته
 چون فلان صاحب عنوان بزرگی بوده پدر پنجم وی خان بزرگی بوده
 خان پوسیده چه خانیست ز افراد مغول که فقط وارث خانیست ز اجداد مغول
 خویش را دوره چنگیز و هلاکو داند زین سبب زشتی خود را همه نیکو خواند
 لغت فحش از فحش دیوان مانده لقب جاکشی از جاکش دیوان مانده
 استرال ملک در آن دوره بسی بود جسور داشت هم آخور خود خیل خرانی مزدور
 ابله الدوله در آن سال صدارت بودش کشتن و بستن و اینگونه جسارت بودش
 اندرین کشور دزدید بسی مال و منال عنتر الدیوان جار و کش او بود سه سال
 گر فلان دیو سیر حضرت والا بودی بیشتر ارزش جار و کش حالا بودی
 بستن و کشتن و غارت بر او کاری نیست حیف بازار کساد است خریداری نیست
 خان بیچاره و بدبخت در این عصر اتم فهم وادرا کش در بحر توحش شده گم
 از تمدن همه جا رو بتجاهل دارد هوس سوختن و میل چپاول دارد
 باز هم آن اثر فیس و تکبر در اوست پدرش کشک بادمجان مادرش قلیه کدوست
 سی چهل سال بود منتظر یکروزی که مهیا شودش وضعیت پفیوزی

بلبشوئی شود و کاسه بکوزه بخورد خان فرمان نوینی بکسان درسپرد
 همگی نوکر صدیق وفدا کارانش گوش در زنگ هنوز ندپی فرمانش
 اکبر و قاسم حمال و تقی سیرابی مصطفی کله پزو رستم و احمد گاوی
 این یکی توسن بیعتی هر جا تازد وان دگر دکه و بازار چپاول سازد
 آن فلان چاقو کش حرفه ای چاقو بکشد هر که را دید مخالف سر راهش بکشد
 هر یکی زان دگری خواست کند باج سبیل نکته اینجاست که ایجاد شود هر دمبیل
 باید امروز باین خان مدمق فهماند یعنی یکبار دگر بهر خری یاسین خواند
 که باین فکر تبه کاریت بیچاره بمیر
 بر تو جز زشتی تو نیست در آخر تاثیر

این بیو تا ارز یابی میکند

این بیو تا ارز یابی میکند	زالزالک کار گلابی میکند
خر نداند ارزش پالان خود	زین اسبان ارز یابی میکند
او نکرده حرف حق در عمر بو	دعوی حرف حسابی میکند
بینوا از لانه خود بیخبر	در بیا بان تیله یابی میکند
هست از آلودگان آلوده تر	خوگسان خود را سنگ آبی میکند
این بهائی زاده خر خلق را	خر تراز خود دیده یابی میکند
نعل وارون هر چه زد وارونه خورد	عرو تیزو بد لعابی میکند
جفتک اندازیش مثل شیر گیسست	عرعرش را چون شرابی میکند
گفت رندی این لطیفه تازگی	پشه دعوی عقابی میکند
باید این میکروب را معدوم کرد	ورنه چون سل انقلابی میکند
در خم شیر اگر موشی فتد	فضله میریزد خرابی میکند

چاره بر حیوان موزی کشتن است

قاتل موزی صوابی میکند

خر بنده

خر بنده را طویله اگر مملو از خراست
و ضح خریت موهبتی گشته بهر خلق
يك اختلاف باشد در زمره خران
در مکتب خریت استاد بر خران
گوئی ز تربیت خر انسان نما شود
رسم خران بحر زدن و تیز دادن است
خر بر خلاف عرف شود جفت مادیان
گویند عفت قلم و حرمت سخن
آری اگر خلاف حقیقت بیان شود
اما اگر که بوی حقیقت دهد سخن
روح محیط و خلق سخن آورد پدید
رندی شنید گفت پروین حدیث خر
پا تا سرش مکرر اندر مکرر است

عجب و خود پیر مستی

تو ای که در نظرت جمله خلق چون کاهند
مزاج سفت تو بادا فرین استسقا
بفکر پست خودت تا بچند مغروری
کسان که محو عنایات بینشان تواند
ز بندل و بخشش و الطاف نا پدید شماست
بخاندان شریف همین مثال بس است
تو باش تا که شوی کفو و ثانی قارون
خموش پروین از ذکر خوی زشت کسان
معاشرین تو از سیرت تو آگاهند
که دوستان تو سقمونیای رو باهند
که بردگان تو افراد فکر کوتاهند
بروز و شب همه مرگ خود از خدا خواهند
بدشت مورچگان ارزگاه اشباهند
که در ائامت مشهور و نقل افواهند
نخور غم دگران ز آنکه دیگران کاهند
بقدر فهم خود افراد يك يك آگاهند

خدا را چه بری در بر همد شفیع   که این سیاه دلان تیره بخت و گمراهند
 بهوش باش کس از کار زشت بهره نبرد   اگر گدا و اگر خسروان جم چاهند
 هر آنکه چاه کند خود فتد در آخر کار
 از آنکه چاه کنان دائم در ته چاهند

پناه به خدا

ترجیع بند در توحید

حمد بی حدود قیاسی که نگنجد بزبان   بخدائی که بما کرد عطا نطق و بیان
 آن خدائیکه ز الطاف گرانمایه خویش   خلعت فهم و خرد کرد عطا بر انسان
 آن خدائیکه ز بحر کرم بی پایان   کرده بازینت بسیار پدیدار جهان
 آن خدائی که ید قدرت بی مانندش   از بن خاک برون کرده نبات الوان
 آن خدائیکه کند مورچه بر شیر دلیر   آن خدائیکه دهد پشه بپیلی رجحان
 آن خدائیکه ز خوان نعمش منعمند   همه مخلوق بیک نسبت از خرد و کلان
 آن خدائیکه نسازد ز گنهکار دریغ   رحمتش واسع و واصل بهمه کون و مکان

باز ما بار خدایا بتو داریم پناه

که نباشیم و نگریم و ز غفلت گمراه

خالق اکبر بگشود در حکمت خویش   کرد انعام با بناء بشر رحمت خویش
 یعنی از کنز حقیقت برخ خلق گشود   دری از لطف و صفا و کرم و حکمت خویش
 منصب بندگی بر نوع بشر کرد عطا   مفتخر ساخت همه در کنف منت خویش
 نوری از پرتو دانش متظاهر گردید   خواست معلوم کند شمه ای از قدرت خویش
 کرد معلول بهروا کنشی پا بر جای   تا شناسد همه کس در همه جا علت خویش
 هر یکی را روشی و صفتی تعیین شد   تا پدیدار کند خاصیت فطرت خویش
 همه جو یای صلاحیم و لی سرگردان   هیچکس ره نبرد جز طرق قسمت خویش

باز ما بار خدایا بتو داریم پناه

که نباشیم و نگریم و ز غفلت گمراه

داشت يك بيوه زنی باغم و اندوه و ملال
خانه ای داشت چو قلب من محزون تاریک
نه فراشی و نه بر طفلان تن پوشی بود
زیر آن طاق فرو ریخته زن طفلان را
تا پوشید همه بر تن خود پوشش گرم
نیست غمخوار پدر مرده بغیر از مادر
عاقبت آن زن و اطفال یکایک مردند

زیر پرچند ز خود طفل پریشان احوال
سقف آن خانه مشبك چود ل من ز خیال
نه مدد کار که جو یا شود از این احوال
وعده میداد که الحال رسد وقت مجال
نان گرم و خورش تازه رسد از دنبال
مادر است آنکه غم طفل خود در همه حال
بهره زین دهر چه بردند بجز رنج و زوال

باز ما بار خدایا بتو داریم پناه
که نباشیم و نگرديم ز غفلت گمراه

بود معروف یکی دختر بی مام و پدر
هشته بر پیکر خود ذلت هر دشواری
مدته باغم و اندوه و مشقت سر کرد
عصمتی بود مبرا از صفات مذموم
پردۀ عفت وی پاره شد آخر با عنف
عاقبت از ستم دیو ریا کار پلید
دید چون چاره ندارد بجز از مرگ شبی

که نه از باب ثمر برده نه سود از مادر
بسته بر چهره همی پرده ز عنوان دگر
بلکه ناموسش محفوظ بماند ز خطر
کی خبر داشت ز رفتار و جنایات بشر
زان کسی کوهمه جاداشت دعاوی دگر
شرح بی عصمتی وی شدی از پرده بدر
زهر نوشید و شدش عمر گران مایه هدر

باز ما بار خدایا بتو داریم پناه
که نباشیم و نگرديم ز غفلت گمراه

مرد صد ساله دهقانی بودش دو پسر
پیر همواره جوان بود و وصل پسران
متحد هر سه چو يك روح تو گوئی به جسم
اتحاد پسران با پدر از حد چو گذشت
ناگهان بین سه تن گشت عیان داس نفاق
پسر از شیطننت غیر پدر کشت و سپس
و آن يك از قتل برادر شده محکوم بدار

کشت امیدش با این دو پسر داشت ثمر
پسران پیر ز دانش شده از پند پدر
یا سه رو خند و بیک جسم نماید بنظر
شرر بخل اثر کرد با بنای بشر
رشته و صلته شان قطع شد از یکدیگر
آن دگر کشت برادر عوض متون پدر
آتش جهل بشر سوخت یکایک یکسر

بازما بار خدایا بتو داریم پناه
که نگشتیم و نگردیم ز غفلت گمراه

بود مشغول زراعت بدهی دهقانی داشت از مالک خود دیده اشک افشانی
هرزمانی که شدی فارغ از شخم زدن میفشردی ز غضب بر لب خود دندانانی
گفتم ای نازه جوان علت فریاد ز چیست مگر از حرفه خود خسته دل و نالانی
گفت زین واقعه معذور بدارم ای مرد گرچه دانم که توهم نیز چو من حیرانی
میکشم من همه اوقات فشار و غم کار قانعم از ثمر زحمت خود با نانی
با چنین حال کند مالکم آن نیز در ریغ خسته ام خسته در این وادی سرگردانی
نیست از زارع بیچاره کسی گرسنه تر با وجودیکه ندارد تعبش پایانی
حاصل زحمت این طایفه آسان که برد که خورد خون دل خلق باین آسانی؟
باز ما بار خدایا بتو آریم پناه
که نباشیم و نگردیم ز غفلت گمراه

فقر مادی اجتماع عقب افتاده

قسمتی از پیریشان ناده که در دسترس بود مربوط بسال ۱۳۱۱ می باشد

يك زنی فرزند مرده گاهگاه ناله هائی داشت از قلبی فكار
در عزای نو جوان فرزند خویش اشك میبارید چون ابر بهار
گفتمش آخر همه خواهیم مرد بر کسی پایان نماند روزگار
گفت از مردن نه هستم ذل گران با كم و بیش ندارم هیچ كار
ليك باشد عقده ها اندر دلم از مدار روزگار بدشعار
خانمانی روزگاری داشتم بود افزون هستی از حد و شمار
برد يك از كم بیداد چرخ غیر فرزندم که بودی یادگار
مرد فرزندم برنج و اضطرار
روزگار ای روزگار ای روزگار

نو جوانی با غم و رنج و ملال
در کنار معبری کرده مکان
دست و پا آماس کرده چهره زرد
نی طبیعی تا بر او درمان کند
نی پرستاری که تا مرهم نهد
گاه می پیچید بر خود همچو مار
داشت با آن وضع با خود گفتگو
این چه انصافی است پس کو اعتدال
روز و شب بادرد تا چندم دچار

روز گارای روز گار ای روز گار

گفت مرد ساده ی پیشه وری
سرو قامت سیم پیکر مه جبین
دست بیداد حوادث نا گهان
ابتدا کاشانه ام ویرانه شد
از فساد خلق و بیم احتیاج
شد مبدل خوی نیک دخترم
عاقبت زان فعل بد بیچاره شد

با سمومی کرد خود را انتخار

روز گارای روز گار ای روز گار

ای سپهر سفله گرد کج نهاد
رحم و انصاف و مروت در تو نیست
ای بکام بینوایان همچو زهر
از تو هست این خلق را خاطر پریش
از تو صدها طفل نادیده پدر
آخرای وارونه گرد زشت خوی
صد هزاران قلب را خون می کنی
کرد گارت بهره جز زشتی نداد
یا ندایت آنکه بنیادت نهاد
ای شکر در کام اصحاب عناد
وز تو گردد خاطر هر سفله شاد
وز تو صدها خانمان رفته بیاد
یک زمانی باش بر وفق مراد
تا شود انجام قلبی از تو شاد

نیست يك جو بر مدارت اعتبار

روزگار ای روزگار ای روزگار

آخرای گردون دون چون میکنی	تا بکی رفتار وارون میکنی
چند زیبایی بلیلی میدهی	چند خون در قلب مجنون میکنی
از برای يك دلی کاید بدست	صد هزاران قلب را خون میکنی
هر دلی را بی سبب آری بچنگ	بی سبب از دست بیرون میکنی
ظلم تو تنها بمظلوم است و بس	بهم ظالم وضع موزون میکنی
گر نه کج رفتاری ای وارونه گرد	این چه رفتاری است کاکنون
در بهای نان یکی جان میدهد	وان دگر راهم چو قارون میکنی؟

زین دو مقصودت چه ای وارونه کار

روزگار ای روزگار ای روزگار

چند همراهی بنادانان کنی	تا بنای دانشی ویران کنی
گاه میسوزی دل مظلوم را	تا دل بیداد گر خندان کنی
گاه بناحق میکشی مظلوم را	ظالمی را تا از او شادان کنی
قلب دانائی همی سازی کباب	تا که نادانی براو مهمان کنی
میفروزی آتش حرص کسان	تا گروهی قلب را بریان کنی
گاه بخاك تیره گل را می کشی	گاه خزان در باغ و درستان کنی
گاه بر آن باث شوی ای سفله گرد	سفلگان را صاحب عنوان کنی

نیست بروضع و مدارت اعتبار

روزگار ای روزگار ای روزگار

روح شاعر

مناعت طبع و عظمت روح شاعر

شاعر و محیط

رنج بردن خون دل خوردن شعار شاعر است

بزم عیش و نوش و عشرت ننگ و عار شاعر است

کوشش شاعر برای مکنت و اموال نیست
 زجر و اندوه و تعب وصل و قرار شاعر است
 زشت را زیبا نمودن در رموز شعر نیست
 جلوه گرهرشیء کار کردگار شاعر است
 می نه هر کس يك دو بیتی گفت شاعر میشود
 هر محیطی قرنهای در انتظار شاعر است
 شاعران باشد که در طبعش بود روح محیط
 روح اقوام و ملل در اختیار شاعر است
 گفته شاعر کند تأثیر در قلب عموم
 زانکه ایجادش ز قلب داغدار شاعر است
 هیچ میبینی چرا بعضی سخنهای آتشی است
 آتش وی از درون پر شرار شاعر است
 این سخنهایی که چون در وصل میبینی بهم
 قطره خوناب چشم اشکبار شاعر است
 آنکه مافوق طبیعت گشته درك شاعر است
 فهم شاعر حکمت پروردگار شاعر است
 آبروی ملت و آوازه هر کشوری
 در لوای تیغ نظم آبدار شاعر است
 اینکه بینی از تمدن قلب روشن شد ز علم
 تابش علمش ز قلب نور بار شاعر است
 ناله های کوتاه از ژرمن زدود آلام جنگ
 پایداری؛ برد باری؛ در مدار شاعر است
 پارس از خواجهی و از سعدی و حافظ زنده شد
 تاقیامت شهره؛ شد زان کودیار شاعر است
 کشورها شهره با نام گل و بلبل بود
 رونق زیبائیش رنگ و نگار شاعر است

گر نبودی شعر و شاعر در جهان چیزی نبود
 هر چه میبینی اثر از ابتکار شاعر است
 شاعر از گیتی بزبان هرگز نیالاید بعجز
 عجز و لابه نقص محض اقتدار شاعر است
 من نمیگویم که روح من قوی چون شاعر است
 لیکن طبعم در حدود اعتبار شاعر است
 گر بمیرم از پریشانی و از سختی فقر
 من ننالم زانکه نالیدن نه کار شاعر است
 فقر از من فخیر خواهد بعدها کردن اگر
 گفت عشقی فقر شاعر افتخار شاعر است
 عزت نفس است پروین مایه نام و شرف
 این شرافت در دو عالم انحصار شاعر است

لئیم روزگار

تو ای که نفع تو یک ارزن بر کسی نرسیده ز تو لئیم تری چشم روزگار ندیده
 قسم بسفره بی نان و خالی از نمکت که چشم و نفس خودت هم نه دید و نه چشیده
 چو زندگانی بیرنگ و بوی خاصیت نه هیچ چشمی دیده و نه هیچ گوش شنیده
 عجب از آنکه با صطبل تو بود بتماس چشیده اینهمه ی گاز و جفتک چون نرمیده
 تو آن درنده گمنامی کز لحاظ قساوت بشرق و غرب نوای درند گیت کشیده
 چو سوسماران همواره زیراب نهانی برای بلع ضعیفان بهر کناره خزیده
 بسا جوانان ناکام بهر کام تو مردند چه پرده های عفاف که گشت از تو دریده
 نه ننگ و نفرین بیهوده خلق بر تو شمارند شم ضعیف کشت طعن و لعن بر تو خرید
 هزارها چو تو بی بندوبار هست ولیکن یکی زین هزاران پایه ات نرسیده
 ز کس چو بخششی بینی که کرده بردگری شود ز بخل و حسد رنگ از رخ تو پریده

دسانتری شود آنکس که بشنود سخت را زبسکه پرت وپلاقی کنی بریده بریده
 زموریانه زیان کارتر گزنده چوماری هنوزمارکسی را بسبک تو نگزیده
 تباه کاررود رو به نیستی پروین
 شود طلعه صبح حقیقت گر که دمیده

دیار بی خردان

بان دیار که فهم و خرد نبود عبورش در آنمکان که بسوی مفاسد است امورش
 در آن محیط که ازوی گریخت عیسی مریم کشیده اهل دلی دست روزگار بزورش
 کسی که، در همه عمر انزوا میزیست میان معر که آورده دهر باشو شورش
 بچشم تنگ؛ حسودان فتاده شد سرو کارش یهود موسی چون بود و شرح وادی طورش
 مگر نه این مردم؛ سقراط آن حکیم گرامی بجرم دانش کردند ز جروزنده به گورش
 چواحمد بولهبانش زنند طعن و ملامت نبی چو باشد در بین بت پرست ظهورش
 گروهی ظاهرشان یار و باطن اغیارند چنانکه بود بیوسف برادران غیورش
 فلان که بی خبر از درك منطق است و معانی خباثت کرده ز تقوی و معرفت همه عورش
 همیشه غوطه خورد روز و شب بیجر مفاسد هماره مدح کند از فساد و طبع شرورش
 اگر بساحت شعر و ادب نموده جسارت خراست و خرنر سد بر مقام فضل شعورش
 هوا پرست چه داند مقام و رفعت عرفان چرا که خبث و رذالت نموده غافل و کورش
 بر آفتاب چه نقصان اگر که ابر سیاهی ز تیرگی نبردره بجاه و منبع نورش
 فسوس پروین زین عمر پر بها که هدر شد
 در این دیار که فهم و خرد نبود عبورش

فقر دهقان

اشعار زیر استخراج از نکوهش نامه سروده سال ۱۳۱۵
 داشت یکی دهقان بیللی بمشت بسته یکی بار گرانی به پشت

هردو لب از شدت گرما کباب
 قامتش از بار مشقت کمان
 گشته توانائی از او بر کنار
 رفته سراسر ز تنش صبر و تاب
 زمزمه‌ای داشت بصد آه و جوش
 بود خطابی و مخاطب نداشت
 از دل مجروح سخن گر جهد
 شکوه همی داشت ز غارتگران
 ایکه هوسناک بسیم و زری
 من بکشم ذلت ورنج و ملال
 فکر کن انصاف بده اندکی
 از چه بحال خود و من ننگری
 ثروت و مملک است ز کالای من
 مایه آسایش تو بیل من
 شاد تو از رنج منی در طرب
 از دم سرما و تف آفتاب
 رنج و تعب عشرت و کام منست
 خون من است آنچه تو چون می خوری
 گفته دهقان چو بدل جا گزید
 در نظرم گشت محیط جهان
 جملگی در مرحله انگیزتن
 چون حشرا تیم بهم در جدل
 عاقبت از اینهمه، خود سری

چهره وی سوخته از آفتاب
 زحمت و کارش بلب آورده جان
 همچو فخرچین شده در زیر بار
 مانده بجا رنج و غم و اضطراب
 چونکه من آن زمزمه کردم نیوش
 هوش باطراف و جوانب نداشت
 هر دل مجروح براو جا دهد
 وزستم مالک و کمبود نان
 حاصل رنج دگران میخوری
 دانه خالص تو بری با جوال
 ما و تو یک جنس خدا هم یکی
 با چه صفاتی تو ز من برتری
 قدرت تو هست ز بالای من
 قوت تو است توشنه تحمیل من
 من ز نشاط تو برنج و تعب
 گاه چو یخ کردم و گاهی کباب
 نان جوین قوت مدام منست
 جان من است آنچه تو آسان بری
 خون شد و خون گشته زمثرگان چکید
 آب کمی و جشراتی در آن
 کرده دهن باز بخون ریختن
 نیست از این جنگ و جدل جز خلل
 نیست کسی تا ببرد بر تری

خشك شود پروین نا گاه آب
 تشنگی آنکه بتو گوید جواب

بند پیران

اندوخته از يك اهل دل در موقع جنگ بزرگ دوم سروده شده

یکی پیر روشن دل از باستان
چو روشن شود دل زاندرز پیر
جهان گرم جنگ جها نسوز بود
دو دست قوی بهر محو بشر
مرا گفت ای پر هنر گوش کن
زاندرز اول سخن ساز کرد
بجنگل دو گاو برومند بود
چریده براحت بسی روزگار
گهی بینشان صلح و گه بود جنگ
قضا روزی در بینشان رزم بود
همی شاخشان بود در شاخ هم
روان گشته خون از برو یالشان
در آن بین روباه فرتوته‌ای
ز سختی رسیده بلب جان وی
گذارش فتاد اندر آن دار و گیر
رخونی که گشته ز گاوان روان
شدی خم که از خون دهن تر کند
نسجد آن رزم گستاخشان
سر انجام رزم دو گاو دلیر
جهان چون نکوبنگری جنگلی است
دو گاو قزی جسته زوراوران
نمایند تهدید و قدرت بهم
ولی روبه زار و مغلوك و پیر

مرا کرد روشن از این داستان
بجان هر چه گویند پیران پذیر
بجان بشر آتش افروز بود
فکنده با کناف گیتی شر
نشد گر پسندت فراموش کن
حکایت بدین گونه آغاز کرد
که از بیمشان شیردر بند بود
ز هر بیم و اندیشه‌ای بر کنار
گه رزم بودند زبر و ز رنگ
پی کوفتن عزمشان جزم بود
نه يك زان و زان شاخ کوبی دژم
شده لاله گون یال و کوپالشان
زیان دیده از دهر و فرسوده‌ای
پی قوت گم گشته سامان وی
بر آن بیشه، بین دو گاو دلیر
هوس کرد روبه کند نوش جان
روان تازه و زندگی سر کند
شدی طعمه‌ی ناوك شاخشان
شدی کشته زان بین روباه پیر
بشر خود معمای لاینحلی است
که کوشند هر يك پی نفع آن
چهاین زان ندارد جوی دست کم
بود ملت شرق ای نکته گیر

مگر لطف یزدان شود یار ما   کند بین آنان نگهدار ما
و گر نه چه روباه فرتوده ایم
زیبکارشان زار و فرسوده ایم

کلمه یا لفظ عدل

در مورد کلمه عدل بطور مطلق که برخی از فلاسفه نظریاتی داده اند

پیری و لیکن ز هوش برنائی گرم و سرد جهان چشیده بسی عصر اجحاف و ظلم و خون ریزی در يك از شهرها زدی خرگاه بیم از دست انتقام نمود چاره بر کرده ها از او پرسید راست گوی جهان کرا دیدی بینی اکنون چگونه؟ دنیا را خانه ظلم را بنا که نمود پاسخش يك بيك بیان فرمود در جهان هیچ چیز مطلق نیست گر بود همچو نقش بر آب است اصطلاحی فقط بود بزبان عمر گوید که زید عادل شد نیست گردد چو سست بنیاد است سست بنیاد بود و سست نهاد که بشر را کشد بنفع و ضرر آن دگر در مقام اوست زبون پی جبران کرده عازم شد	این شنیدم که بود دانائی زشت و زیبای دهر دیده بسی روزی از روز های چنگیزی مردی غارتگر از سران سپاه بعد از اینکه قتل عام نمود پیر دانش پژوه را طلبید گفتش از راستی چه فهمیدی چيست توفیر زشت و زیبا را خالق عدل در زمانه که بود پیر ، گنجینه سخن بگشود گفت معنی هر لغت نسبی است راست کم جوچو راست کمیاب است عدل را نیست هیچ نام و نشان زید اندك ز ظلم غافل شد خانه ظلم اگر چه آباد است ز آنکه بنیاد ظلم آنکه نهاد قوه هائست در وجود بشر وزن هر يك از آن که گشت فزون آن سپهد ز کرده نادم شد

آخر از گفته‌های پیر دلیل   خوی زشتش به نیک شد تبدیل
 بایی از معنوی براو بگشود   ترك سرداری سپاه نمود
 هان تو پروین سخن زعدل مگو   هستی از نیستی مخواه و همچو
 عدل مختص ذات یزدان است
 که از او حشرو نشرو میزان است

شاعر دنیا

گو بحر یفان ژاژ خوای که پروین   نیک و بد روزگار دیده مکرر
 زال جهان دل ربا است هر کس بینی   داده دل و دل از او بریده مکرر
 ساغر دنیا پراز نبیذ و شرنگ است   بنده مخلص از او چشیده مکرر
 منکر کوشش نبوده ایم و نه هستیم   کلک مرا کوشش آفریده مکرر
 کوئی دنیا رهین کوشش و سعی است   گوش من این نغمه را شنیده مکرر
 کام نگیرد کس از جهان بدویدن   چونکه دراو هر کسی دویده مکرر
 عمری این حس بود بلای سرمن   جانم از او رنجها کشیده مکرر
 شیشه صبرم شکسته بس که در این ره   تیر بالا را بخود خریده مکرر
 دیده بد بین من ندیده بجز بد   صدمه بسی برده ام زدیده مکرر
 چند کشم ماسک نیک نامی بر خویش   پیرهن از ننگ شد دریده مکرر
 غیر فریب و ریا و خدعه نبیند   مرغ دلم هر کجا پریده مکرر
 نقش سیه را سپید نتوان دید   بینم و چون گیرمش ندیده مکرر
 نقص نه هنگام آفرینش ما بود   پاک مرا ایزد آفریده مکرر
 نقص باو ضاع نشو و پرورش ماست   بد ز نکو گر کسی گزیده مکرر
 در قرق روزگار همچو دوا بان   صدمه برای شکم کشیده مکرر

لطف طبیعت اگر بود بچریدن
 گاو و خراین سبزه را چریده مکرر

دل امیدوار

دلم که در خم گیسوی تابدار تو گشت برید از دو جهان تا در اختیار تو گشت
 درون لاله نظر کن بین چه رنگین است چه دید رنگ عذار تو داغدار تو گشت
 مرا بهار و خزانی نمانده از هجران خزان سراسر عمرم ز نو بهار تو گشت
 ز دیده ترم از بسکه اشک محنت ریخت سرشک سیل خروشان بهر هگذار تو گشت
 زنا مرادی بسیار و بی ثباتی دهر بریدم از همه تا دل امیدوار تو گشت
 چرا ز حال اسیر غمت نمی پرسی که پای بسته و سر گشته در دیار تو گشت
 دگر حکایت مجنون بکس نگو پروین
 که آن جنون زده فرزانه در کنار تو گشت

اشعار زیر را در سال ۱۳۳۸ بروی تحریکات و تحدیدیکه بواسطه چاپ خوشه پروین
 از طرف متصدی متنفذ وقت بوسیله کارگران و کارمندان بی سواد برای ایزاء و عزیت
 اینجانب معمول داشتند سروده شد

ای برازنده یار دلبدم	کز نظیر تو و تو خر سندم
زتو چندیست ظاهراً دورم	لیک هستی همیشه منظورم
مثل آن دان همیشه پیش منی	بر من هستی گرچه در یمنی
جرتو کس نیست راز داردلم	توای آگه ز روزگار دلم
تو بری پی بکار خوب و بدم	همشناسی عیار خوب و بدم
توئی آگه از این محیط خراب	که در آن استخوان نمودی آب
رنج چون برده ای قرینه من	توئی آگه ز سوز سینه من
درک هر مطلبی کنی از دور	بهر از من چو واقفی بامور
اندر این کار گاه بوقلمون	خبری نیست غیر جهل و جنون
گوئی از (خوشه ات) چه حاصل شد	حسد و بغض و کینه حاصل شد؟
تو نکوتر ز بنده میدانی	خوی آنان ز عالی و دانی

گوی سبقت ربوده از شیطان	کز وضع و شریف خرد و کلان
نام شیطان واقعی از یاد	هر یکی برده از فریب و عناد
خوشه خرنامه نیست تا بخرند	خرو خربنده يك ردیف خرنند
خر کجایی برد باصل رسوم	وضع و احوال خر بود معلوم
نه بگو حرف دیگر نی بشنو	بهر خر جز قسیل و یو نجه و جو
فهم قرآن کجا کنند هنوز	کی دهد خر تمیز هیزم و عود
کی شناسد مقام انسانی	مست و مغرور چهل حیوانی
نشدند هسته اتم بجفنگ	پی طیاره کی رسد خر لنگ
که کند پیش آفتاب ظهور	ذره را باید آن فضیلت و نور
نشود دیده غیر فطرت زشت	غرض زین طاغیان دیو سرشت
ز کسم روی خوب دیده نگشت	جز یکی راد مردنیک سرشت
ازوی افزوده شد بتحقیق	او نمودی بکار تشویق
که بسوی زوال مأمورند	سایرین پست و کمتر از مورند
پرو بالش سبب شود بزوال	زانکه موری اگر بر آرد بال
اندر این ملك سخت پا بگلم	راستی من ز کار خود خجلم
نقص دریا ز جزر و مد بینی	لابد گوئی بخلق بد بینی
زشت زشت و نکو نکو گویم	من بد و نیک خلق را جویم

جهد و تحقیق کار پروین است

حق شناسی شعار پروین است

اشعار زیر در تاریخ اوایل سال ۱۳۳۴ ختاب به یکی از دوستان صمیمی و همکار قدیمی خود که بر حسب خواهش معزی الیه از ذکر نامش خودداری میشود در مورد خراب کاری و اعمال خود سرانه که یکی از وابستگان متفذهزار فامیل که آن موقع تصدی کارگاه محل کار خانجات را داشت برای تنبیه و تنویر افکار متصدیان بعدی نگاشته و درین جا بدرج آن مبادرت میشود

ای خردمند و ادیب و نکته سنج	ای که چون من برده ای بسیار رنج
سرد و گرم روز گاران دیده ای	خلق را بهتر زمن سنجیده ای

تو زمن بهتر شناسی خلق را
 پرسی از کار و امور کار گاه
 دادن توضیح من بر واضحات
 ز آنکه واضح خود بخود پیدا بود
 پیش من ای راد مرد هوشیار
 حرف کار و کارگر افسانه است
 کارگردانان این فیلم بزرگ
 کارگر یا کارفرما هر که هست
 جز پی تأمین ذنح جیب خویش
 کار فرما کیست ؟ فردی نابکار
 گرم در کا باره با فعل مضر
 زین چنین شب زنده دار میگسار
 بهر هر کاری تخصص لازم است
 هست آنجا فهم دانش حرف مفت
 بر سمت هر نا کسی چسبیده سفت
 انتصاب از راه شیادی بود
 از قمار خویش وز راه سمت
 فرض این يك مصدر جارو بود
 آن دگر فتنیل سازد سفت سست
 زین مقوله هر که باشد خایه مال
 گر اثر از کار نبود غیر نام
 ماخذ ترفیع قوادی بود
 هر که پیماید چنین راهی کثیف
 آری از این حرفه پر نان و آب
 می رود زین راه بی خوف و رجاء

واردی بهتر زمن برماجرا
 عاقبت بین کم نماید اشتباه
 ترهاتی باشد اندر ترهات
 راز پنهان عاقبت افشا شود
 کار گاه است ليك دروی نیست کار
 فیلم بی رنگی ز تنبل خانه است
 برخی از تازی بود بعضی ترك
 از شراب نابکاری جمله مست
 يك قدم در کار نگذارند پیش
 که ندارد حرفه ای غیر از قمار
 با می و معشوق و شطرنج و پوکر
 کس نخواهد فهم شغل و درك کار
 بی تخصص کار درهم برهم است
 ز آنکه نبود از خرد گفت و شنفت
 نیست اینجا بر کسی جای شگفت
 کی ز تدبیر و هنر یادی بود
 کرده اینجا طرح قاموس لغت
 وان دگر سر دسته پارو بود
 آن نماید برج صابون رادرست
 منصبی دارد فرا خورد روال
 چون سمت دارد برد حق مقام
 بهر برخی این عمل عادی بود
 صاحب عنوان شود از هر ردیف
 هر که و ارد شد شود عالیجناب
 خوانده از این صفحه رمزارتقاء

میده زین ره مخالف راشکست ثروت از این ره شود اندوخته رو سبی دانی چه حالی لازم است از درستی هر که دم زد یاوه بافت خواب غفلت تا بکی بیدار باش تا بکی اندیشه در کار کسان کرده اش بنگر بگفتارش مایست پاک بودن زنب و جرم است و گناه	جوید از این راه طرز بند و بست میشود زان فکر خامش پوخته بی هنر را خایه مالی لازم است کس بجز این در تکامل ره نیافت جان من عمر اتم هشیار باش چند خوردن گول گفتار کسان چون بگفتار کسان کردار نیست با چنین اعمال اینسان دستگاه

زر مخالف را نماید یار غار
زر برد از هر دلی زنگ نقار

مناعت طبع یادگار نیاکان بزرگ

زندگی با رنج و تعب بسپرم نام وطن سایه بود بر سرم بیشتر از مادر من میهن است کودکی از دامن این مادرم ارزش وی کی رود از یاد من ساخته زو شیره جان من است روی ستایش بهمه بنگرم وه برهش از تن و سر بگذرم خوی بد و نیک کسان ننگرم شکر کنم زآنکه مرا شد نصیب در بر ایام نگرדם زبون راحت خود جبریم ز آزار خود تا نخورم لقمه ای از نان کس	منکه در این ملک بکس ننگرم فردی گمنام از این کشورم هر حقی از مادر من بر من است گر بد و گر نیکم زین کشورم هست چو این کشور بنیاد من میهن من روح روان من است من به بد و نیکش اگر در خورم سنگ بیارد گر از او بر سرم عزم بدا مان هوس نسپرم با تعب و رنج نمایم شکیب هر چه شود شدت و رنجم فزون رنجبرم گنجبر از کار خود دست نبردم بسوی خوان کس

خال که عمرم شده پنجاه و پنج
 از پدر و مادری پرهیز کار
 دامن آلوده و پرهیز کار
 گنج قناعت ز بسی روزگار
 ثروت من دامن پاکی بود
 دانش و تقوی و اصول ادب
 فخر نمایم چو من از هفت پشت
 ریشه من هست ز زحمت کشان
 صدر نیا کانم در سهر ورد
 شیخ شهاب الدین آن راد مرد
 پیش مغولها نمود احترام
 یا که چو کوته نظر انیکه هست
 گر بر آن دیو سیر سر نسود
 آنچه مرا ارث بود از نیا
 سنجم هر روز تر از وی خود
 هر دم اگر بند ز بندم جدا
 جز ره تقوی و شرف نسپریم
 گنج بدست آورم از دست رنج
 رانده بود آنکه نگردیده پاک
 من نه نیایم قره نوکر بدند
 اهرمن هرگز نشود رستگار
 مرد خدا رسته ز خوف و رجاست
 رسته از آن چرك ریا و منی
 کرده ز خود هر هوسی را رها
 جز در یزدان نگشاید دری

هست معاشم همه از دسترنج
 مانده مرا عز و شرف یادگار
 میشود هنگام عمل آشکار
 از پدران مانده مرا یادگار
 خود عمل هر کس حاکی بود
 مانده بما ارث نسب در نسب
 خم بر افراد نکردیم پشت
 بوده بسی سال چو خواهی نشان
 آنکه بسی اهل دل ارشاد کرد
 جان سپردانش و توحید کرد
 در طلب منصب و جاه و مقام
 پست نگردید و نبوسید دست
 آلت و افزاز مظالم نبود
 زنده و روشن بود و بر ملا
 نان خورم از زحمت بازوی خود
 گردد از این مردم دور از خدا
 جانب شیطان صفتان ننگرم
 حاصل این رنج مرا به ز گنج
 آنکه بود پاک کند از چه باك
 یا بکسان بنده و چاکر شدند
 لطف خدا را به پلیدان چه کار
 ز آنکه خدا جوهمه جا با خداست
 با نظر روشن و طبعی غنی
 بر نعم دهر زده پشت پا
 یابد از آن در همه جا سروری

سرمشك قلب خو نین

کیم من نامرادی ناشکیبی
 بصرای جنون گم کرده راهی
 زنرد زندگانی پاس خورده
 کشیده بار درد ورنج بردوش
 رهش گردیده سد از هوش ویش
 ثمرزین کشت زار زندگانی
 حوادث راهش از هر سو گرفته
 دراین دریای وحشت زای هستی
 بگرداب حوادث اوفتاده
 نه از بگذشته دارد یادگاری
 خم بی باده، صحبای شکسته
 سبویی کزمیش مانده است بوئی
 کشد تیر غم ازهرجا زبانه
 بسی رازم نهان در سینه خفته
 پریشانم نه سردارم نه سامان
 همه بینند سر گرم جنونم
 چه داند کس که دل یک قطره خون
 که بودم کیستم آخر کیم من
 نبودم نیستم این نیستی چیست
 حقیقت زندگی رؤیا و خواب است

اسیری دردمندی بی نسیبی
 که نبود زونشان جز اشک و آهی
 روان خود بنومیدی سپرده
 شده با محنت حرمان هم آغوش
 اثر دروی ندارد طاس شش شش
 نبرده جزغم و سوز نهانی
 بیأس و نا امیدی خو گرفته
 نه ره نه رهبری نه پا و دستی
 دم موج سوانح ایستاده
 نه بر آینده اش امیدواری
 بر او گرد فراموشی نشسته
 نیابی غیر بوئی از سبویی
 دل مجروح من سازد نشانه
 کجا داند کسی راز نهفته
 سرو سامان چه میداند پریشان
 کجا کس ره برد اندر درونم
 چه کرد او بامن ازوی میکشم چون
 چه هستم در نهان ظاهرچیم من
 چو هستی را اثر دز نیستی نیست
 که گردش آرزوها چون سراب است

چو روز وصل و شام وهجر پروین
 که نی از آن نشان ماند نه از این

حکایت

عقونتهای مادی و معنوی

یکی قصه‌ای نقل کرد از زنی پسندیده و پاک و پرمیز کار
 زقید هوس رسته در آنزوا شب و روز در طاعت کردگار
 باعمال و افعال اهل جهان زده پشت و پا و شده رستگار
 شنیدم بهنگام جان دادنش ز جسمش شدی بوی گند آشکار
 بوی هر کسی دادی يك نسبتی پلید و لئیم و سزاوار نار
 بس این داستان بر من آمدگران که برد از روانم توان و قرار
 در این ره ببین تا چه حد غافلیم فرومانده در کل بسان حمار
 گر این پرده بر خیزد از بین ما شود يك يك گندها آشکار
 چه خوش گفت آن مرد بیدار دل بر آن گم رهان اندر آن گیرودار
 وجود بشر خالی از گند نیست چو با گند شد خلقتش استوار
 همه نيك و بد در عفونت دریم بود يك تفاوت زمقیاس کار
 بنیکان چو هنگام رفتن رسد نباید نمود از عفونت فرار
 گراو این عفونت زخود دور کرد چه باید با افراد دایم دچار
 بدابر کسانی که تا روز حشر بمانند در گند خود پایدار
 من این قصه آوردم از آن بنظم شود عبرت مردم هوشیار
 بسنجند اعمال و رفتار خویش بمیزان انصاف مردانه وار
 گر آیند يك يك بخیر و صلاح تباهی شود خود بخود برکنار
 کسی گر شود نادم از کار زشت بود شاملش لطف پروردگار
 ز کار جهان درس عبرت بگیر
 چوپروین جهان است آموزگار

ابرا از راز

یکجو بنهفتنش نیرزد	آنراز که گردد آشکارا
کم گو که بگفتنش نیرزد	زنهار کلام بی سrote
پیداست شنهفتنش نیرزد	آنگفته که ارزشی ندارد
خر مهره بسفتنش نیرزد	مردم در سفته میپسندند
بر ظلمت خفتنش نیرزد	بیداری صبح آرزوها

پروین برو از خدا طلب کن
کامت چو شود روا طلب کن

دزدان شرور اجتماعی

قسمتی از نکوهش نامه است که در مزمت یکی از تبه کاران که با تظاهر و ریا در اغفال بندگان خدا از هیچ گونه جنایت کاری دریغ ندارد در سال

۱۳۳۷ سروده شده

ایکه جویای طریق سرمدی	پیرو آئین و کیش احمدی
از درون چرك پلیدی را بنه	صیقلی کن قلب را چون آینه
ساز زافکار بد اندیشان حذر	در بد اندیشی بود خوف و خطر
دور شو زین مردم ظاهر صلاح	کندر آنان نیست يك اهل فلاح
آنکه میکوشد برای جیب خویش	گاه با عمامه و گاهی بریش
گو؛ زمن بر آن ریا کار پلید	کی ز لطف کردگاری نا امید
چند کوشی بهر اغفال کسان	تا ربائی با حیل مال کسان
میشوی بیواسطه مأنوسشان	تا بدزدی هستی و ناموسشان
گر زنی بینی که شویش مرده است	و زغم شو مردگی افسرده است
زود یار و غم گسارش میشوی	تا که کشت شوی مرده بد روی
با وجود آنکه میدانی درست	راستی در هر اموری نفع تست
باز سوی نا درستی میروی	باش تا آنرا که کشتی بد روی
من بتقوا خود ندارم ادعا	نیستم پاك و منظره از خطا

نیست پاك از هر گناهی دامنم
 با وجود آنكه غرقم در گناه
 چون مذ بذب مردمان حيله گر
 جویم آن حرفی كه حق میدانمش
 بوییم آن گل را كه بوی حق دهد
 گرچه حق تلخ است و مشرك نارضا است
 شیر یزدان قاضی اسلام بود
 در قضاوت چیره و بی باك بود
 تحت تاثیر كلام كس نبود
 داشت آنكس پیش مولا منزلت
 من كمین گردی ز خاك آن درم
 خاك آن در بر دو چشمم تو تیاست
 ای بخود مقرر و از جهل عناد
 حيله و تزویر و نیرنگ و ریا
 طی شد عمرت این بطالت تا بکی
 اندگی در كار خود اندیشه كن
 زود باشد كاندیرین دار فنا
 آنچه میداری نهان افشا شود
 گرنگردی نادم از كردار خویش
 از خدا خواهم كه بگشاید دری
 بر همه چشم حقیقت بین دهد
 شوید از ما لكه اوهام را
 از كمند نفس خود سر وارهیم

خوشه چینم گر نباشد خرتم
 کرده یزدان تینت پا كم عطا
 نیستم در فكر اغفال بشر
 وان چه نا حق شد ز خود میرانمش
 سوق ایمانم بسوی حق دهد
 زان سبب يك نام مولا مرتضی است
 در كفش خنگ عدالت رام بود
 جمله احكامش چو جانش پاك بود
 تابع افكار خام كس نبود
 گو نپیماید رهی جز معدلت
 خاك آن در گه بود تاج سرم
 ز آنكه آن در اتصالش با خداست
 کرده ای مفتوح ابواب فساد
 برده ایمانت زدل و زرخ حیا
 خبث تا چند و رذالت تا بکی
 زره ای غافل تفكر پیشه كن
 پاره گردد جامه زرق و ریا
 غش هر آنكس را بود رسوا شود
 میدهی با دست خود تیمار خویش
 وارهاند جان ما زین خود سری
 زنگ كفر از ما زداید دین دهد
 وین پلیدیهای نفس خام را
 رشته توحید در گردن نهیم

نفس را پروین اگر سازی مهار
 فی الحقیقت رستگاری رستگاری

دائم راه خلق خدا

می پرس که پس چه نام دارد	از آنکه نه فکر ننگ و نام است
اندیشه ز نفس خام دارد	آنکس که بدام نام و ننگ است
خواب و خور خود حرام دارد	آزادی هر آنکه خواست باید
آنکس که چنین مرام دارد	آسایش ظاهری ندارد
کی بد عملی دوام دارد	بدکاری و کامیابی هرگز
هر چند جهان بکام دارد	بیداد گر کام دل نبیند
با محنت غم دوام دارد	بیچاره نگردد آنکه در حق
هر صبح سفید شام دارد	میگفت حریفی این حقیقت
روشن سحری مدام دارد	هر شام سیاه نیز در پی
هر کار بد انتقام دارد	پاداش نکو بود نکوئی
ویرانی و انهدام دارد	گر زلزله سبب و خوف ناک است
کاندر ره خلق دام دارد	این زلزله بس نکو از آنکس
سک مرتبه و مقام دارد	بر آنکه نمک نمیشناسد

پروین پی ننگ نام سرداد
ملزم شده والتزام دارد

يك ده يا كانون فساد

دژی ویرانه ای ظلمت کده ای	هست در حومه شاهرود دهی
مسکن مردم نفرین شده ای	مانده آثاری از قوم ثمور
بری از خاصیت انسا نند	مردم وی چو ضیع وچه شریف
هر يك استاد بصد شیطانند	ولی از خدعه و تزویر وریا
غارت و کشتن مخلوق خداست	رسم این مردم غافل ز خدا
رحم کردن بچنین قوم خطاست	بخدائی خداوند قسم
ظاهری ساخته با رنگ وریا	همگی دعوی ایمان دارند
غرق ظلمت شده غافل ز خدا	نیست جز خبث و زیان فطریشان

پدران از در تزویر و ریا
 پسران نیز بحکم عادت
 بی جهت نیست اگر قطع شده
 با وجودی که ده هم قربش
 پیر مردی ز همان ده میگفت
 مردمش در عوض کوشش و کار
 فرد فرد ده ما میباشند
 ثمر از گشتن و دزدی و فساد
 قدرتی باید و عزمی سر شار
 جای ویرانه وی جای دهد
 گفتمش از چه نصیحت نکنی

نمایند شفقت به پسر
 همه هستند پی کین پدر
 برخ مردم وی آب و گیاه
 هست از نعمت وافر اشباه
 ده ما خوابگه ابلیس است
 همشان صرف ره تدلیس است
 یاغی و خائن و دزد و جانی
 حاصل ده چه شود ویرانی
 بهر کوبیدن کانون فساد
 مردمی نیک و دهی نو بنیاد
 گفت اندرز مرا پذیرند

ز آنکه نه سال ونود سال وی

همترازو بهم از تزویرتد

زیان هوس

ای فرو مانده در مدار هوس
 تا رو بود تنت ز هم بگسست
 غنجه ات ناشگفته گشته خزان
 تیره بختی ز تیره روزی نیست
 نیست با هیچکس ترا سرو کار
 دانی انگیزه هوس خاریست
 آرزو های خام گر نکشی
 آزموده است هر کسی بر خود
 خیز و عبرت بگیر و نادم شو
 بهمین جا رسیده قانع باش
 خرمن خشک و تر بسوزاند
 هست آیا کسی که چاره کند

تن و جانت در اختیار هوس
 تا تو دل بسته ای بتار هوس
 ای خزان دیده ی بهار هوس
 تیره بخت شده ز کار هوس
 سر و کارت بروزگار هوس
 ای بگلزار گشته خار هوس
 ثمرش زلت است و بار هوس
 که بمنزل نرفته بار هوس
 ای زیان دیده دیار هوس
 کور کن چشم انتظار هوس
 گر شود شعله ور شرار هوس
 بهر گم گشته دیار هوس

با همه حال از هوس بگریز   ای سیه روز گار و خوار هوس
هر که سرمست از هوس گردد   تا قیامت بود خمار هوس

هست پروین در امید و نجات
گر بگیرد کسی مهار هوس

برادر شیطان

پی باطل همی روی شب و روز   يك قدم از چه سوی حق نروی
پیش هر منطقی عرب گردی   روح جهل تو بسکه هست قوی
خواندمت گر عرب کدام عرب   عرب و حشی جاهل و بدوی
عربی بی تمیز چون بو جهل   سد راه رسالت نبوی
چشم داری ولی نمیبینی   گوش داری ولی نمیشنوی
نبود در تو ذره ای ادراك   نیست فهم و شعور در تو جوی
چون خر خیره ای لجوج و چموش   دم و گوشت برند و ره نروی
راستی از شقاوت و زشتی   یاد گاری ز دوره اموی
بخدا از تو میبریم پناه   زانگه شیطان ترا بود اخوی

چون مسیحا ز جاهلان پروین
دور شو تا دچار بد نشوی

تعاون همومی

شما که والد نوباوگان ایرانید   شما که ارزش افعال خویش را دانید
اگر که روز و شب اندر تلاش بهر معاش   اگر که فارغ وبا نعمت فراوانید
شما اگر متنعم ویا تهیدستید   همیشه واقف از مردم پریشانید
چه فرق بین تو و ما و مستمندان است   مگر که فرق شما، بین خلق میدانید
چگونه نص تعالیم عالی اسلام   بگوش جان ننوشتید، یا نمیخوانید
نه انی اگر مکم نازل بهر ما و شما است   شما که پیرو دین و مطیع قرآنید
شما که در کنف رأیت مساواتید   فروغ یافته زان مشعل فروزانید
خدا که نعمت و صحت بما نموده عطا   چگونه غافل ز انعام پاك یزدانید

بپاس نعمت یزدان دهید بر مخلوق
 کنید کوشش بهر نجات مسکینان
 کجارواست شماسیرو گرسنه دگران
 اگر رهائی هردو سرا طمع دارید
 بقدر وسعت خود آنچه را که بتوانید
 زروی مهر و شفقت اگر مسلمانید
 اگر که صاحب عقل سلیم و وجدانید
 کنید جهد تنی را زهر گ برهانید
 اگر بگفته پروین عمل کنید بحق
 قسم که اجرت کافی ز کرده بستانید

تأثیر پروین

جبذا همت والا و زهی لطف عمید
 بامیدی که ز احسان گرانمایه وزیر
 شرحی از شدت پرکاری و زقلت مزد
 گر چه شکرانه بی هست که از این امر خلاف
 اثر نیک و بدش عاقبت الامر چه شد
 گشت معروضه و محول بجناب مفتاح
 عاید شد چه تو خود خصلت او میدانی
 گر چه از شش جهتم راه طلب مسدود است
 از در رحمت حق روی نتابم هرگز
 چشم امید، ز درگاه کریمی باید
 کس چنین بخشش از هیچ بزرگی نشنید
 بهره مندند همه بنده نگشتم نومید
 عرضه کردم چو مرا بود بر او چشم امید
 نفرستاد بزندانم و نانم نبرید
 ثمران شد که شود مثمر از شاخه بید
 که به تدبیر وی آخر شود آن عقده کلید
 آنچه دیدم زوی آن به که بگیریم ندید
 چارار کان وجودم کدراست از تهدید
 ز آنکه مفتوح بود بر همه ابواب نوید
 که رحیم است و قدیم است و غفور است و مجید
 وه که از موهبت لطف خدائی پروین
 ذره بی پرتو خورشید بماند جاوید

فریاد من از منی

ای دوست در این دنیا ما ئیم دوسر گردان
 بی نان تو توانی زیست با ذلت و محرومی
 بس رنج گران دیدم جانم بلبم آمد
 از درد نمی نالم هر چند جفا بینم
 هر رنج بری از دهر یا از ستم مخلوق
 تو در طلب نامی من در طلب سامان
 در بی سرسامانی من زیستنم نتوان
 این بار گران تا کی باید بکشم ایجان
 و ز خلق چو شکوه توان ابناء منند آنان
 من از همه افزو تر رنجم بود از وجدان

این درد که میکشدم از کس نبود ز منست   دردی که بود از من چون غیر کند در مان
گویند غم و حرمان یگروز شود پایان   پایان شود اما کی چون عمر شود پایان

در دائره قسمت نمائیم و سر تسلیم

تا از گذر رحمت پروین چهره سد فرمان

در ره کشور دل نقشه عمرانی هست

هست در حلقه گیسوی تو ای لعبت مست   دل دیوانه ما تا بقیامت پابست
گر زمرگان کجست قصد تجاوز نشود   در ره کشور دل نقشه عمرانی هست
گر نه چون دام بود پیچ و خم گیسویت   و از چه پابسته چو شد هر که در آن دام نرست
لشکر غمزه یغما گر بی انصافت   پی عاشق کشی همواره بود سرکش و مست
هر دلی در خم آن زلف گره گیر شود   از بدو نیک جهان رشته الفت بگست
کی ز جور تو شود کاخ محبت و یران   ز آنکه شالوده وی ریخته استاد الست

در خرابات مغان گفت حریفی پروین

بگسل از همه خواهی چو بان موپیوست

راه فهمیدن نیست

در مغز تو از چه راه فهمیدن نیست   یا در بصر تو قدرت دیدن نیست

این بت که توبت پرست پرداخت ای   لایق بخدا بهر پرستیدن نیست

زن کیست ؟

من کیستم و تو کی وزن کیست بگو   فرق تو و او با تو و من چیست بگو

بی آنکه کنی گوش بهر یاوه سرا   توفیرا گر هست بگو نیست بگو

هیچ در هیچ

هیچ است چه از درون چه ظاهر همه هیچ   چه دامن آلوده چه طاهر همه هیچ

از نقش و نگار شکل قوس و قزحی   آغاز هیچ است و حال و آخر همه هیچ

ترش و شیرین

ای طعنه زده لعل لبانت بشکر   شهت لب از قند و شکر شیرین تر

در محفل دوستان تر شرو منشین   و ز مجمع عاشقان به تلخی مگذر

بودن در دام رهی

بر گو بادیب نکته پرد از رهی   هم رندی و هم اهل دل هم مرد رهی

چون هست بموی خوب رویان گرهت   با لطف سخن زدام اتان نرهمی

رباعی زیر قبل از سال ۱۳۲۰ سروده شده

کار هر روزه

بر کار گری که کارش هر روزه بود   مزد روزش بسان در یوزه بود
هر روز که کار کرد سیرش نکنند   عید و تعطیل و جمعه ها روزه بود

پرهیز و وافور

این دختران گور ندارد پرهیز   نای و دف و تنبور ندارد پرهیز
واعظ که بما حرام داند خود او   از شیر و وافور ندارد پرهیز

زلت وافور

وافور کند تو را گرفتار ذلیل   مردان گیت بزنی نماید تبدیل
زنهار بنوش باده وافور مکش   کاین ظلم کثیر دارد آن جرم قلیل

زن و شوهر پاک

همخواه شوند اگر زن و شوهر پاک   آید بوجود از آن دویک پیکر پاک
باشند زن و شوی همانند صدف   پاک از که صدف بود دهد گوهر پاک

آئین من

من پیرو واقعیت اندر دینم   بر آنچه حقیقت نبود بدینم
جز راه خدا ره ذکر نپذیرم   اینست طریق و روش و آئینم

هر چه هستم

برخی خوانند پیرو داروینم   بعضی گویند در سخن بدبینم
خواهی دین دار خان و خواهی کافر   پروینم هر چه بود و هستم اینم

رباعی

ثمره قلم

بنموده قلم زاه تعالی بشر   و ز نوك قلم چكیده شد علم و هنر
با اینکه کس از قلم ندیده است ضرر   من جای قلم هوس کنم داس و تبر

دنیا

دنیا که من تو هر دو سر گردانش   خوانیم گهی بهشت و گه زندانش
گراز در تحقیق بر آئیم بود   آغازش هیچ و هیچ هم پایانش

گوهر سخن

صراف گهر طالب عقد گهر است   هر پيله وری رانه ز گوهر خبر است
دانش گنج است دانشی کنجورش   کی لایق کنجور شدن پيله ور است

دیروز و امروز

دیروز چو وی نبود کس پاک و امین   امروز بود خائن و مردود و لعین
اینسان اثر قضاوت سطحی ما است   با اینکه فلان امر نه آن بود و نه این

دزدان وطن

دزدان ز بز دست بصد حيله و فن   بردند کلاه تو و پیراهن من
صد شکر که خائنین بهر کیفیتی   مردود خلائق اند و مطرود وطن

ده آباد

از پول پس انداز یکی ز اهل حساب   میکرد شکایت ودلی داشت کباب
گفتم که فلان اگر برد سهیم همه   يك ده آباد به ز صد شهر خراب

سوری

بر گو از من بسوری بسته زبان   بیچاره از این بیش مشو سر گردان
بر معده مده ز سور من وعده که من   نه سور چرم نه آلت سور چران

شهر بی ادیان

آن تیره درون که سمبل بی ادبی است   معروف به فتنه شهره اندر جلبی است
خلقی ز فساد و خوی او رنج کشند گوئی   پدرش راز خلائق طلبی است

گنه دانش

گر کافر محضم گنهم دانشم است   حق گوئی جرم و پاکی آلاشم است
دوزخ ز برای چو منی حاجت نیست   میسوزم و گر دار بدان آتشم است

توشه عمر

این توشه بجا ز عمر جان گاه من است   پیدایشش از سوز دل و آه من است
هر يك بیتش شواهد گویائی است   ز افکار بلند و رست کوتاه من است
من نقطه ضعف مکتب دارویم   ایرانیم اسلام بود آئینم
چون زره نهفته ام میان جهال   ماه و خورشید گر نیم پروینم

به یکی از دوستانم تازگی نوشته‌ام

عزیزم ای که هستی فارق از من
 ز من آئینه ات زنگار بسته
 خطائی گرز غفلت سرزد از من
 زده سر گر که از من اشتباهی
 چو توام کار ما با اشتباه است
 چسان با اینهمه جرم و تبه‌اهی
 گنه کارم گناهیم اشتباه است
 مرا گر خوب گر بد عمر سر شد
 مهار دار فانی را گسستن
 بیابانست آن ره صعب و دشوار
 دو صد کاووس کی ها گم در او گشت
 چو این ره دور راه باز پس نیست
 بیا تا لوح دلها را بشوئیم
 حذر سازیم از بار مکافات
 دل خود را بهم نزدیک سازیم
 برای این دو روز زندگانی
 رفیقان جمله از ما دور گشتند
 اگر اطراف آنان گفتگو نیست
 شود روزی که آید نوبت ما

جسارت دیدی یا نالایق از من
 شده از گفته‌ام قلبت شکسته
 به بخشا و مرا وز دیده مفکن
 و یا گر دیده ای از من گناهی
 و زان افعال ما یکسر تباه است
 نمایم ادعای بی گناهی
 وجود شبهه تشدید گناه است
 کنون باید مهیای سفر شد
 بسوی ملک باقی رخت بستن
 که صدرستم دراو گم کرده رهوار
 کدامین يك کزین ره رفته برگشت
 امید باز گشتن بهر کس نیست
 ۸ بغیر از راه یکرنگی نپوئیم
 مگر گردد کمی جبران مافاق
 طمع را اندکی باریک سازیم
 نشاید اینهمه دل نا گرانی
 انیس و یار مار و مور گشتند
 اثر ز آنان بجز نام نکو نیست
 بود فرصت همین امروز و فردا

شوی یکروز هم آخر خبردار
 که از پروین نیایی غیر آثار

پایان

